

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

راهنمایی بر رویه قضایی

کنوانسیون اروپایی

حقوق بشر

مهاجرت

بروز رسانی در 28 فوریه 2026

این راهنما در واحد ثبت تهیه شده است و دادگاه را ملزم نمی سازد.

از ناشران یا سازمان‌هایی که مایل به ترجمه و/یا انتشار تمام یا بخشی از این راهنما در قالب یک نشریه چاپی یا الکترونیکی می‌باشند، دعوت می‌شود برای کسب اطلاعات بیشتر در خصوص تقاضای صدور مجوز، این **فرم** را تکمیل کنند؛ اگر می‌خواهید بدانید کدام ترجمه‌های راجع به "راهنمایی بر رویه‌های قضایی" در حال حاضر در حال انجام است، لطفاً به **ترجمه‌های در حال اقدام** مراجعه کنید.

این راهنما در اصل به زبان انگلیسی تدوین شده است. این متن در تاریخ 28 فوریه 2026 نهایی گردید و بطور مرتب بروز رسانی خواهد شد. این راهنما ممکن است در معرض تجدیدنظر و ویراستاری قرار گیرد.

این سند برای دانلود بروی <http://ks.echr.coe.int/> موجود است (رویه قضایی – تحلیل رویه قضایی – راهنمایی بر رویه قضایی). به منظور انتشار نسخه بروز رسانی شده این سند لطفاً حساب ایکس دادگاه <https://x.com/ECHR-CEDH> را دنبال کنید.

این ترجمه با هماهنگی شورای اروپا و دادگاه اروپایی حقوق بشر منتشر شده است و مسئولیت آن صرفاً بر عهده [محسن مرهونی] می‌باشد.

© شورای اروپا / دادگاه اروپایی حقوق بشر، 2026

فهرست مطالب

3	فهرست مطالب
6	یادداشتی برای خوانندگان
7	مقدمه
7	1. دسترسی به قلمرو و رویه‌ها
8	الف. درخواست ویزای ورود به یک کشور به منظور پناهندگی در آنجا
8	ب-دسترسى و امکان ملحق شدن به خانواده
11	ج - اعطای ویزا و اعمال ماده 4
12	د- ممنوعیت ورود و سفر
12	ه. توقیف، عملیات نجات و بازگرداندن فوری و بدون تأخیر ("برگرداندن با شتاب") در دریا
14	و- عملیات نجات در مرزهای زمینی
15	2. ورود به قلمرو دولت خوانده
16	الف. بازگشت فوری و بدون تأخیر در مرز و/یا مدت کوتاهی پس از ورود به قلمرو ("فوری و با شتاب بازگرداندن")
16	1. ماده 3 کنوانسیون به تنهایی و/یا در ارتباط با ماده 13 کنوانسیون
18	2. ماده 4 پروتکل شماره 4
20	3. ماده 13 کنوانسیون در ارتباط با ماده 3 کنوانسیون و/یا ماده 4 پروتکل شماره 4
20	ب - نگهداشتن و حبس در مناطق ترانزیتی و مراکز پذیرش برای شناسایی و ثبت نام مهاجران («هات اسپات ها»)
20	1. ماده 5 کنوانسیون
21	2. ماده 3 کنوانسیون
22	3. ماده 13 به همراه ماده 3 کنوانسیون
22	ج. بازداشت مهاجران
22	1. ماده 5 بند 1 کنوانسیون: اصول کلی
23	2. ماده 3 کنوانسیون: اصول کلی
23	3. کودکان و بزرگسالان با آسیب پذیری‌های خاص

- الف. ماده 5 بند 1 کنوانسیون 23
- ب. ماده 3 کنوانسیون 24
- ج. ماده 8 کنوانسیون 25
4. تضمین‌های رویه‌ای 26
- د. دسترسی به فرایندها (رویه‌ها) و شرایط پذیرش 27
1. دسترسی به فرایند پناهندگی یا سایر فرایندها (رویه‌ها) برای جلوگیری از اخراج 27
2. شروط پذیرش، رویه‌های ارزیابی سن و آزادی حرکت 27
3. اجرای تصمیمات داخلی درباره تامین محل اقامت 29
3. جنبه‌های ماهوی و شکلی (رویه‌ای) پرونده‌های مربوط به اخراج، استرداد و سناریوهای مرتبط 30
- الف - ماده 2 و 3 کنوانسیون 31
1. قلمرو و جنبه‌های ماهوی ارزیابی دادگاه به موجب مواد 2 و 3 در پرونده‌های اخراج مرتبط با پناهندگی 31
2. اخراج به کشور ثالث 37
3. جنبه‌های رویه‌ای 38
4. پرونده‌های مرتبط با امنیت ملی 40
5. استرداد 40
6. اخراج بیماران صعب‌العلاج 43
- ب- مجازات اعدام: ماده 1 پروتکل شماره 6 و ماده 1 پروتکل شماره 13 44
- ج- نقض آشکار عدالت: مواد 5 و 6 45
- د- ماده 8 45
1. اخراج 45
2. مجوزهای اقامت و امکان تثبیت وضعیت قانونی فرد 47
3. تابعیت 48
- ه - ماده 9 48
- و- ماده 1 پروتکل شماره 7 48
- ز- ماده 4 پروتکل شماره 4 49

49	4. قبل از اخراج و هنگام اخراج
51	الف. محدودیت بر آزادی رفت و آمد و بازداشت به منظور اخراج
53	ب- کمک به افرادی که قرار است اخراج شوند
53	ج. انتقال‌ها پیش از اخراج و هنگام اخراج
54	د) موافقت با «بازگشت با همکاری داوطلبانه»
54	ه- قاعده 39 / تدابیر موقت (دستورات موقت)
55	5. سایر سناریوها
56	الف- حقوق اقتصادی و اجتماعی
57	ب- آزادی خروج از هر کشوری
57	ج- قاچاق انسان
57	د. تعهدات برای پیشگیری از آسیب و انجام تحقیقات مؤثر در سایر شرایط خاص مهاجران
58	6. جنبه‌های رویه‌ای درخواست‌ها در برابر دادگاه
58	الف- متقاضیان با وضعیت سلامت روانی ضعیف (مختل المشاعر)
58	ب - نقطه شروع مدت چهار ماهه در موارد اخراج بر اساس ماده ۲ یا ۳
59	ج- عدم وجود خطر قریب الوقوع اخراج
59	د. طرح درخواست از طرف متقاضی
60	ه- تدابیر تحقیقاتی برای روشن شدن حقایق پرونده
60	و- سوء استفاده از حق شکایت فردی
61	فهرست پرونده‌های مورد استناد

یادداشتی برای خوانندگان

این راهنما بخشی از مجموعه راهنماهای حقوقی می باشد که توسط دادگاه اروپایی حقوق بشر (از این پس "دادگاه"، "دادگاه اروپایی" یا "دادگاه استراسبورگ") منتشر شده است تا فعالین حقوقی را در مورد احکام و تصمیمات اساسی صادره توسط دادگاه استراسبورگ مطلع سازد. این راهنمای خاص، رویه قضایی راجع به مهاجرت را بر مبنای گستره وسیع مواد کنوانسیون اروپایی حقوق بشر (از این پس "کنوانسیون" یا "کنوانسیون اروپایی") تحلیل و جمع بندی می نماید. این راهنما می بایست در ارتباط با سایر راهنماهای راجع به رویه قضایی مواد کنوانسیون که بطور نظامند به آنها استناد می شود، مطالعه شود. رویه قضایی مورد استناد از میان احکام و تصمیمات کلیدی، اصلی و/یا اخیر انتخاب شده است.¹

احکام و تصمیمات دادگاه اروپایی حقوق بشر نه تنها بمنظور تصمیم گیری در مورد پرونده های مطرح شده نزد آن دادگاه صادر می شود، بلکه بطور کلی تر، بمنظور تبیین، تضمین و توسعه قواعد مقرر در کنوانسیون اروپایی حقوق بشر نیز بکار می رود و بدین وسیله به رعایت تعهدات پذیرفته شده توسط دولت ها به عنوان طرف های متعاقد کمک می کند *Ireland v. the United Kingdom* [GC], § 154, 18 January 1978, Series A no.25؛ و *Jerónovičs v. Latvia*, no. 44898/10, § 109, 5 July 2016.

بنابراین، رسالت و هدف اصلی دادگاه استراسبورگ به موجب کنوانسیون اروپایی حقوق بشر، تعیین مسائل مرتبط با سیاست عمومی در راستای منافع همگانی می باشد، که در نتیجه، موجب ارتقاء معیارهای حمایت از حقوق بشر و گسترش رویه قضایی راجع به این حقوق در سرتاسر جامعه کشورهای عضو این کنوانسیون می گردد (*Konstantin Markin v. Russia* [GC], §89, no.30078/06, ECHR 2012). در واقع، این دادگاه بر نقش کنوانسیون به عنوان "سند ساختار اساسی نظم عمومی اروپا" در زمینه حقوق بشر تاکید نموده است (*Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi v. Ireland* [GC], no. 45036/98, § 156, ECHR 2005-VI, and *N.D. and N.T. v. Spain* [GC], nos 8675/15 and 8697/15, § 110, 13 February 2020).

پروتکل شماره 15 کنوانسیون اخیراً اصل تبعی بودن (فرعی بودن) را در مقدمه کنوانسیون درج کرده است. این اصل «مسئولیت مشترکی را بین کشورهای عضو و دادگاه استراسبورگ" در مورد حمایت از حقوق بشر تحمیل می کند، و مقامات و دادگاه های ملی می بایست قوانین داخلی خود را به گونه ای تفسیر و اعمال نمایند که به حقوق و آزادی های تعریف شده در کنوانسیون و پروتکل های آن جنبه عملی و موثری ببخشد (*Grzeđa v. Poland* [GC], § 324).

¹. لینک پرونده های استناد شده در نسخه الکترونیکی این راهنما به متن احکام و تصمیمات صادره توسط دادگاه و گزارش ها یا تصمیمات کمیسیون دادگاه حقوق بشر (از این پس "کمیسیون") به زبان انگلیسی یا فرانسوی (دو زبان رسمی دادگاه) اشاره دارد. تمام ارجاعات مربوط به حکمی است که توسط یک شعبه دادگاه صادر شده است، مگر اینکه برخلاف آن ذکر شده باشد. مخفف (dec.) نشان می دهد که استناد به یک "تصمیم" شعبه دادگاه (بدوی) می باشد و (GC) نشان می دهد که پرونده توسط شعبه عالی دادگاه رسیدگی شده است. احکام شعب بدوی که در زمان انتشار این بروز رسانی قطعی نباشند با نشان ستاره (*) مشخص می شوند.

مقدمه

1. سند حاضر به عنوان سندی مرجع در خصوص رویه قضایی دادگاه استراسبورگ راجع به پرونده های مربوط به افرادی که تبعه دولت خوانده نیستند، به ویژه مهاجران، پناهجویان، پناهندگان و افراد بدن تابعیت در نظر گرفته شده است. این سند همه مواد قابل اعمال کنوانسیون نسبت به این موضوع را پوشش می دهد. این سند به شش فصل تقسیم شده است که در اصل مطابق با رشته وقایع به ترتیب زمانی است.
2. بسیاری از پرونده های موجود در دادگاه استراسبورگ در مورد افراد غیر تبعه (بیگانه) از طریق درخواست برای اتخاذ "اقدامات موقت" بر اساس قاعده 39 آیین دادرسی دادگاه استراسبورگ شروع می شود، اقداماتی که معمولاً شامل درخواست از دولت خوانده برای خودداری از اخراج افراد تا بررسی درخواست های آنها در دادگاه استراسبورگ می باشد. (برای جزئیات بیشتر به بخش «قاعده 39 / اقدامات موقت» در زیر مراجعه کنید).

1. دسترسی به قلمرو و رویه ها

ماده 1 کنوانسیون

«طرفین عالی متعهد می بایست حقوق و آزادی های تعریف شده در بخش اول کنوانسیون را برای همه افراد تحت صلاحیت قضایی خود تضمین کنند».

ماده 3 کنوانسیون

"هیچ کسی نمی بایست مورد شکنجه یا رفتار یا مجازات غیرانسانی یا تحقیرآمیز قرار گیرد."

ماده 4 کنوانسیون

1. هیچ کسی را نمی بایست در بردگی یا بندگی نگه داشت.
2. هیچ کسی را نمی بایست ملزم به انجام کار اجباری یا قهری نمود.
3. در راستای این ماده، اصطلاح «کار اجباری یا قهری» شامل موارد زیر نخواهد بود:
 - الف) هر کاری که کسی در جریان معمول بازداشت مطابق با مفاد ماده 5 این کنوانسیون یا در طول دوران آزادی مشروط از چنین بازداشت هایی، ملزم به انجام آن می باشد.
 - ب) هر نوع خدمت واجد ماهیت نظامی یا در مورد مامورین وظیفه در کشورهایی که خدمت اجباری غیرنظامی به جای خدمت نظامی اجباری به رسمیت شناخته می شود؛
 - ج) هر نوع خدمت غیرنظامی که در وضعیت اضطراری یا فاجعه ای که زندگی و رفاه جامعه را تهدید می کند؛
 - د) هر نوع کار یا خدمتی که بخشی از تعهدات معمول مدنی را شکل می دهند.

ماده 8 کنوانسیون

1. هر کسی از حق احترام به زندگی خصوصی و خانوادگی، خانه و مراسلاتش برخوردار می باشد.
2. در اجرای این حق، نمی بایست هیچ مداخله ای توسط مقامی دولتی صورت گیرد؛ به استثنای آنچه که مطابق با قانون است و در یک جامعه مردمسالار، به دلایل امنیت ملی، امنیت عمومی یا رفاه اقتصادی کشور، به منظور جلوگیری از بی نظمی یا ارتکاب جرم، به منظور حفاظت از بهداشت و اخلاقیات، یا به منظور حفاظت از حقوق و آزادی های دیگران؛ ضروری می باشد.

ماده 2 پروتکل شماره 4 کنوانسیون

1. هر کسی که بطور قانونی در قلمرو یک کشور می باشد، در داخل آن سرزمین، حق آزادی تردد و انتخاب محل اقامت خود را دارد.
2. هر کسی آزاد است که هر کشوری از جمله کشور خود را ترک کند.
3. هیچ محدودیتی برای اجرای این حقوق نمی بایست اعمال شود، مگر آنچه که مطابق قانون است و در یک جامعه دموکراتیک در راستای حفظ امنیت ملی یا امنیت عمومی، حفظ نظم عمومی، برای جلوگیری از جرم، برای حفظ بهداشت یا اخلاقیات، یا برای حمایت از حقوق و آزادی های دیگران ضروری می باشد.
4. حقوق مندرج در بند 1 نیز ممکن است در حوزه های خاصی مشمول محدودیت هایی باشد که طبق قانون اعمال می شود و با منافع عمومی در یک جامعه دموکراتیک توجیه می شود.

ماده 4 پروتکل شماره 4 کنوانسیون

«اخراج دسته جمعی بیگانگان ممنوع است».

3. همانطور که در بالا ذکر شد، دسترسی افراد غیر تبعه (بیگانه) به قلمرو سرزمینی به صراحت در کنوانسیون مقرر نشده است و همچنین گفته نشده است که چه کسی باید ویزا دریافت کند.

الف. درخواست ویزای ورود به یک کشور به منظور پناهندگی در آنجا

4. در پرونده *M.N. and Others v. Belgium [GC]* متقاضیان، یک زوج سوری و دو فرزندشان، به لبنان سفر کردند و در آنجا از سفارت بلژیک درخواست کردند تا ویزاهای کوتاه مدتی را صادر کنند تا به آنها اجازه سفر به بلژیک برای درخواست پناهندگی با توجه به جنگ در سوریه با استناد به ماده 3 کنوانسیون را بدهد. درخواست های آنها توسط اداره اتباع بیگانگان در بلژیک مورد رسیدگی قرار گرفت و رد شد. آنها از این تصمیمات توسط سفارت بلژیک در جریان قرار گرفتند، متقاضیان درخواست تجدید نظر ناموفق خود را در دادگاه های بلژیک طرح کردند. دادگاه استراسبورگ دریافت که دولت خوانده از طریق رسیدگی به درخواست های ویزای متقاضیان، صلاحیت قضایی فراسرزمینی خود را نسبت به آنان اعمال نمی کند و ارتباط قضایی با مقامات آن دولت از طریق درخواست های تجدیدنظر متقاضیان برقرار نشده بود.

ب. دسترسی و امکان ملحق شدن به خانواده²

5. ممکن است تحت شرایط خاصی از یک کشور خواسته شود که اجازه ورود به یک فرد را بدهد، زمانی که این موضوع پیش شرطی برای اعمال برخی از حقوق او به موجب کنوانسیون، به ویژه حق احترام به زندگی خانوادگی وی باشد. در عین حال، طبق ماده 8، هیچ تعهدی برای یک دولت وجود ندارد که به تصمیم زوجین متاهل در خصوص انتخاب کشوری که ازدواج آنها در آنجا صورت گرفته است احترام بگذارد و همسران غیر تبعه را برای اسکان در آن کشور بپذیرد. در این میان، عناصر ماهوی که بطور کلی می بایست برای تصمیم گیری و تعیین اینکه آیا یک دولت به موجب ماده 8 کنوانسیون تعهدی مثبت برای دور هم جمع نمودن مجدد یک خانواده (الحاق مجدد) دارد یا خیر، در نظر گرفته شود، این موضوع در پرونده *M.A. v. Denmark [GC]* خلاصه شده است: (1) وضعیت و روابط با کشور میزبان تبعه بیگانه ای که درخواست پیوستن به خانواده خود را دارد؛ (2) اینکه آیا اتباع خارجی مربوطه در زمان تشکیل زندگی خانوادگی شان وضعیت مهاجرتی مستقر یا نامطمئن در کشور میزبان داشته اند یا خیر. (3) اینکه آیا موانع غیرقابل عبور یا بزرگی بر سر راه زندگی خانواده در کشور مبدا شخصی که درخواست ملحق شدن می کند وجود داشته است یا خیر. (4) اینکه آیا کودکان درگیر هستند یا خیر. (5) اینکه آیا شخص درخواست کننده الحاق می تواند

² همچنین ملاحظه کنید: راهنمایی بر ماده 8 _ حق بر احترام به زندگی خصوصی و خانوادگی

نشان دهد که درآمد مستقل و پایدار کافی، البته نه برخوردار از مزایای رفاهی، دارد تا بتواند هزینه های اساسی زندگی اعضای خانواده خود را تامین کند (§§ 131-135). در سطح بین المللی و اروپایی اجماعی وجود دارد مبنی بر اینکه پناهندگان نیاز به بهره مندی از یک روش و رویه ای راجع به پیوستن به خانواده خود دارند که می بایست مطلوب تر از آنچه که برای سایر بیگانگان پیش بینی شده است، باشد (§§ 138 and 153; *B.F. and Others v. Switzerland*, 2023, §§ 90, 97 and 98).

6. با توجه به الزامات رویه ای برای رسیدگی به درخواست های ملحق شدن خانواده پناهندگان، فرآیند تصمیم گیری می بایست به اندازه کافی انعطاف پذیری (مثلاً در رابطه با استفاده و قابل استماع بودن شواهد برای وجود روابط خانوادگی)، سرعت و کارایی لازم برای رعایت حق احترام به زندگی خانوادگی متقاضی را تضمین نماید (§§ 137-139; *Tanda- M.A. v. Denmark* [GC], 2021, §§ 161-162 and 163; *Muzinga v. France*, 2014; *Mugenzi v. France*, 2014; *Senigo Longue and Others v. France*, 2014). این ملاحظات به طور یکسان نسبت به منتفعان حمایت فرعی (تبعی) اعمال می شود، از جمله نسبت به افرادی که به دلیل وضعیت عمومی در کشور خود در معرض خطر بدرفتاری مشمول ماده 3 قرار دارند و در مواردی که خطر موقتی نیست اما به نظر می رسد دائمی یا ماهیتی طولانی مدت دارد (§ 146; *M.A. v. Denmark* [GC], 2021, § 146). بعلاوه، یک ارزیابی منصفانه و مشخص راجع به منافع پیوستن به خانواده در پرتو وضعیت واقعی و مشهود افراد مربوطه و همچنین ارزیابی راجع به چگونگی وضعیت در کشور مبدأ آنها، با توجه به تعیین دورنمای واقعی بازگشت آنها یا مدت احتمالی موانع پیش روی آنان، ضروری می باشد (ibid., §§ 149, 162 and 192-193; see also *El Ghatet v. Switzerland*, 2016). جایی که دادگاه های داخلی منافع حداکثری کودک متقاضی را به اندازه کافی و بطور متعادل در مرکز توجه و استدلال خود قرار نداده بودند.

7. در حالی که دولت ها با داشتن حاشیه اختیارات صلاحیدی گسترده به موجب ماده 8 کنوانسیون به هنگام تصمیم گیری برای اعمال دوره انتظار نسبت به درخواست الحاق مجدد به خانواده خود توسط افرادی که وضعیت پناهندگی دریافت نکرده اند، اما از حمایت فرعی (تبعی) یا حمایتی موقت بیش از دو سال برخوردار بوده اند، این موانع غیرقابل عبور برای برخورداری از زندگی خانوادگی در کشور مبدأ، به هنگام ارزیابی منصفانه بیش از پیش اهمیت بیشتری پیدا می کند (§§ 161-162 and 193; *M.A. v. Denmark* [GC], 2021, §§ 161-162 and 193). باید در نظر داشت که دوره جدایی واقعی، ناگزیر حتی طولانی تر از دوره انتظار خواهد شد (§ 179). دادگاه استراسبورگ در رابطه با دوره انتظار قانونی سه ساله که متقاضی در پرونده *M.A. v. Denmark* [GC], 2021، به عنوان یک تبعه سوری که در سال 2015 به اصطلاح "وضعیت حمایت موقت" در دانمارک را دریافت کرده بود و قبل از اینکه بتواند برای الحاق خانواده به همسر دائمی اش درخواست دهد، تحت تعقیب قرار گرفته بود، نقض ماده 8 کنوانسیون را احراز نمود. دادگاه استراسبورگ به ویژه معتقد بود که متقاضی طبق قوانین داخلی امکان واقعی برای ارزیابی مشخص در مورد اینکه آیا یک دوره انتظار کوتاهتر به دلیل ملاحظات راجع به پیوستن به خانواده قابل توجیه است یا خیر، ندارد، علیرغم اینکه در دادرسی داخلی پذیرفته شده بود که اینها موانع غیرقابل عبور بر سر برخورداری زوجین از زندگی خانوادگی در کشور مبدأ خودشان می باشد (§§ 192-194). در مقابل، دادگاه استراسبورگ در پرونده بعدی *M.T. and Others v. Sweden*, 2022، نقض ماده 8 را احراز ننمود، پرونده ای که در آن دوره انتظار قانونی برای افراد برخوردار از حمایت فرعی به تدریج کاهش یافته بود و متقاضیان عملاً تحت تأثیر تعلیق حق اعطائی پیوستن به خانواده برای مدت کمتر از تنها یک سال و نیم قرار گرفتند، و هیچ نشانه ای وجود نداشت که ارزیابی موردی و مشخص راجع به منافع پیوستن به خانواده در پرتو وضعیت واقعی و عینی افراد مربوطه انجام نشده باشد. در آن پرونده، دادگاه استراسبورگ همچنین تشخیص داد که ماده 14 در ارتباط با ماده 8 که متقاضیان تحت دوره تعلیق مورد اشاره برای ملحق شدن به خانواده بودند، بواسطه برخورداری متقاضی دوم از حمایت فرعی به دلیل وضعیت عمومی در کشور مبدأ او (سوریه)، نقض نشده است، در حالی که پناهندگان در راستای معنای کنوانسیون 1951، مربوط به وضعیت پناهندگان، مشمول چنین تعلیقی نشدند (§§ 95-117).

8. در پرونده (*B.F. and Others v. Switzerland*, 2023)، دادگاه برای نخستین بار به بررسی موردی پرداخت که در آن الحاق خانواده برخی از پناهندگان به رسمیت شناخته شده منوط به شرط عدم اتکا به کمک های اجتماعی مطابق با قوانین داخلی شده بود. خواهان های

این پرونده همگی به عنوان پناهنده به موجب کنوانسیون ۱۹۵۱ شناخته شده بودند، اما به جای اعطای پناهندگی، اجازه اقامت موقت دریافت کرده بودند، زیرا طبق حقوق داخلی، دلایل وضعیت پناهندگی آن‌ها پس از ترک کشورهای مبدأ و در نتیجه اقدامات خودشان، یعنی خروج غیرقانونی از آن کشورها، ایجاد شده بود. دادگاه با یادآوری، از جمله، اینکه در سطح بین‌المللی و اروپایی، اجماعی وجود دارد مبنی بر اینکه پناهندگان باید از یک روند الحاق خانواده مطلوب‌تر از دیگر بیگانگان بهره‌مند شوند، در نظر گرفت که وضعیت به‌ویژه آسیب‌پذیر پناهندگان – به‌ویژه موانع غیرقابل عبور برای پیوستن مجدد به اعضای خانواده در کشور مبدأ، زیرا در آنجا اکنون با خطر بدرفتاری مواجه‌اند – باید به‌طور کافی در اعمال شرطی مانند عدم وابستگی به کمک اجتماعی در درخواست‌های الحاق خانواده در نظر گرفته شود. این شرط باید با انعطاف کافی به عنوان یکی از عناصر ارزیابی جامع و فردی توازن منصفانه به‌کار گرفته شود. در دو مورد از چهار درخواست مطروحه، دادگاه دریافت که خواهان‌هایی، که شاغل بودند، تمام تلاش‌های معقول برای کسب درآمد و تأمین هزینه‌های خود و اعضای خانواده‌شان را انجام داده‌اند. در مورد سوم، دادگاه قانع نشد که دادگاه فدرال اداری به‌طور کافی بررسی کرده باشد که آیا وضعیت سلامت خواهان به او امکان کار، حتی تا حدی، می‌داده است و در نتیجه آیا باید شرط مورد بحث با انعطاف، با توجه به وضعیت سلامت او، اعمال شود. بنابراین، در خصوص این سه درخواست، دادگاه نقض ماده ۸ را تشخیص داد. در مقابل، دادگاه در خصوص مورد چهارم، نقضی نیافت و چنین نتیجه گرفت که دادگاه فدرال اداری از حدود اختیارات خود فراتر نرفته بود زمانی که فقدان تلاش خواهان در بهبود وضعیت مالی‌اش را در ارزیابی منافع متقابل لحاظ کرده بود. در پرونده (*Dabo v. Sweden*)، دادگاه به مسئله‌ای مرتبط اما متمایز پرداخت: طبق قانون داخلی کشور خوانده، پناهندگان از برآورده ساختن شرط تأمین معیشت معاف بودند اگر ظرف سه ماه از زمان اعطای وضعیت پناهندگی برای الحاق خانواده درخواست می‌دادند؛ اما این شرط اعمال می‌شد اگر درخواست در زمان بعدی مطرح می‌شد (مطابق با امکان مقرر در بند سوم ماده ۱۱۲(۱) دستورالعمل شورای EC/۲۰۰۳/۸۶ مورخ ۲۲ سپتامبر ۲۰۰۳ درباره حق الحاق خانواده). دادگاه دریافت که رد درخواست الحاق خانواده به این دلیل که خواهان آن را خارج از مهلت سه‌ماهه و به شکلی غیرقابل توجیه مطرح کرده بود، و بنابراین مشمول شرط تأمین معیشت می‌شد، نقض ماده ۸ کنوانسیون را تشکیل نمی‌دهد. در این زمینه، دادگاه همچنین خاطرنشان کرد که مقامات داخلی مشخص کرده بودند که خواهان می‌تواند در هر زمان درخواست جدیدی برای الحاق خانواده ارائه دهد و اینکه او چشم‌انداز خوبی برای برآورده ساختن شرط تأمین معیشت در آینده، با توجه به حرفه‌اش، داشت؛ و چون هنوز شغلی نیافته بود، دادگاه چنین نتیجه گرفت که نمی‌توان گفت که او تمام اقدامات معقول برای کسب درآمد کافی جهت تأمین هزینه‌های خود و خانواده‌اش را انجام داده بود. دادگاه در پرونده‌های بعدی (*D.H. and Others v. Sweden*, 2024)، (*Okubamichael Debru*) و (*v. Sweden*, 2024) و (*S.F. v. Finland*, 2024) به یافته‌هایی مشابه رسید.

9. با این حال، زمانی که دولتی تصمیم می‌گیرد قانونی وضع کند که به دسته‌های خاصی از مهاجران حق ملحق شدن توسط همسرانشان را اعطا کند، باید این کار را به شیوه‌ای انجام دهد که با اصل عدم تبعیض مندرج در ماده 14 مطابقت داشته باشد. دادگاه استراسبورگ نقض ماده 14 را در ارتباط با ماده 8 در پرونده *Hode and Abdi v. the United Kingdom*, 2012، احراز نمود، به این دلیل که یکی از متقاضیان، همسر پس از پرواز متقاضی دیگر (یعنی اخیراً با وی ازدواج کرده است)، که پناهندگی به رسمیت شناخته شده است، مجاز به پیوستن به او در کشور خوانده نبود، در حالی که پناهندگانی که قبل از پرواز ازدواج می‌کنند و مهاجرانی که دارای وضعیت اقامت موقت هستند همسرانشان می‌توانند به آنها ملحق شوند.

10. سناریوی دیگری در مورد اتحاد و الحاق مجدد خانواده پناهندگان توسط دادگاه استراسبورگ در پرونده *Mubilanzila Mayeka and Kaniki Mitunga v. Belgium*, 2006، مورد بررسی قرار گرفت. متقاضی اول وضعیت پناهندگی و اجازه اقامت نامحدود را برای ماندن در کانادا دریافت کرده بود و از برادرش که تبعه هلند است، خواسته بود که دختر پنج ساله‌اش (متقاضی دوم) را از کشور مبدأ جایی که کودک با مادر بزرگش زندگی می‌کرد و مادر بزرگ مراقبت از او را تا زمانی که به وی (متقاضی اول) ملحق شود را بر عهده داشت، بردارد و نزد وی بیاورد. حال، به محض ورود کودک (متقاضی دوم) به بلژیک، مقامات به جای تسهیل اتحاد و ملحق شدن مجدد دو متقاضی بهم، متقاضی دوم را بازداشت و متعاقباً به کشور مبدأ اخراج کردند که به منزله نقض ماده 8 بود (§§ 72-91).

11. در مورد امتناع از اعطای اتحاد و الحاق مجدد خانوادگی بر اساس پیوند با کشور دیگر و تفاوت در رفتار بین افرادی که با تابعیت دولت خوانده متولد شده اند و کسانی که بعداً آن را به دست آورده اند، پرونده *Biao v. Denmark* [GC], 2016 را ملاحظه کنید. در پرونده *Schembri v. Malta* (dec.), 2017، دادگاه استراسبورگ دریافت که ماده 8 کنوانسیون نسبت به یک "ازدواج مصلحتی" اعمال نگردد؛ البته نه در زمینه تقاضا برای اجازه ورود، بلکه در عوض برای ماندن در دولت خوانده (ملاحظه کنید، بطور کلی تر، بخش ماده 8 در ذیل)، دادگاه استراسبورگ دریافت که امتناع از اعطای اجازه اقامت خانوادگی به شریک همجنس متقاضی، ماده 14 را در ارتباط با ماده 8 نقض می کند (*Taddeucci and McCall v. Italy*, 2016).

12. در پرونده (*Martinez Alvarado v. the Netherlands*, 2024)، دادگاه اصولی را که براساس آن‌ها «عناصر اضافی وابستگی» فراتر از پیوندهای عاطفی معمول می‌توانند به وجود "زندگی خانوادگی در معنای ماده ۸ بین والدین و فرزندان بالغ یا میان خواهر و برادرهای بالغ بینجامند"، مجدداً بیان کرد. دادگاه تصریح کرد که در این موارد نیاز به بررسی فردی رابطه مورد نظر و سایر شرایط مربوط به پرونده وجود دارد و اینکه وجود «زندگی خانوادگی» مبتنی بر «عناصر اضافی وابستگی» غالباً نتیجه ترکیبی از عوامل است. دادگاه نتیجه گرفت که رابطه میان خواهان، مرد بالغی که به شدت دچار ناتوانی جسمی بود، و خواهان بالغ او که در کشور خوانده زندگی می‌کردند و او سال‌ها برای مراقبت و حمایت به آن‌ها وابسته بود، مصداق «زندگی خانوادگی» در معنای ماده ۸ بوده است. همچنین اعلام کرد که رد درخواست اقامت خواهان بر پایه پیوستن به خانواده، نقض ماده ۸ کنوانسیون محسوب می‌شود، چرا که ارزیابی انجام‌شده از سوی مقامات داخلی ناکافی بوده است. در مقابل، دادگاه در پرونده (*Kumari v. The Netherlands* (dec.), 2024) نتیجه گرفت که وجود «عناصر اضافی وابستگی» میان خواهان و پسر بالغ او که در کشور خوانده سکونت داشت، اثبات نشده است. برای نمونه‌ای از پرونده اخراج که دیوان در آن احرار نکرد «عناصر اضافی وابستگی» وجود داشته باشد، بنگرید به *Demirci v. Hungary*؛ ۲۰۲۵، بند ۷۴).

13. در زمینه الحاق خانواده، دادگاه بررسی خواهد کرد که آیا رابطه میان اعضای بزرگسال خانواده، زندگی خانوادگی در معنای ماده ۸ را تشکیل می‌دهد یا خیر؛ این بررسی بر اساس تمامی وقایعی صورت می‌گیرد که پیش از تاریخ نهایی شدن تصمیم در خصوص درخواست الحاق خانواده رخ داده‌اند. با این حال، هنگامی که یکی از اعضای خانواده در زمان ارائه درخواست الحاق، خردسال بوده است، دادگاه وضعیت وجود «زندگی خانوادگی» را بر اساس شرایط موجود در همان تاریخ (تاریخ ارائه درخواست) ارزیابی خواهد کرد؛ هدف از این کار، جلوگیری از آن است که کودک در طول روند رسیدگی به دلیل رسیدن به سن قانونی، از شمول حمایت خارج شود (یعنی اصطلاحاً «از کودک بودن خارج شود») (*Martinez Alvarado v. The Netherlands*, 2024, § 45).

ج. اعطای ویزا و ماده ۴^۳

14. در پرونده (*Rantsev v. Cyprus and Russia*, 2010)، دختر خواهان، که تبعه کشور روسیه بود، چند روز پس از ورود به قبرس با ویزایی موسوم به ویزای هنرمند کاباره (cabaret-artiste visa) در شرایطی نامشخص از پنجره یک ملک خصوصی سقوط کرد و جان باخت. دادگاه دریافت که دولت قبرس، از جمله، در انجام تعهدات مثبت خود به موجب ماده ۴ کنوانسیون (ممنوعیت بردگی و کار اجباری) کوتاهی کرده است، زیرا با وجود شواهدی درباره وجود قاچاق انسان در قبرس و نگرانی‌هایی که در گزارش‌های مختلف نسبت به سیاست‌های مهاجرتی و کاستی‌های قانونی آن کشور مطرح شده بود – نظیر مسائلی که موجب تشویق قاچاق زنان به قبرس می‌شد – نظام «ویزای هنرمند» نتوانسته بود حفاظت عملی و مؤثری در برابر قاچاق و بهره‌کشی برای دختر خواهان فراهم کند (بندهای 290 تا 293). در خصوص تعهد رویه‌ای برای انجام تحقیقات مؤثر درباره صدور ویزا توسط مقامات دولتی در پرونده‌های مرتبط با قاچاق انسان، به پرونده *T.I. and Others v. Greece*, 2019 مراجعه شود.

³ همچنین ملاحظه کنید: راهنمایی بر ماده ۴ _ ممنوعیت بردگی و کار اجباری

د. ممنوعیت ورود و سفر

15. ممنوعیت ورود (entry ban) ورود افراد به کشوری را که پیش‌تر از آن اخراج شده‌اند، منع می‌کند. این ممنوعیت معمولاً برای مدت مشخصی معتبر است و تضمین می‌نماید که افرادی که خطرناک یا نامطلوب تلقی می‌شوند، ویزا دریافت نکنند یا به‌طریقی دیگر اجازه ورود به قلمرو کشور را نیابند. در خصوص کشورهایی که عضو منطقه شینگن هستند، ممنوعیت‌های ورود در پایگاه داده‌ای به نام سیستم اطلاعات شینگن (Schengen Information System – SIS) ثبت می‌شوند. در پرونده (Dalea v. France (dec.), 2010)، دادگاه دریافت که ثبت‌نام خواهان در پایگاه SIS ناقض حق او برای احترام به زندگی خصوصی طبق ماده ۸ کنوانسیون نبوده است. همچنین، دادگاه آثار یک ممنوعیت سفر را که بر اثر درج نام فرد در فهرستی از مظنونان تروریسم تحت مدیریت سازمان ملل متحد اعمال شده بود، در چارچوب ماده ۸ کنوانسیون بررسی کرد (پرونده Nada v. Switzerland [GC], 2012)، و نیز ممنوعیتی را که به‌منظور جلوگیری از نقض قوانین مهاجرت داخلی یا خارجی اعمال شده بود، ذیل ماده ۲ از پروتکل شماره ۴ کنوانسیون بررسی نمود (پرونده Stamose v. Bulgaria, 2012).

ه. توقیف، عملیات نجات و بازگرداندن فوری و بدون تاخیر ("برگرداندن با شتاب") در دریا^۴

16. در پرونده (Hirsi Jamaa and Others v. Italy [GC], 2012)، خواهان‌ها بخشی از گروهی حدود ۲۰۰ نفره از مهاجران، شامل پناهجویان و سایرین بودند که توسط گارد ساحلی کشور خوانده در آب‌های آزاد و در محدوده جست‌وجو و نجات کشور دیگری که عضو کنوانسیون بود، متوقف شدند. خواهان‌ها بدون هیچ‌گونه فرصت برای ارائه درخواست پناهندگی، به‌صورت جمعی و تحت توافقی که بین ایتالیا و لیبی منعقد شده بود، به لیبی بازگردانده شدند. دادگاه اعلام کرد که خواهان‌ها به موجب ماده ۱ کنوانسیون، در قلمرو صلاحیت کشور خوانده قرار داشته‌اند، زیرا ایتالیا در آب‌های آزاد بر آن‌ها اعمال نظارت کرده بود. دادگاه همچنین تشخیص داد که مقامات ایتالیایی می‌دانستند یا باید می‌دانستند که بازگرداندن این افراد به لیبی در وضعیت تحت عنوان «مهاجران غیرقانونی»، آنان را در معرض رفتارهایی قرار می‌دهد که ناقض کنوانسیون است؛ از جمله نداشتن حمایت و نبود تضمین‌های کافی برای جلوگیری از بازگردانده شدن خودسرانه آن‌ها به کشورهای مبدأ. دادگاه تأکید کرد که این واقعیت که خواهان‌ها خود صراحتاً درخواست پناهندگی نکرده یا درباره خطراتی که در لیبی در نبود نظام پناهندگی متحمل می‌شدند توضیح نداده بودند، دولت خوانده را از رعایت تعهدات خود طبق ماده ۳ معاف نمی‌کند. همچنین نقض ماده ۴ پروتکل شماره ۴ کنوانسیون (ممنوعیت اخراج جمعی اتباع بیگانه) و ماده ۱۳ کنوانسیون به همراه ماده ۳ و ماده ۴ پروتکل شماره ۴ نیز تشخیص داده شد.

17. در پرونده (M.A. and Z.R. v. Cyprus, 2024)، خواهان‌ها که تبعه سوریه بودند، در آب‌های سرزمینی قبرس توسط گارد ساحلی آن کشور متوقف شدند و بدون اینکه درخواست‌های پناهندگی آنان بررسی شود، با یک کشتی با پرچم قبرس به لبنان بازگردانده شدند. هیچ ارزیابی نیز صورت نگرفت که آیا در لبنان خطر عدم دسترسی به روند مؤثر پناهندگی، شرایط نامناسب زندگی برای پناهجویان یا خطر بازگردانده شدن (refoulement) وجود دارد یا خیر. دادگاه این اقدامات را ناقض ماده ۳ کنوانسیون، ماده ۴ پروتکل شماره ۴، و همچنین ماده ۱۳ کنوانسیون در ارتباط با هر دو ماده یادشده دانست، چرا که خواهان‌ها بدون بررسی لازم از کشور اخراج شده بودند. همچنین دادگاه تشخیص داد که در طول دو روزی که خواهان‌ها در کشتی باقی مانده و اجازه پیاده شدن نداشتند، رفتار مقامات قبرسی ناقض ماده ۳ کنوانسیون بوده است.

18. در پرونده S.S. and Others v. Italy (تصمیم)، ۲۰۲۵، مقامات ایتالیایی از یک شناور حامل مهاجران در آب‌های آزاد نزدیک سواحل لیبی، پیام اضطراری دریافت کردند و مراتب را به مقام صلاحیت‌دار لیبی اطلاع دادند. در پی آن، یک شناور لیبیایی بازماندگان را نجات

^۴ همچنین ملاحظه کنید: راهنمایی بر ماده ۴ پروتکل شماره ۴ _ منع اخراج دسته جمعی بیگانگان

داد. دیوان احرار کرد که دولت خوانده، نسبت به منطقه‌ای که متقاضیان در آن رهگیری شده بودند، کنترل مؤثر سرزمینی (*ratione loci*) نداشته است. همچنین صرف اطلاع‌رسانی مرکز هماهنگی نجات دریایی رم به مقام صلاحیت‌دار لیبی — که در پی آن، شناور لیبیایی مطابق تعهدات ناشی از حقوق بین‌المللی دریایی بازماندگان را نجات داده بود — موجب تحقق صلاحیت فراسرزمینی ایتالیا نسبت به اشخاص (*ratione personae*)، بر مبنای اعمال اقتدار و کنترل توسط مأموران دولت، نمی‌شود.

19. در پرونده (*Safi and Others v. Greece, 2022*)، خواهان‌ها سوار بر یک قایق ماهی‌گیری بودند که ۲۷ مهاجر را در دریای اژه حمل می‌کرد و هنگام یک‌کشی توسط گارد ساحلی یونان واژگون شد. غرق شدن قایق به مرگ یازده نفر انجامید، از جمله بستگان نزدیک برخی از خواهانان. دادگاه ابتدا نقض جنبه رویه‌ای (شکلی) (*procedural limb*) ماده ۲ کنوانسیون را به دلیل ناکارآمدی تحقیقات در مورد این حادثه مرگبار تشخیص داد. دوم، با اینکه دادگاه به دلیل نبود تحقیقات مؤثر قادر به اظهار نظر قطعی درباره جزئیات عملیات نجات یا بررسی این ادعا نبود که آیا گارد ساحلی بمنظور بازگرداندن خواهان‌ها به سمت آب‌های ترکیه تلاش کرده بود یا خیر تلاش کرده بود، اما بر مبنای برخی واقعیات غیرقابل‌انکار یا اثبات‌شده، نتیجه گرفت که مقامات یونانی به تعهد خود بموجب ماده ۲ کنوانسیون برای انجام اقدامات عملی پیشگیرانه جهت حفاظت از جان افراد در معرض خطر عمل نکرده‌اند. دادگاه تأکید کرد که این تعهد، تعهدی بر اساس «وسایل» است نه «نتیجه»؛ به این معنا که از گارد ساحلی نمی‌توان انتظار داشت که نجات همه افراد در معرض خطر در دریا تضمین شود. کاپیتان و خدمه یک شناور درگیر عملیات نجات در دریا اغلب ناچارند تصمیم‌هایی دشوار و سریع بگیرند که اصولاً در اختیار خود کاپیتان است. با این حال، باید نشان داده شود که این تصمیمات با انگیزه‌ای اساسی برای حفظ جان انسان‌ها اتخاذ شده‌اند. با توجه به چندین مورد اهمال و تأخیر در چگونگی انجام و سازماندهی عملیات نجات، دادگاه نتیجه گرفت که مقامات یونانی تمام اقدامات معقول برای ارائه سطح لازم حفاظت از جان خواهانان و بستگان‌شان را انجام نداده‌اند. از آنجا که این تکلیف، تکلیف به به‌کارگیری وسایل و تلاش متعارف است، نه تضمین نتیجه، نمی‌توان انتظار داشت گارد ساحلی در نجات همه اشخاصی که جان‌شان در دریا در معرض خطر است، همواره موفق شود. ناخدا و خدمه شناور درگیر در عملیات نجات دریایی، غالباً ناچارند تصمیم‌های دشوار و فوری اتخاذ کنند و این تصمیم‌ها، اصولاً در قلمرو اختیار ناخدا قرار دارد. با این حال، باید احرار شود که این تصمیم‌ها با هدف اساسی تأمین حق حیات اشخاص در معرض خطر اتخاذ شده‌اند. دیوان با توجه به شماری از قصورها و تأخیرها در نحوه اجرا و سازمان‌دهی عملیات نجات، نتیجه گرفت که مقامات، تمام اقداماتی را که به‌طور معقول می‌توان از آنان انتظار داشت برای تأمین سطح لازم حمایت از همه متقاضیان و بستگان آنان انجام نداده‌اند. دیوان در پرونده *F.M. and Others v. Greece, ۲۰۲۵*، نقض جنبه ماهوی و نیز جنبه آیینی (شکلی) ماده ۲ کنوانسیون را احرار کرد. این پرونده ناظر به کاستی‌های عملیات جست‌وجو و نجاتی بود که پس از دریافت اطلاعات مشخص و قابل اعتماد از سوی مقامات صلاحیت‌دار مبنی بر قرار داشتن یک شناور حامل مهاجران در وضعیت اضطراری شدید انجام شده بود.

20. در پرونده (*Alkhatib and Others v. Greece, 2024*)، یکی از اعضای خانواده شکات، که در قایقی همراه با دیگر مهاجران با هدف ورود غیرقانونی به یونان سفر می‌کرد، در نتیجه شلیک گلوله توسط گارد ساحلی دچار جراحت شدید ناشی از اصابت گلوله شد. دادگاه در درجه اول نقض بند رویه‌ای (شکلی_تحقیقاتی) ماده ۲ را به دلیل تحقیقات ناکارآمد احرار نمود: به دلیل کاستی‌های متعدد، از جمله این که امکان این تشخیص که آیا استفاده از نیروی بالقوه‌کشنده در شرایط خاص این پرونده موجه بوده یا خیر وجود نداشته است. دوم، در رابطه با بند ماهوی ماده ۲، دادگاه دریافت که دولت خوانده در ایجاد چارچوب قانونی و اداری مناسب برای اعمال نیروی بالقوه‌کشنده در عملیات نظارت دریایی کوتاهی کرده است؛ بنابراین، دادگاه دریافت که گارد ساحلی، که می‌توانست حضور مسافران مخفی در قایق را فرض کند، مراقبت لازم را برای به حداقل رساندن استفاده از نیروی کشنده و خطرات احتمالی برای جان انسان‌ها به کار نبرده و نتیجه گرفت که دولت نتوانسته نشان دهد که در راستای ماده ۲ بند ۲ کنوانسیون، استفاده از زور "کاملاً ضروری" بوده است. در پرونده *Almukhlas and Al-Maliki v. Greece, ۲۰۲۵*، یک کودک پنهان‌شده در قایق حامل مهاجران، در جریان عملیات رهگیری قایق، بر اثر گلوله‌ای که مأمور گارد ساحلی به سوی یکی از سکان‌داران شلیک کرده بود، مورد اصابت قرار گرفت. دیوان نقض جنبه آیینی ماده ۲ و نیز نقض جنبه ماهوی آن را — از حیث برنامه‌ریزی و اجرای عملیات رهگیری — احرار کرد.

و. عملیات نجات در مرزهای زمینی

21. در پرونده *Alhowais v. Hungary*, 2023، برادر شاکی (خواهان)، یک مهاجر سوری، در جریان عملیات کنترل مرزی در یک رودخانه در مرز مجارستان-صربستان غرق شد. در خصوص ادعای شاکی مبنی بر این که از نیرویی (افراد دولتی) علیه مهاجران برای جلوگیری از پیاده شدن آنان در مجارستان استفاده شده بود، دادگاه بر این عقیده بود که به دلیل عدم وجود یک تحقیق مؤثر این ادعاها نمی‌توانستند فراتر از شک معقول ثابت شوند، (§§ ۱۱۹-۱۲۳). با این حال، مقامات دولت خوانده باید به عنوان آگاه به خطر واقعی و قریب‌الوقوعی که مهاجران با آن روبه‌رو بودند در نظر گرفته می‌شدند، زیرا آنها در حال انجام عملیات کنترل مرزی بودند هنگامی که حادثه رخ داد، از ورود مهاجران به سوی ساحل مجارستانی رودخانه آگاه بودند (چرا که آنها در ساحل صربستان مشاهده شده بودند و تلاش آنها برای عبور از رودخانه مورد توجه واقع شده بود) و سابقه یک حادثه پیشین نیز وجود داشت که منجر به زخمی شدن مهاجرانی شده بود که در تلاش برای عبور از رودخانه بودند (§§ ۱۲۷-۱۳۰). با توجه به اینکه تعهدات مثبت دولت در رابطه با حفاظت از زندگی شامل برنامه‌ریزی و کنترل عملیات به منظور اطمینان از حداقل‌سازی هر گونه خطر برای زندگی می‌شود، دادگاه به این نتیجه رسید که مقامات آگاهی کافی برای ارزیابی خطرات عبور از رودخانه و سازماندهی عملیات مرزی خود به طور مناسب داشتند، اما نتوانستند این کار را انجام دهند. زمانی که آنها اطلاعاتی درباره یکی از مهاجران که در وضعیت بحرانی قرار داشت دریافت کردند، تمامی تدابیر عملیاتی که از آنها به طور معقول انتظار می‌رفت برای حفاظت از جان برادر شاکی اتخاذ نکردند، و بنابراین تعهد مثبت خود به موجب ماده ۲ کنوانسیون را برآورده نکردند (§§ 131-144).

2. ورود به قلمرو دولت خوانده

ماده 3 کنوانسیون

"هیچ کسی نمی بایست مورد شکنجه یا رفتار یا مجازات غیرانسانی یا تحقیرآمیز قرار گیرد".

ماده 5 کنوانسیون

1. "هر کسی حق آزادی و امنیت شخصی دارد. هیچ کسی را نمی توان از آزادی خود محروم کرد، مگر در موارد زیر و به ترتیبی که قانون مقرر می دارد".

الف) بازداشت قانونی شخص پس از محکومیت توسط دادگاه صالح؛

ب) دستگیری یا بازداشت قانونی یک شخص به دلیل عدم رعایت دستور قانونی دادگاه یا به منظور تضمین انجام هر یک از تعهدات مقرر در قانون؛

ج) دستگیری یا بازداشت قانونی یک شخص که به منظور معرفی وی به مرجع قانونی ذیصلاح با ظن منطقی به ارتکاب جرم یا زمانی که منطقا برای جلوگیری از ارتکاب جرم یا فرار وی پس از انجام آن ضروری تشخیص داده شود، انجام می شود؛

د) بازداشت قانونی یک فرد خردسال به منظور نظارت آموزشی یا بازداشت قانونی او به منظور معرفی وی به مرجع قانونی صالح؛

ث) بازداشت قانونی افراد برای جلوگیری از انتشار بیماری های عفونی، افراد مختل المشاعر، معتادان به الکل یا مواد مخدر یا افراد ولگرد؛

و) دستگیری یا بازداشت قانونی یک شخص بمنظور جلوگیری از ورود غیرمجاز وی به کشور یا به منظور اخراج یا استرداد یک شخص؛

2. هر کسی که دستگیر می شود می بایست فوراً به زبانی که می فهمد از دلایل دستگیری و هر گونه اتهامی که علیه او باشد، مطلع شود.

3. هر کسی که طبق مقررات بند 1 (ج) این ماده دستگیر یا بازداشت شده باشد، می بایست سریعاً نزد قاضی یا مامور دیگری که قانوناً مجاز به اعمال قدرت قضایی است آورده شود و حق محاکمه در مدت معقول یا آزادی تا روز محاکمه را دارد، این آزادی می تواند مشروط به ضمانت برای حضور در جلسه رسیدگی باشد.

4. هر کسی که از آزادی خود به دلیل بازداشت یا توقیف محروم شود، حق دارد اقداماتی انجام دهد که از طریق آن، قانونی بودن توقیف او به سرعت توسط دادگاه تعیین شده و در صورت غیرقانونی بودن توقیف، دستور آزادی او صادر شود.

5. هر کسی که به موجب دستگیری یا بازداشت از آزادی خود محروم شود از حق لازم الاجرا برای جبران خسارت برخوردار است.

ماده 2 پروتکل شماره 4 کنوانسیون

1. هر کسی که به طور قانونی در قلمرو یک کشور باشد، در داخل آن سرزمین، حق آزادی تردد و انتخاب محل اقامت خود را دارد.

2. هر کسی آزاد است که هر کشوری از جمله کشور خود را ترک کند.

3. هیچ محدودیتی برای اجرای این حقوق نباید اعمال شود، مگر آنچه که مطابق قانون است و در یک جامعه دموکراتیک به نفع امنیت ملی یا امنیت عمومی، حفظ نظم عمومی، بمنظور جلوگیری از جرم، برای حفظ سلامتی یا اخلاقیات یا برای حمایت از حقوق و آزادی های دیگران ضروری است.

4. حقوق مندرج در بند 1 نیز ممکن است در حوزه های خاصی مشمول محدودیت هایی باشد که طبق قانون اعمال می شود و با منافع عمومی در یک جامعه دموکراتیک توجیه می شود.

ماده 4 پروتکل شماره 4 کنوانسیون

اخراج دسته جمعی بیگانگان ممنوع است.

الف. بازگشت فوری و بدون تاخیر در مرز و/یا مدت کوتاهی پس از ورود به قلمرو ("فوری و با شتاب بازگرداندن")

22. دادگاه همچنین پرونده هایی را بررسی کرده است که در آنها گاردهای مرزی از ورود افراد به سرزمین دولت خوانده در یک بندر (*Kebe and Others v. Ukraine*, 2017), در یک نقطه کنترل مرزی زمینی (*M.A. and Others v. Lithuania*, 2018; *M.K. and Others v. Poland*, 2020) یا در یک فرودگاه (*S.S. and Others v. Hungary*, 2023) جلوگیری کرده و یا از ثبت درخواست پناهندگی شکات جلوگیری کرده اند یا در صورتی که چنین درخواست هایی ارائه داده شده بود، از پذیرش آنها و شروع فرآیندهای پناهندگی خودداری کرده اند. همچنین پرونده های متعددی را که مربوط به بازگشت های فوری مهاجران ("push-backs") و یا درخواست کنندگان پناهندگی که به صورت غیرمجاز وارد سرزمین دولت خوانده شده یا تلاش کرده اند وارد شوند، را مورد بررسی قرار داده است (*N.D. and N.T. v. Spain* [GC], 2020; *Shahzad v. Hungary*, 2021; *D v. Bulgaria*, 2021; *M.H. and Others v. Croatia*, 2021; *A.A. and Others v. North Macedonia*, 2022) به موجب ماده ۳ به تنهایی، به موجب ماده ۱۳ کنوانسیون همراه با ماده ۴ پروتکل شماره ۴ بررسی کرده است. در صورتی که حضور شکات در سرزمین دولت های خوانده و یا اخراج ادعایی آنها مورد اختلاف باشد، باید مشخص شود که آیا شکات مدرک اولیه ای برای پشتیبانی از نسخه خود از رویدادها ارائه کرده اند یا خیر؛ اگر چنین باشد، بار اثبات باید به دولت منتقل شود (نگاه کنید به *M.H. and N.D. and N.T. v. Spain* [GC], 2020, also *El Ghatet v. Switzerland*, 2016 §§ 85-88 و *Others v. Croatia*, 2021, §§ 268-275 برای پرونده های مربوط به ماده ۴ پروتکل شماره ۴، و همچنین *A.R.E. v. Greece**, 2025, §§ 216-221, 230-267 و *G.R.J. v. Greece* (dec.), 2024 برای پرونده های مربوط به ماده ۳ کنوانسیون).

1. ماده 3 کنوانسیون به تنهایی و یا در ارتباط با ماده 13 کنوانسیون

23. در مواردی که شکات (خواهان ها) خود را در مرز معرفی کرده و خواستار ثبت درخواست پناهندگی شده و/یا نگرانی خود را از بابت ایمنی شان ابراز کرده باشند، اما بدون تشریفات و بطور فوری به کشور ثالثی بازگردانده شده اند، دادگاه اصولی را به کار برد که پیش تر در پرونده (*Ilias and Ahmed v. Hungary* [GC], 2019) در خصوص الزامات ناشی از ماده ۳ کنوانسیون در ارتباط با بازگرداندن پناهجویان به کشورهای ثالث واسطه، بدون ارزیابی محتوایی ادعای پناهندگی توسط مقامات دولت اخراج کننده، بیان کرده بود (رجوع شود به بخش «بازگرداندن به کشور ثالث» در ادامه). دادگاه در این پرونده ها نقض ماده ۳ کنوانسیون (و در برخی موارد، نقض ماده ۱۳ همراه با ماده ۳) را تشخیص داد (*M.K. and Others v. Poland*, 2020; *D.A. and Others v. Poland*, 2021; *O.M. and D.S. v. Ukraine*, 2022; *S.S. and Others v. Hungary*, 2023; *Sherov and Others v. Poland*, 2024; *H.T. v. Germany and Greece*, 2024 – در خصوص بازگرداندن از یک کشور عضو اتحادیه اروپا به کشور عضو دیگر بر اساس توافق نامه دوجانبه؛ همچنین رجوع شود به بخش «رهگیری، عملیات نجات و بازگرداندن های فوری (push-backs) در دریا» در بالا؛ برای پرونده هایی با شرایط مشابه، اما پیش از پرونده (*Ilias and Ahmed v. Hungary* [GC], 2019) ، رجوع شود به *M.A. and Others v. Lithuania*, 2018 و *Sharifi and Others v. Italy and Greece*, 2014). این پرونده ها شامل موقعیت هایی نیز می شد که

در حقوق داخلی تصریح شده بود که امکان ثبت درخواست پناهندگی در نقطه عبور مرزی (فرودگاه) که شکات در آن حضور یافته بودند وجود ندارد و این درخواست‌ها صرفاً می‌توانستند در منطقه ترانزیت مرزی زمینی ارائه شوند (*S.S. and Others v. Hungary*, 2023, §§ 62-63). در مواردی که شکات به صورت مستدل ادعا می‌کنند که هیچ تضمینی وجود ندارد که درخواست‌های پناهندگی‌شان در کشور ثالث همسایه به‌طور جدی بررسی شود و بازگشت آنها به کشور مبدأ می‌تواند ناقض ماده ۳ کنوانسیون باشد، دولت خوانده موظف است به شکات اجازه دهد در قلمرو آن دولت باقی بمانند تا زمانی که ادعاهایشان توسط مرجع داخلی صلاحیت‌دار به درستی بررسی شود، و نمی‌تواند دسترسی به سرزمین خود را به افرادی که در نقطه مرزی حاضر شده و مدعی هستند که در صورت باقی‌ماندن در کشور همسایه ممکن است با بدرفتاری مواجه شوند، رد کند، مگر اینکه تدابیر کافی برای حذف چنین خطری اتخاذ شده باشد (*M.K. and Others v. Poland*, 2020, §§ 178-179). دادگاه افزود که اقدامات مورد اعتراض تحت الزامات سخت حقوق بین‌الملل که ناشی از عضویت دولت خوانده در اتحادیه اروپا باشد قرار نمی‌گیرد، و بنابراین دولت خوانده به‌طور کامل بر اساس کنوانسیون مسئول اقدامات مورد نظر است. به‌طور مشخص، دادگاه تشخیص داد که مقررات حقوق اتحادیه اروپا اصل عدم بازگرداندن (non-refoulement) را در بر می‌گیرند و این اصل را نسبت به افرادی که پیش از پذیرش در قلمرو یک کشور عضو، تحت کنترل مرزی قرار می‌گیرند، اعمال می‌کنند (*M.K. and Others v. Poland*, 2020, §§ 180-182; *D.A. and Others v. Poland*, 2021, §§ 65-67).

24. برای تعیین اینکه آیا افراد قصد ارائه درخواست پناهندگی داشته‌اند و/یا نگرانی خود را در خصوص ایمنی‌شان در صورت بازگرداندن شدن به مقامات دولت خوانده اعلام کرده‌اند یا خیر، دادگاه نه‌تنها به گزارش‌های ثبت‌شده توسط مرزبانان استناد می‌کند، بلکه به روایت شاکی یا شکات، اسناد پشتیبان و همچنین گزارش‌هایی درباره وضعیت مرزی که نشان‌دهنده وجود رویه‌ای سیستماتیک در تحریف اظهارات پناهجویان در یادداشت‌های رسمی و/یا وجود نگرانی‌ها نسبت به دسترسی به سرزمین و رویه پناهندگی است، و نیز به شرایط حاکم در کشور مبدأ و/یا کشور ثالث و مطالب ارائه‌شده از سوی شکات در پرونده‌های پیشین‌شان نزد دادگاه توجه می‌کند (*M.A. and Others v. Lithuania*, 2018, §§ 107-113; *M.K. and Others v. Poland*, 2020, §§ 174-177; *D.A. and Others v. Poland*, 2021, §§ 60-63; *O.M. and D.S. v. Ukraine*, 2022, §§ 85-91; *D v. Bulgaria*, 2021, §§ 120-128; *Hirsi Jamaa and Others v. Italy* [GC], 2012, §§ 123-136; *M.A. and Others v. Latvia* (dec.), 2022, §§ 82-88; *M.A. and Z.R. v. Cyprus*, 2024, §§ 51-56). بر این اساس، افراد الزامی ندارند که به‌صراحت درخواست پناهندگی کنند و یا این خواسته را به شکل خاصی بیان نمایند (*Hirsi Jamaa and Others v. Italy* [GC], 2012, § 133; *M.A. and Others v. Lithuania*, 2018, §§ 108-109; *D v. Bulgaria*, 2021, §§ 120-128). در همین زمینه، دادگاه بر اهمیت نقش مترجم در دسترسی به رویه پناهندگی و نیز بر لزوم آموزش مقامات رسمی جهت شناسایی و درک درخواست‌های پناهندگی تأکید کرده است (*M.A. and Others v. Lithuania*, 2018, §§ 108-109; *D v. Bulgaria*, 2021, §§ 124-126). همچنین، عدم حضور وکیل نیز از سوی دادگاه مورد توجه قرار گرفته است. (*D v. Bulgaria*, 2021, § 125).

25. تاکنون، دادگاه تنها در چند پرونده به موضوع بازگرداندن فوری افراد به کشور مبدأ، بلافاصله پس از ورود به قلمرو دولت خوانده، رسیدگی کرده است (*D v. Bulgaria*, 2021; *A.R.E. v. Greece**, 2025). در پرونده (*D v. Bulgaria*, 2021)، شاکی بخشی از گروهی از افراد بود که به‌صورت غیرقانونی و با پنهان شدن در یک کامیون وارد بلغارستان شده بودند و قصد داشتند از این کشور عبور کرده و به اروپای غربی برسند. این گروه در هنگام ورود شناسایی نشدند، اما زمانی که کامیون قصد عبور از مرز بلغارستان و رومانی را داشت، توسط مقامات رومانیایی شناسایی شدند. مقام‌های رومانی تمام مسافران را دستگیر کرده، مانع ورودشان به رومانی شدند و آن‌ها را به مقام‌های بلغارستانی تحویل دادند که آن‌ها را بازداشت نمودند. دادگاه در خصوص شکایت شاکی بر مبنای مواد ۳ و ۱۳ کنوانسیون، یک آزمون دو مرحله‌ای به کار گرفت (§§ 107 و 118): ابتدا بررسی کرد که آیا شاکی، دست‌کم از لحاظ ماهوی، پیش از بازگرداندن به کشور مبدأ، ترس خود از رفتار مغایر با ماده ۳ را به مقام‌های دولت خوانده ابراز کرده بود یا خیر. در صورت مثبت‌بودن پاسخ به این پرسش، مرحله دوم آن بود که آیا مقام‌های دولت خوانده، این خطرات را در چارچوب یک روند مطابق با الزامات ماده ۱۳ مورد بررسی کافی قرار داده بودند یا خیر. این بررسی

باید به صورت مستقل و دقیق انجام شود و شامل امکان تعلیق اجرای بازگرداندن تا زمان بررسی باشد (§ 116). دادگاه در این زمینه بر اهمیت تضمین حق افرادی که در معرض بازگردانده شدن هستند، بر دستیابی به اطلاعات کافی به منظور دسترسی مؤثر به روندهای مرتبط و اثبات شکایاتشان تأکید کرد. در این مورد خاص شاکی که به عنوان یک روزنامه‌نگار سابق در یک نشریه ترکیه‌ای، و با توجه به وضعیت پس از کودتای نافرجام در ترکیه، مدعی بود که در صورت بازگشت با رفتار مغایر با ماده ۳ مواجه می‌شود، دادگاه عدم وجود درخواست کتبی برای حمایت بین‌المللی را تعیین‌کننده ندانست. بلکه با توجه به به موانع زبانی – با تأکید بر اهمیت ترجمه در دسترسی به روند پناهندگی – نبود وکیل، محتوای اظهارات شاکی به پلیس مرزی (که مورد اعتراض قرار نگرفته بود) و شرایط حاکم در ترکیه در آن زمان به‌ویژه در مورد روزنامه‌نگاران مورد بررسی قرار داد (§§ 120-128). در نتیجه، دادگاه دریافت که مقامات بلغارستان، با بازگرداندن شتاب‌زده شاکی به ترکیه بدون بررسی خطرات به موجب ماده ۳ و بدون آغاز روند بررسی حمایت بین‌المللی، موجب نقض مواد ۳ و ۱۳ کنوانسیون شده‌اند، چرا که راه‌های جبرانی موجود در عمل بی‌اثر باقی مانده‌اند (§§ 129-137). در پرونده *A.R.E. v. Greece** (2025)، دادگاه دریافت که مقامات یونانی، شاکی را از منطقه اوروس به ترکیه بازگردانده‌اند، بدون آن‌که به درخواست او برای حمایت بین‌المللی توجهی کنند یا خطرات ماده ۳ را که او مطرح کرده بود، بررسی کنند؛ و از این رو، نقض ماده ۳ به تنهایی و همچنین ماده ۱۳ همراه با ماده ۳ رخ داده است (§§ 230-267 و §§ 279-284).

26. با این حال، دادگاه همچنین به تعدادی از پرونده‌هایی رسیدگی کرده است که مربوط به اخراج‌های فوری به کشور مبدأ بوده‌اند، اما این اخراج‌ها بلافاصله پس از ورود شکات به قلمرو دولت خوانده انجام نشده‌اند. در این موارد، مقامات داخلی پیش از بازگرداندن شکات، هیچ بررسی در خصوص خطرات احتمالی رفتار مغایر با ماده ۳ کنوانسیون انجام نداده بودند. برخی از این پرونده‌ها شامل مواردی بودند که شکات رسماً درخواست پناهندگی داده بودند. برای نمونه، در پرونده (*Shenturk and Others v. Azerbaijan*, 2022, §§ 112-117)، دادگاه نتیجه گرفت که چنین برخوردی نقض تعهد شکلی مقرر در ماده ۳ کنوانسیون محسوب می‌شود. همچنین، در مواردی که به شاکی حتی وضعیت حمایت موقت در کشور اخراج‌کننده اعطا شده بود، مانند پرونده (*Akkad v. Turkey* (2022)، دادگاه دریافت که بازگرداندن شاکی به سوریه نه تنها ناقض ماده ۳ کنوانسیون، بلکه ناقض ماده ۱۳ همراه با ماده ۳ نیز بوده است. برای بررسی کلی‌تر، می‌توان به مبحث «دامنه و جنبه‌های ماهوی ارزیابی دادگاه بر اساس مواد ۲ و ۳ در پرونده‌های مرتبط با اخراج در زمینه پناهندگی» رجوع کرد.

2. ماده 4 پروتکل شماره 4^۵

27. ماده ۴ پروتکل شماره ۴ کنوانسیون اروپایی حقوق بشر، که ناظر بر ممنوعیت اخراج‌های جمعی بی‌رویه و بدون شناسایی فردی است، در رویه قضایی دادگاه اروپایی حقوق بشر مورد تفسیر دقیق قرار گرفته است. دادگاه در رسیدگی به این ماده، به‌ویژه در زمینه اخراج‌های فوری و بدون رعایت تشریفات از مرزهای زمینی، مجموعه‌ای از بررسی‌های حقوقی و شرایط واقعی را برای سنجش مطابقت اقدام دولت با مفاد ماده ۴ کنوانسیون تعیین کرده است. در پرونده *N.D. and N.T. v. Spain* [GC], 2020، دادگاه آزمونی دو مرحله‌ای ارائه داد که در همه پرونده‌های بعدی با سناریوهای مشابه به کار گرفته شده است (نظیر *Shahzad v. Hungary*, 2021؛ *M.H. and Others v. Croatia*, 2021؛ و *A.A. and Others v. North Macedonia*, 2022). اولاً: باید بررسی شود که آیا دولت مورد نظر دسترسی واقعی و مؤثری به ابزارهای ورود قانونی، به‌ویژه روندهای مرزی، برای همه افرادی که با استناد به ماده ۳ از آزار و اذیت می‌گریزند، فراهم کرده است یا نه. این دسترسی باید شرایطی را فراهم کند که متقاضیان بتوانند درخواست خود را مطابق با هنجارهای بین‌المللی و الزامات کنوانسیون مطرح کنند و اطمینان حاصل شود که این درخواست‌ها به شکلی جدی و مطابق با اصول رسیدگی بررسی می‌شوند. دوماً: چنانچه چنین دسترسی فراهم شده باشد اما متقاضی از آن استفاده نکرده باشد، باید بررسی شود که آیا دلیل قانع‌کننده‌ای مبتنی بر واقعیات عینی، که دولت نیز در قبال آن مسئول است، برای این استفاده نکردن وجود داشته است یا نه. اگر چنین دلایلی وجود نداشته باشد، عدم بهره‌گیری از روند قانونی به حساب رفتار خود متقاضی گذاشته می‌شود و می‌تواند موجه‌کننده فقدان شناسایی فردی در روند اخراج باشد. بار اثبات فراهم‌بودن این

⁵ همچنین ملاحظه کنید: راهنمایی بر ماده 4 پروتکل شماره 4 _ ممنوعیت اخراج دسته جمعی بیگانگان.

دسترسی واقعی و مؤثر بر عهده دولت خوانده است. پرونده‌های مختلف حول همین محور چرخیده‌اند: آیا دولت توانسته ثابت کند که در نقاط مرزی امکان واقعی برای ارائه درخواست پناهندگی وجود داشته است، شامل: مکان‌یابی گذرگاه‌های مرزی، شیوه‌های ثبت درخواست، در دسترس بودن مترجم یا مشاور حقوقی، و شواهدی مبنی بر اینکه درخواست‌هایی واقعاً در این نقاط ثبت شده‌اند؛ مقایسه کنید با پرونده‌های: *N.D. and N.T. v. Spain* [GC], 2020, §§ 212-217; *A.A. and Others v. North Macedonia*, 2022, 116-122, و در مقابل؛ *Shahzad v. Hungary*, 2021, §§ 63-67; *M.H. and Others v. Croatia*, 2021, 295-304. مهم آن‌که، صدور ویزای ورود با شروط مالی یا الزامات دیگر به‌تنهایی نمی‌تواند جایگزین «بازار واقعی و مؤثر ورود قانونی» برای پناهجویان محسوب شود (نگاه کنید به *M.A. and Z.R. v. Cyprus*, 2024, 118). یک سازوکار مقدماتی، دسترسی واقعی و مؤثر به یک شیوه قانونی ورود تلقی نشد؛ زیرا از شخصی که خواهان درخواست حمایت بین‌المللی در دولت خوانده بود، می‌خواست ابتدا شخصاً در یکی از سفارتخانه‌های آن دولت «اعلام قصد» ارائه کند. سپس مقامات صالح می‌توانستند درباره صدور سند سفر تصمیم بگیرند؛ سندی که به آن شخص اجازه می‌داد برای ارائه درخواست حمایت بین‌المللی وارد قلمرو دولت خوانده شود (*H.Q. and Others v. Hungary*, ۲۰۲۵، بندهای ۱۱۷ تا ۱۲۴).

28. در مواردی که مهاجران به‌صورت غیرقانونی وارد قلمرو دولت خوانده شده‌اند و پس از بازداشت در نزدیکی مرز، به رویه‌های قانونی برای ورود از طریق گذرگاه مرزی مناسب دسترسی یافته‌اند، دادگاه دو مرحله‌ای بودن آزمون پیش‌گفته را به کار نبرده است، بلکه برای تعیین اینکه آیا اخراج صورت‌گرفته، «جمعی» (collective) بوده است یا نه، به ارزیابی این موضوع پرداخته که: آیا پیش از صدور دستور اخراج، به افراد فرصت مؤثری برای ارائه دلایل در مخالفت با اخراجشان داده شده و آیا تضمین‌های کافی وجود داشته که شرایط شخصی آن‌ها به‌صورت واقعی و فردی در نظر گرفته شده است؟ نگاه کنید به: *Asady and Others v. Slovakia*, 2020, § 62. این آزمون، در اصل، مشابه همان معیاری است که در خصوص افرادی که از طریق گذرگاه قانونی مانند ایست بازرسی مرزی (مانند پرونده‌های *M.K. and Others v. Poland*, 2020, §§ 204-211؛ *D.A. and Others v. Poland*, 2021, §§ 81-84؛ *S.S. and Others v. Poland*, 2024, §§ 59-61؛ و *dec.*, 2022, §§ 67-69) یا فرودگاه (مانند پرونده *Sherov and Others v. Poland*, 2024, §§ 59-61) یا فرودگاه (مانند پرونده *S.S. and Others v. Hungary*, 2023, §§ 48-51)، که دادگاه اعلام کرد استفاده از مدارک جعلی برای ورود، مقامات را از تعهداتشان طبق ماده ۴ پروتکل شماره ۴ معاف نمی‌کند) ارائه شده، به کار رفته است. تشخیص اینکه آیا الزامات این آزمون رعایت شده، موضوعی واقعی (factual) است که بر اساس شواهد ارائه‌شده توسط طرفین، از جمله بررسی اینکه آیا فرایند شناسایی انجام شده و تحت چه شرایطی (مانند اینکه آیا افراد آموزش‌دیده برای انجام مصاحبه وجود داشته‌اند، آیا اطلاعاتی به زبانی که فرد می‌فهمد درباره امکان درخواست پناهندگی و دریافت کمک حقوقی داده شده، آیا مترجم حضور داشته و آیا در عمل امکان مشورت با وکیل و ثبت درخواست پناهندگی وجود داشته یا خیر) و نیز گزارش‌های مستقل، تعیین می‌گردد. نگاه کنید به 185 § *Hirsi Jamaa and Others v. Italy* [GC], 2012, § 185؛ *Sharifi and Others v. Italy and Greece*, 2014, §§ 214-225؛ *Khlaifia and Others v. Italy* [GC], 2016, §§ 245-254؛ *Asady and Others v. Slovakia*, 2020, §§ 63-71؛ *M.K. and Others v. Poland*, 2020, §§ 206-210؛ *D.A. and Others v. Poland*, 2021, §§ 81-83؛ *M.A. and Others v. Latvia* (dec.), 2022, §§ 67-69).

29. برای نمونه‌هایی از پرونده‌های مربوط به اشخاصی که قصد خود برای درخواست پناهندگی را اعلام کرده یا درخواست پناهندگی ثبت کرده بودند، اما بدون تصمیم معتبر به کشور ثالث منتقل شدند — هرچند نه بلافاصله یا ظرف چند ساعت پس از ورود به قلمرو دولت — و این امر نقض ماده ۴ پروتکل شماره ۴ تشخیص داده شد، بنگرید به *M.D. and Others v. Hungary*؛ ۲۰۲۴؛ و *O.H. and Others v. Serbia*، ۲۰۲۶، بندهای ۸۷ و ۸۸. برای نمونه‌ای از پرونده‌ای که در آن اشخاص قصد درخواست پناهندگی در دولت خوانده را نداشتند، اما پس از آنکه از زمان ورود به آن دولت، ده روز در یک «هات‌اسپات» — مرکز ثبت و شناسایی مهاجران — نگهداری شده بودند، برخلاف ماده ۴ پروتکل شماره ۴ اخراج شدند، بنگرید به *J.A. and Others v. Italy*؛ ۲۰۲۳، بندهای ۴۷ و ۱۰۶ تا ۱۱۶.

30. در زمینه ماده ۴ پروتکل شماره ۴، وضعیت حقوقی کودکان خردسال با وضعیت بزرگسالان همراه آنان مرتبط است؛ به این معنا که اگر فرد بزرگسال همراه، توانسته باشد به شیوه‌ای معنادار و مؤثر دلایل خود را علیه اخراج مشترک مطرح کند، الزامات ماده ۴ این پروتکل در مورد کودک نیز ممکن است رعایت شده تلقی شود. نگاه کنید به: *(Moustahi v. France, 2020, §§ 134-135)*.

۳. ماده ۱۳ کنوانسیون در ارتباط با ماده ۳ کنوانسیون و/یا ماده ۴ پروتکل شماره ۴

31. هنگامی که فرد شکایت «قابل استنادی» دارد که اخراج او ممکن است وی را در معرض رفتار مغایر با ماده ۲ یا ۳ کنوانسیون قرار دهد، باید در سطح ملی، چه از نظر قانونی و چه از نظر عملی، یک راه حل مؤثر وجود داشته باشد، به گونه‌ای که مطابق با ماده ۱۳ کنوانسیون، این الزاماً مستلزم، بین دیگر موارد، بررسی مستقل و دقیق هر ادعایی است که وجود دلایل قابل توجه برای ترس از خطر واقعی برخورد و رفتار مغایر با مواد ۲ یا ۳ را مطرح می‌کند و اثر تعلیقی خودکار و خودبخودی (نگاه کنید به *M.S.S. v. Belgium and Greece [GC], 2011, § 293*؛ *M.K. and Others v. Poland, 2020, §§ 142-148 and 212-220*؛ و بخش «جنبه‌های فرآیندی» در ادامه در خصوص ماده ۱۳ در ارتباط با ماده ۴ پروتکل شماره ۴، دادگاه تفاوت قائل شده است بر اساس اینکه آیا متقاضیان حداقل یک شکایت قابل استناد تحت ماده ۲ یا ۳ کنوانسیون در مورد خطرانی که در پی اخراج آن‌ها وجود دارد، داشته‌اند یا نه. در صورتی که متقاضیان چنین شکایتی قابل استنادی داشته و عملاً از درخواست پناهندگی محروم شده و دسترسی به راه‌حلی با اثر تعلیقی خودکار نداشته‌اند، دادگاه نقض ماده ۱۳ را در ارتباط با ماده ۴ پروتکل شماره ۴ تشخیص می‌دهد (*M.K. and Others v. Poland, 2020, § 219-220*; *D.A. and Others v. Poland, 2021, § 89-90*; *Hirsi Jamaa and Others v. Italy [GC], 2012, §§ 201-207*; *Others v. Poland, 2021, § 89-90*). بر خلاف این، عدم وجود اثر تعلیقی برای تصمیم اخراج، به خودی خود موجب نقض ماده ۱۳ در ارتباط با ماده ۴ پروتکل شماره ۴ نخواهد شد، چنانچه متقاضی ادعا نکند که خطر واقعی نقض حقوق مندرج در مواد ۲ یا ۳ در کشور مقصد وجود دارد (*Khlaifia and Others v. Italy [GC], 2016, 281*) در چنین وضعیتی، کنوانسیون هیچ‌گونه الزام مطلق بر دولت برای تضمین یک راه حل خودکار تعلیقی ندارد، اما از دولت می‌خواهد که شخص مورد نظر باید امکان مؤثری برای اعتراض به تصمیم اخراج داشته باشد، به‌طوری که شکایات او توسط یک نهاد مستقل و بی‌طرف در داخل کشور به‌طور کافی مورد بررسی قرار گیرد (*Khlaifia and Others v. Italy [GC], 2016, 279*; *Moustahi v. France, 2020, 156-164*).

ب. بازداشت در نواحی ترانزیت و مراکز پذیرش برای شناسایی و ثبت مهاجران ("هات‌اسپات‌ها")

۱. ماده ۵ کنوانسیون

32. در تعیین تفاوت میان محدودیت آزادی حرکت و محرومیت از آزادی در زمینه بازداشت اتباع خارجی در نواحی ترانزیت و مراکز پذیرش برای شناسایی و ثبت مهاجران، عواملی که دادگاه در نظر گرفته است به شرح زیر خلاصه می‌شود: ۱. وضعیت فردی درخواست‌کنندگان و انتخاب‌های آنها؛ ۲. رژیم قانونی حاکم در کشور مربوطه و هدف آن؛ ۳. مدت زمان مربوطه، به‌ویژه در نظر گرفتن هدف و حمایت‌های رویه‌ای که درخواست‌کنندگان در طول این رویدادها برخوردار بوده‌اند؛ ۴. ماهیت و درجه محدودیت‌های واقعی که بر درخواست‌کنندگان تحمیل یا تجربه شده است (*Ilias and Ahmed v. Hungary [GC], 2019, 138*؛ *Z.A. and Others v. Russia [GC], 2019, 138*)؛ دادگاه در مورد بازداشت طولانی مدت در نواحی ترانزیت فرودگاهی ماده ۵ کنوانسیون را اعمال کرد (*Z.A. and Others v. Russia [GC], 2019*)، اما آن را در مورد اقامت یازده ساعته درخواست‌کنندگانی که به‌طور عمدی از مدارک هویت جعلی استفاده کرده بودند، اعمال نکرد (*O.M. and D.S. v. Ukraine, 2022, 109-121*). در خصوص اقامت در نواحی ترانزیت مرزی خشکی، جایی که درخواست‌کنندگان منتظر نتیجه درخواست‌های پناهندگی خود بودند، دادگاه به‌طور مشابه بر اساس واقعیت‌های هر پرونده تفاوت قائل شد. دادگاه ماده ۵ را در مورد اقامت بیست‌وسه روزه اعمال نکرد، چرا که این مدت زمان از حداکثر مدت تعیین شده توسط قانون داخلی تجاوز نکرده و

در طی آن درخواست‌های پناهندگی در سطوح اداری و قضائی پردازش می‌شد، *Ilias and Ahmed v. Hungary* [GC], 2019, 219-249، برعکس، دادگاه ماده ۵ را اعمال کرد و آن را نقض شده دانست در مورد پرونده‌ای که درخواست‌کنندگان نزدیک به چهار ماه در ناحیه ترانزیت ماندند، بدون آنکه قانون داخلی مبنای قانونی دقیقی برای این بازداشت یا سقف مشخصی برای مدت زمان بازداشت در ناحیه ترانزیت تعیین کرده باشد (*R.R. and Others v. Hungary*, 2021, 74-84 and 89-92) در پرونده *J.R. and Others v. Greece*, 2018، درخواست‌کنندگان، که شهروندان افغان بودند، به جزیره کیوس وارد شدند و دستگیر و در مرکز "هات‌اسپات" ویال قرار گرفتند (یک مرکز پذیرش، شناسایی و ثبت مهاجران). پس از یک ماه، این مرکز به صورت نیمه‌باز درآمد و به درخواست‌کنندگان اجازه داده شد که در طول روز بیرون بروند. دادگاه بر این عقیده بود که درخواست‌کنندگان در طول یک ماه اول اقامتشان در این مرکز از آزادی محروم بوده‌اند، اما پس از آنکه مرکز به صورت نیمه‌باز درآمد، آنها فقط تحت محدودیت حرکت قرار گرفتند و نه محرومیت از آزادی. در پرونده *J.A. and Others v. Italy*, 2023، دادگاه بر این باور بود که نگهداری درخواست‌کنندگان در "هات‌اسپات" لامپدوزا که یک منطقه بسته بود و آنها نمی‌توانستند آن را ترک کنند، به مدت ده روز، به معنای محرومیت از آزادی طبق ماده ۵ است، بدون آنکه مبنای قانونی برای آن وجود داشته باشد (بندهای ۸۴-۹۷).

2. ماده ۳ کنوانسیون

33. شرایطی که افراد در طول بازداشت خود در نواحی ترانزیت با آن مواجه می‌شوند، ممکن است مسائل مربوط به ماده ۳ کنوانسیون را مطرح سازد، که اصول مرتبط با آن از پرونده‌های مربوط به شرایط بازداشت است-181, 2019, *Z.A. and Others v. Russia* [GC], 195، به بخش "ماده ۳ کنوانسیون: اصول کلی" مراجعه کنید. در مورد افرادی که در نواحی ترانزیت فرودگاهی بازداشت شده‌اند، دادگاه در پرونده‌های *Z.A. and Others v. Russia* [GC], 2019, 181-195، و *Riad and Idiab v. Belgium*, 2008، نقض ماده ۳ را تشخیص داد. در مورد افرادی که در نواحی ترانزیت مرزی خشکی بازداشت شده‌اند، دادگاه در پرونده *R.R. and Others v. Hungary*, 2021, 48-65، نقض این ماده را احراز نمود، چرا که مقامات اولاً، به پناهجوی بالی در طول چهار ماه اقامتش در ناحیه ترانزیت که غذای کافی ارائه نکرده بودند، و دوم، به دلیل شرایط زندگی که همسر وی، که باردار بود و وضعیت سلامتی خاصی داشت، و همچنین فرزندان خردسالش در آن مدت تجربه کردند. به بخش‌های "شرایط پذیرش، رویه‌های ارزیابی سن و آزادی حرکت" و "کودکان و بزرگسالان با آسیب‌پذیری‌های خاص" مراجعه کنید. برعکس، دادگاه در پرونده‌های *Ilias and Ahmed v. Hungary* [GC], 2019، 186-194، و *Thiam v. Italy* (dec.), 2022, 32-41، تشخیص داد که آستانه شدت لازم برای تشکیل رفتار غیرانسانی به معنای ماده ۳ در این موارد وجود نداشته است.

34. پدر پرونده *H.M. and Others v. Hungary*, 2022، دادگاه نقض ماده ۳ کنوانسیون را احراز کرد، زمانی که یک پناهجو هنگام انتقال از ناحیه ترانزیت، که در آن اقامت داشت، به بیمارستان منتقل شد تا به همسر باردارش در ترجمه کمک کند، دستبند زده شده و به قلابه‌ای متصل شده بود، و این وضعیت در طول تمام مدت حضور در بیمارستان ادامه داشت (بندهای ۱۳ و ۲۱ تا ۲۷).

۳. ماده ۱۳ به همراه ماده ۳ کنوانسیون

35. در مواردی که فرد در یک منطقه ترانزیتی (transit zone) نگهداری می‌شود و از ورود او به قلمرو کشور جلوگیری شده است، سازوکار بررسی خطر ادعایی نقض ماده ۳ در صورت بازگرداندن، باید به‌ویژه سریع و فوری باشد تا با الزامات ماده ۱۳ همراه با ماده ۳ کنوانسیون منطبق باشد (E.H. v. France, 2021, § 195).

ج. بازداشت مهاجرتی

۱. ماده ۵ بند ۱ (ف) کنوانسیون^۶: اصول کلی

36. بند ۱ (f) از ماده ۵ کنوانسیون به کشورها اجازه می‌دهد که آزادی افراد بیگانه را در زمینه مهاجرت در دو موقعیت متفاوت محدود کنند: شاخه نخست این بند، بازداشت یک پناهجو یا مهاجر را پیش از اعطای مجوز ورود رسمی از سوی دولت مجاز می‌داند (برای شاخه دوم، به بخش «محدودیت آزادی رفت‌وآمد و بازداشت برای اهداف اخراج» مراجعه کنید). اینکه چه زمانی شاخه نخست ماده ۵ § ۱ (f) دیگر قابل اعمال نیست، چون فرد مجوز رسمی برای ورود یا اقامت دریافت کرده، تا حد زیادی به حقوق داخلی کشورها بستگی دارد (پرونده *Suso Musa v. Malta*, 2013, § 97؛ همچنین برای نمونه‌ای از تطبیق حقوق اتحادیه اروپا در نظام حقوق داخلی، بنگرید به *M.B. v. the Netherlands*, 2024, §§ 63–69). در جایی که حقوق داخلی اجازه ورود یا اقامت در جریان بررسی درخواست پناهندگی را می‌دهد، بازداشت پناهجو ممکن است تحت شرایط خاصی بر پایه ماده ۵ § ۱ (b) کنوانسیون مجاز شمرده شود (پرونده *O.M. v. Hungary*, 2016).

37. بازداشت طبق بند اول ماده ۵ می‌بایست با هدف و الزامات کلی این ماده به ویژه قانونی بودن آن، از جمله تعهد به رعایت قواعد ماهوی و رویه ای قوانین ملی سازگار باشد (*Saadi v. The United Kingdom* [GC], 2008, § 67)؛ برای مثالی که در آن الزام به قانونی بودن در آن رعایت نشده است به پرونده (*Khlaifia and Others v. Italy* [GC], 2016, 97-108) مراجعه کنید. در حالی که معیار ضرورت بازداشت به خودی خود طبق ماده ۵، بند 1 (و) الزامی نیست، چنین آزمونی ممکن است طبق قوانین داخلی مثلاً هنگام انتقال قانون اتحادیه اروپا الزامی باشد (*Others v. Greece*, 2018, § 111, and *Muhammad Saqawat v. Belgium*, 2020). در مورد ورود انبوه پناهجویان به مرزهای دولتی، با رعایت ممنوعیت اقدامات خودسرانه، می‌توان الزام قانونی بودن ماده ۵ را به طور کلی توسط یک رژیم حقوقی داخلی که به عنوان مثال، چیزی بیش از نام مرجع ذیصلاح برای صدور حکم محکومیت از آزادی در منطقه ترانزیت، شکل حکم، دلایل و محدودیت های احتمالی آن، حداکثر مدت زمان حبس و طبق ماده 4 و پنج مسیر قابل اجرا برای تجدیدنظر قضایی را ارائه نمی‌دهد، محقق نمود (*Z.A. and Others v. Russia* [GC], 2019, § 162).

38. با این حال، رعایت قوانین داخلی به تنهایی کافی نیست، زیرا یک بازداشت ممکن است از نظر قوانین داخلی قانونی باشد، اما همچنان به عنوان بازداشت دلخواه و خودسرانه تلقی شود (*Saadi v. The United Kingdom* [GC], 2008, 67)، در مورد بزرگسالانی که ویژگی‌های خاص آسیب‌پذیری ندارند، بازداشت تحت ماده ۵ § ۱ (f) نیازی به توجیه منطقی برای ضروری بودن آن ندارد، به عنوان مثال برای جلوگیری از ارتکاب جرم یا فرار شخص. با این حال، بازداشت نباید خودسرانه باشد. «آزادی از خودسری» در زمینه بخش اول ماده ۵ § ۱ (f) به این معناست که چنین بازداشتی باید با حسن نیت انجام شود؛ باید ارتباط نزدیکی با هدف جلوگیری از ورود غیرمجاز شخص به کشور داشته باشد؛ مکان و شرایط بازداشت باید مناسب باشد، با توجه به این که این تدابیر به کسانی که مرتکب جرم نشده‌اند بلکه به بیگانگانی که اغلب از زندگی خود به دلیل ترس فرار کرده‌اند، اعمال می‌شود؛ و مدت زمان بازداشت نباید بیشتر از آنچه که به طور منطقی برای هدف مورد نظر لازم است، باشد (*Saadi v. the United Kingdom* [GC], 2008, 72-74)، بازداشت یک پناهجو اگر بر اساس دلایل مربوط به نظم

⁶ همچنین ملاحظه کنید: راهنمایی بر ماده ۵ _ حق بر آزادی و امنیت.

عمومی یا امنیت ملی باشد، ارتباط نزدیکی با هدف جلوگیری از ورود غیرمجاز نخواهد داشت (به‌عنوان مثال، *M.B. v. the Netherlands*, 2024, 70-75، جایی که بازداشت مهاجرتی متقاضی پس از بازداشت پیش از محاکمه وی به اتهامات تروریستی انجام شد، و *B.A. v. Cyprus*, 2024, 62-64، همچنین، در *B.A. v. Cyprus*, 65-66، طول مدت بازداشت به‌خودی‌خود باعث خودسری بازداشت در بخش اول ماده ۵ § ۱ (f) شد. در مقابل، دیوان در پرونده *B.F. v. Greece*, ۲۰۲۵، مقرر کرد که بازداشت متقاضی به مدت دو ماه و هجده روز، هرچند در شرایطی مغایر با ماده ۳ کنوانسیون، نقض بند ۱ ماده ۵ کنوانسیون محسوب نمی‌شود.

ماده ۳ کنوانسیون: اصول کلی

۳۹. اگر مکان و شرایط بازداشت مهاجرتی مناسب نباشد، این ممکن است به نقض ماده ۳ کنوانسیون منجر شود (برای مثال، *Khlaifia*، *M.S.S. v. Georgia v. Russia (I) [GC]*, 2014, 192-205؛ *and Others v. Italy [GC]*, 2016, 159-177؛ *S.Z. v. Greece*, 2018، *Sakir v. Greece*, 2016, 50-58؛ *Belgium and Greece [GC]*, 2011, 216-234؛ *Aden Ahmad v. Malta*, 2013، 36-42). (برای ارزیابی اینکه آیا شرایط بازداشت مهاجرتی با ماده ۳ تطابق دارد، دادگاه اصول مربوط به حقوق زندانیان را اعمال کرده است (برای مثال، *Khlaifia and Georgia v. Russia (I) [GC]*, 2014, 192-205؛ *Sakir v. Greece*, 2016, 50-53؛ *Others v. Italy [GC]*, 2016, 163-167).

۳. کودکان و بزرگسالان با آسیب‌پذیری‌های خاص

الف. ماده ۵ § ۱ (f) کنوانسیون

۴۰. بازداشت مهاجرتی کودکان و بزرگسالان با آسیب‌پذیری‌های خاص مطابق با ماده ۵ § ۱ (f) نخواهد بود، اگر هدف مورد نظر از بازداشت را بتوان با اقدامات کمتر اجباری به دست آورد، که این امر مقامات داخلی را ملزم می‌کند که با توجه به شرایط خاص هر پرونده جایگزین‌های بازداشت را در مورد بررسی قرار دهند، (در خصوص کودکان *Nikoghosyan*، *A.B. and Others v. France*, 2016, § 123؛ *and Others v. Poland*, 2022, § 86؛ و *Rahimi v. Greece*, 2011, §§ 108-110؛ در خصوص بزرگسالان با وضعیت پزشکی *Yoh-Ekale Mwanje v. Belgium*, 2011؛ همچنین نگاه کنید به *O.M. v. Hungary*, 2016, § 53، با توجه به ارزیابی آسیب‌پذیری متقاضی، که یک پناهجوی LGBTI است، طبق ماده ۵ § ۱ (b) عدم انجام ارزیابی صحیح توسط مقامات برای تعیین جایگزین‌های کمتر اجباری برای بازداشت باعث شده است که دادگاه نقض ماده ۵ § ۱ را در مورد کودکان تشخیص دهد (*Rahimi v. Greece*, 2011, §§ 109-110؛ *Popov v. France*, 2012, § 119؛ *A.B. and Others v. France*, 2016, § 124؛ *H.A and Others v. Greece*, 2019, §§ 206-207؛ *M.D. and A.D. v. France*, 2021, § 89؛ *Nikoghosyan and Others v. Poland*, 2022, §§ 87-88). در برخی موارد مربوط به کودکان همراه، که مقامات به دلیل اقدامات والدین همراه امکان استفاده از یک اقدام کمتر اجباری را رد کرده بودند، دادگاه هیچ نقضی از ماده ۵ § ۱ تشخیص نداد، زیرا مقامات به‌طور مؤثر بررسی کرده بودند که آیا بازداشت آخرین اقدام مورد استفاده بوده است که هیچ جایگزینی برای آن وجود نداشته است (*A.M. and Others v. France*, 2016, §§ 67-69؛ *R.C. and V.C. v. France*, 2016, §§ 55-57). که هیچ اقدام کمتر اجباری دیگری وجود ندارد که بتوان به آن رجوع کرد و شرایط بازداشت رضایت‌بخش است، بازداشت کودکان مهاجر تنها برای یک دوره کوتاه طبق ماده ۵ § ۱ (f) قابل توجیه است (*M.H. and Others v. Croatia*, 2021, § 237؛ *M.H. and S.B. v. Hungary*, 2024, § 76). زمانی که کودکان همراه با والدین در بازداشت باشند و تصمیم بازداشت تنها علیه والدین صادر شود، نه علیه کودکان، بازداشت کودکان نقض ماده ۵ § ۱ است (*Minasian and Others v. the Republic of Moldova*, 2023, §§ 40-42). شرایط نامناسب طبق ماده ۳ ممکن است به‌تنهایی منجر به نقض ماده ۵ § ۱ شود، صرف نظر از

^۷ همچنین ملاحظه کنید: راهنمایی بر حقوق زندانیان.

اینکه کودکان همراه با والدین خود باشند یا خیر (G.B. and Others v. Turkey, 2019, § 151; M.H. and Others v. Croatia, 2021, § 239). بسته به شرایط، دادگاه در برخی موارد نقض را در خصوص کودکان تشخیص داده است، اما در مورد والدین همراه نقضی احراز ننموده است (Muskhadzhiyeva and Others v. Belgium, 2010)، در حالی که در موارد دیگر نقض ماده 5 § 1 را در مورد والدین همراه نیز تشخیص داده است (Nikoghosyan and Others v. Poland, 2022, M.H. and Others v. Croatia, 2021).

41. برای اینکه کودکان و بزرگسالان با آسیب‌پذیری‌های خاص بتوانند از تضمین‌های اضافی علیه بازداشت خودسرانه که برای آن‌ها اعمال می‌شود بهره‌مند شوند، باید به ارزیابی آسیب‌پذیری آن‌ها دسترسی داشته باشند و از روش‌های مربوطه آگاه شوند (نگاه کنید به Thimothawes v. Belgium, 2017، و Abdi Mahamud v. Malta, 2016). فردی که ادعا می‌کند کودک است، به‌طور پیش‌فرض به‌عنوان یک کودک در نظر گرفته می‌شود - تضمین‌های اضافی را اعمال می‌شود - تا زمانی که هیچ نشانه‌ای مبنی بر بی‌اساس یا غیرمنطقی بودن این ادعا وجود نداشته باشد، تا زمانی که تصمیم نهایی ارزیابی سنی اتخاذ شود (A.D. v. Malta, 2023, §§ 74 and 190، و نگاه کنید به "شرایط پذیرش، روش‌های ارزیابی سن و آزادی حرکت" پایین‌تر). زمانی که یک فرد ابتدا ادعا می‌کند بزرگسال است و سپس ادعا می‌کند کودک است، مقامات ممکن است نگرانی‌های مشروعی در خصوص قابل اعتماد بودن بیانات فرد مبنی بر کودک بودن او داشته باشند و بنابراین ممکن است به‌طور معقول از قرار دادن فرد در تأسیسات کودکان بلافاصله پس از بیان این گفته‌ها خودداری کنند. (M.H. and S.B. v. Hungary, 2024, § 75) با این حال، صرف این که فرد ابتدا ادعا کرده بزرگسال است نمی‌تواند دلیلی برای رد ادعای بعدی او مبنی بر کودک بودن باشد، بدون اینکه اقدامات مناسب برای تأیید سن او انجام شود، چرا که ممکن است دلایل قابل فهمی وجود داشته باشد که موجب شده‌اند یک کودک مهاجر سن واقعی خود را فاش نکند، مانند عدم اطمینان از آن یا ترس از جدا شدن از یک گروه یا بستگان بزرگسال. (M.H. and S.B. v. Hungary, 2024, § 75) عدم انجام اقدامات فعال و تأخیر در انجام ارزیابی آسیب‌پذیری می‌تواند عاملی در ایجاد تردیدهای جدی در مورد حسن نیت مقامات باشد (Abdullahi Elmi and Aweys Abubakar v. Malta, 2016; Abdi Mahamud v. Malta, 2016). همین موضوع در صورتی که بار اثبات اینکه آن‌ها بزرگسال هستند به پناهجویان در بازداشت گذاشته شود، صادق است، زیرا به‌دست آوردن شواهد لازم برای اثبات سن آن‌ها ممکن است چالش‌برانگیز و به‌طور بالقوه غیرممکن باشد. (M.H. and S.B. v. Hungary, 2024, §§ 77-80).

ب. ماده 3 کنوانسیون

42. تعهدات مربوط به حفاظت از کودکان مهاجر ممکن است بسته به اینکه آن‌ها همراه دارند یا نه، متفاوت باشد (Rahimi v. Greece, 2012, § 112; Abdullahi Elmi and Aweys Abubakar v. Malta, 2016, § 63; 2011، با این حال، این که کودکان در طول مدت بازداشت مهاجرتی خود همراه با والدین خود می‌باشند، برای معاف کردن مقامات از وظیفه حفاظت از کودکان و اتخاذ تدابیر مناسب طبق تعهدات مثبت آن‌ها تحت ماده 3 کافی نیست (Muskhadzhiyeva and Others v. Belgium, 2010, §§ 57-58; Popov v. France, 2012, § 91; R.M. and Others v. France, 2016, § 71; M.H. and Others v. Croatia, 2021, § 192). علاوه بر این، رفتار والدین همراه برای احراز اینکه آیا آستانه شدت لازم برای اعمال ماده 3 کنوانسیون در مورد کودک رعایت شده است، تعیین‌کننده نیست. (M.D. and A.D. v. France, 2021, § 70) در موارد مربوط به بازداشت مهاجرتی کودکان همراه، دادگاه سه عامل زیر را برای ارزیابی نقض ماده 3 کنوانسیون مرتبط می‌داند: (الف) سن کم کودکان؛ (ب) مدت زمان بازداشت؛ و (ج) مناسب بودن مکان بازداشت با توجه به نیازهای خاص کودکان. (A.B. and Others v. France, 2016, § 109; M.D. and A.D. v. France, 2021, § 63). علاوه بر سه عامل فوق، دادگاه آسیب‌پذیری کودکان را از نظر سلامت یا تاریخچه شخصی آن‌ها نیز به‌عنوان عامل مرتبط در نظر گرفته است (Muskhadzhiyeva and Others v. Belgium, 2010, §§ 60-61 and 63)، جایی که مشکلات روانی کودکان توسط پزشکان تأیید شده بود؛ 67 §، Kanagaratnam and Others v. Belgium, 2011)، جایی که

کودکان در کشور مبدأ خود وضعیت تراوماتیک را تجربه کرده بودند؛ و 201 § M.H. and Others v. Croatia, 2021، جایی که کودکان شاهد مرگ خواهر خود در نزدیکی مرز بودند). در مواردی که کودکان همراه در شرایط نامناسب بازداشت شدند، دادگاه نقض ماده 3 را اعلام کرد، حتی اگر مدت بازداشت کوتاه باشد: (S.F. and Others v. Bulgaria, 2017) بازداشت از سی‌ودو تا چهل‌ویک ساعت). اگر شرایط مادی مناسب باشد، بازداشت کودکان همراه برای مدت کوتاه ممکن است به حداقل سطح شدت که ماده 3 را فعال کند نرسد؛ در چنین مواردی، مدت زمان بازداشت اهمیت بالایی دارد و می‌تواند منجر به نقض ماده 3 شود (R.M. and Others v. France, 2016, § 75 نقض ماده 3 در مورد بازداشت یک کودک هفت‌ماهه به مدت هفت روز؛ 50-53 §§ N.B. and Others v. France, 2022، نقض ماده 3 در مورد بازداشت یک کودک هشت‌ساله به مدت 14 روز. (M.H. and Others v. Croatia, 2021, § 199)؛ در برخی موارد، دادگاه نقض ماده 3 را در مورد کودکان اعلام کرد، اما نه در مورد والدین همراه آن‌ها (Muskhadzhiyeva and Others v. Belgium, 2010, §§ 64-66; Popov v. France, 2012, §§ 104-105; M.H. and Others v. Croatia, 2021, §§ 205-213). در موارد دیگر، دادگاه همچنین نقض ماده 3 را در مورد والدین همراه اعلام کرده است، به‌ویژه با توجه به آسیب‌پذیری خاص آن والدین (M.D. and A.D. v. France, 2021, § 71) مادر شیرده؛ §§ R.R. and Others v. Hungary, 2021، 65 and 62-63 زن باردار که دارای مشکل سلامتی بود؛ 18 § H.M. and Others v. Hungary, 2022) زن در مرحله پیشرفته بارداری پرخطر.

43. در خصوص کودکان تنها، دادگاه در پرونده 81-86 §§ Rahimi v. Greece, 2011 نقض ماده 3 را به دلیل وضعیت بسیار آسیب‌پذیر شاکی و شرایط بسیار نامناسب مرکز بازداشت، جایی که شاکی پانزده ساله به مدت دو روز بازداشت شد، اعلام کرد (§§ 81-86). دادگاه در پرونده 166-170 §§ H.A. and Others v. Greece, 2019 نیز همان نتیجه را گرفت، که در آن متقاضیان به سنین 14 و 17 سال در "بازداشت حفاظتی" در ایستگاه پلیس برای مدت‌های بین 21 تا 33 روز بازداشت شدند، و همچنین در پرونده Abdullahi 105-115 §§ Elmi and Aweys Abubakar v. Malta, 2016، که در آن متقاضیان 17/16 ساله به مدت تقریباً هشت ماه در شرایط نامناسب در انتظار نتیجه‌گیری از روند ارزیابی سنی بازداشت شدند؛ و در پرونده Mubilanzila Mayeka and Kaniki 50-59 §§ Mitunga v. Belgium, 2006 که در آن یک کودک پنج ساله به مدت دو ماه در مرکز بزرگسالان بازداشت شد.

44. در خصوص بزرگسالان با آسیب‌پذیری‌های خاص، دادگاه اعلام کرد که بازداشت مهاجرتی یک زن باردار با وضعیت پیشرفته در پرونده 62-63 and 65 §§ v. Hungary, 2021، و 18 § H.M. and Others v. Hungary, 2022، و همچنین بخش‌های "حس در مناطق عبوری و مراکز پذیرش" در بالا و "شرایط پذیرش، روند ارزیابی سن و آزادی حرکت" در پایین مراجعه کنید). دادگاه در پرونده Yoh-Ekale Mwanje v. Belgium, 2011 نیز به همین نتیجه رسید و اعلام کرد که بازداشت یک زن در مرحله پیشرفته HIV با هدف اخراج، نقض ماده 3 کنوانسیون بوده است.

ج. ماده 8 کنوانسیون

45. بازداشت کودکان همراه ممکن است مسائل مربوط به ماده 8 کنوانسیون را برای هم کودکان و هم بزرگسالان ایجاد کند، همانطور که ممکن است رد درخواست پیوستن والدین با فرزندان‌شان که به طور غیرقانونی در بازداشت اداری به دلیل همراهی با بزرگسال غیرمرتبط قرار گرفته‌اند (پرونده Moustahi v. France, 2020) در عین حال، در رابطه با استدلالی که حفاظت از رفاه کودکان را از طریق بازداشت همراه با والدین به جای جداسازی از آن‌ها می‌دانست، دادگاه نه تنها به موجب ماده 8 بلکه همچنین به موجب ماده 5 § 1 اعلام کرد که منافع عالی کودک نمی‌تواند محدود به حفظ خانواده در کنار هم باشد و مقامات باید تمامی اقدامات لازم را برای محدود کردن هرچه بیشتر بازداشت خانواده‌های همراه با کودک انجام دهند و حق زندگی خانوادگی را به طور مؤثر حفظ کنند (پرونده Nikoghosyan and Others v. Poland, 2022, § 84). بسته به شرایط، دادگاه در برخی از موارد نقض ماده 8 را برای کودکان همراه و والدین آن‌ها احراز کرده است.

(پرونده‌های 2012: *Popov v. France*, 2016: *A.B. and Others v. France*, *R.K. and Others v. France*, 2018: *Bistieva and Others v. Poland*, 2016: *A.M.* (پرونده‌های *R.C. and V.C. v. France*, 2016:and *Others v. France*, 2016).
(پرونده‌های *A.M.* 8 ماده را احراز نموده است)

4. تضمین‌های رویه‌ای

46. طبق ماده 5 § 2، هر فردی که دستگیر شده است باید به زبان ساده و غیر فنی که برای او قابل درک باشد، دلایل قانونی و واقعی اساسی برای محرومیت از آزادی‌اش اعلام شود تا بتواند در راستای ماده 5 § 4، از طریق درخواست به دادگاه، قانونی بودن بازداشت خود را چالش بکشد (پرونده *Khlaifia and Others v. Italy* [GC], 2016, § 115). در حالی که این اطلاعات باید به طور «فوری» منتقل شود، نیازی نیست که تمام آن اطلاعات در همان لحظه دستگیری توسط افسر بازداشت‌کننده ارائه گردد. ارزیابی اینکه آیا محتوای اطلاعات و سرعت انتقال آن کافی بوده است، باید در هر مورد طبق ویژگی‌های خاص آن پرونده صورت گیرد (همانطور که در پرونده‌های *Čonka v. Belgium*, 2002: *Saadi v. the United Kingdom* [GC], 2008: *Nowak v. Ukraine*, 2011: *Dbouba v. Turkey*, 2010 آمده است).

47. ماده 5 § 4 به یک فرد بازداشت‌شده حق می‌دهد که از طریق درخواست به دادگاه، شرایط شکلی و ماهوی لازم برای «قانونی بودن» محرومیت از آزادی خود طبق ماده 5 § 1 را بررسی کند (پرونده *Khlaifia and Others v. Italy* [GC], 2016, § 131). به ویژه پرونده *A.M. v. France*, 2016, §§ 40-41 در خصوص دامنه و گستره زمانی مورد نیاز بررسی قضائی طبق ماده 5 § 1 (f). فرایندهایی که برای چالش قانونی بودن بازداشت‌های اداری در انتظار اخراج تحت ماده 5 § 1 (f) صورت می‌گیرند، نیاز نیست که تأثیر معلق بر اجرای دستور اخراج داشته باشند (همانطور که در § 38 آمده است). در صورتی که اخراج به شیوه‌ای تسریع شود که مانع از ارائه درخواست توسط فرد بازداشت‌شده یا وکیل وی تحت ماده 5 § 4 گردد، این مقررہ نقض می‌شود پرونده *Čonka v. Belgium*, 2002 در مواردی که بازداشت‌شدگان از دلایل محرومیت از آزادی خود آگاه نبوده باشند، حق آنان برای اعتراض به بازداشت خود ذاتاً فاقد اثر خواهد بود و آنان از این حق خود محروم می‌شوند (پرونده *Khlaifia and Others v. Italy* [GC], 2016, § 132). همانطور که اگر فرد بازداشت‌شده از طرق شکایتی و ساز و کارهای موجود به زبانی که نمی‌فهمد آگاه شود و عملاً نتواند با وکیل خود تماس بگیرد، این امر نقض ماده 5 § 4 به شمار می‌آید (پرونده *Rahimi v. Greece*, 2011, § 120). فرایندهای تحت ماده 5 § 4 باید به صورت دادرسی و با اطمینان از تساوی طرفین باشد (به پرونده‌های *A. and Others v. the United Kingdom* [GC], 2009, §§ 203 et seq. و *Al Husin v. Bosnia and Herzegovina (no. 2)*, 2019، در خصوص پرونده‌های امنیت ملی رجوع شود). دادگاه اینطور حکم داد که الزامات ماده 5 § 4 در موردی که متقاضی به دلیل مشکلات زیرساختی در اولین هفته‌های قرنطینه پاندمی Covid-19، نه به صورت حضوری و نه از طریق کنفرانس تلفنی یا ویدئویی در روند تجدید نظر خود در مورد بازداشت مهاجرتی شرکت نکرده، با این وجود الزامات این ماده رعایت گردیده است، چرا که با توجه به مشکلات عملی غیرمنتظره در مرحله ابتدایی پاندمی، وکیل وی نظرات کتبی خود را ارائه داده و از طریق تلفن رسیدگی صورت گرفته است Covid-19 (پرونده *Bah v. the Netherlands (dec.)*, 2021) موجب نقض ماده 5 § 4 می‌شود اگر بازداشت‌شده نتواند تصمیم قضائی اساسی در مورد قانونی بودن دستور بازداشت خود و به تبع آن آزادی از بازداشت، دریافت کند چرا که درخواست وی به دلیل صدور دستور بازداشت جدید در این مدت «بدون موضوع» اعلام می‌شود (پرونده *Muhammad Saqawat v. Belgium*, 2020) یا اگر هیچ راه‌حل قضائی برای چالش قانونی بودن بازداشت وجود نداشته باشد، حتی اگر مدت زمان آن کوتاه باشد پرونده *Moustahi v. France*, 2020 به طور مشابه، نقض ماده 5 § 4 احراز می‌شود اگر کودکان همراه والدین خود بازداشت شوند بدون اینکه تصمیمی برای بازداشت خود صادر شود که آن‌ها بتوانند به آن اعتراض کنند (پرونده *Minasian and Others v. the Republic of Moldova*, 2023, §§ 49-54).

48. ماده 5 § 4 همچنین به افرادی که دستگیر یا بازداشت شده‌اند، حق می‌دهد که قانونی بودن بازداشت آن‌ها به طور «سریع» توسط دادگاه تصمیم‌گیری شود و در صورت غیرقانونی بودن بازداشت، دستور آزادی آن‌ها صادر گردد پرونده *Khlaifia and Others v. Italy* [GC], 2016, § 131؛ در خصوص رویه قضائی در رابطه با الزامات «سرعت» در مورد بازداشت تحت ماده 5 § 1(f)، به پرونده *B.A. Khudyakova v. Cyprus*, 2024, §§ 72-75 رجوع شود، به عنوان مثال در رابطه با بخش اول آن مقرر، همچنین پرونده‌های *Abdulkhakov v. Russia*, 2012, § 214؛ و *M.M. v. Bulgaria*, 2017، در خصوص بخش دوم آن مقرر. در صورتی که مقامات ملی تصمیم به بازداشت یک کودک و والدین او در زمینه کنترل‌های مهاجرتی در شرایط استثنائی بگیرند، قانونی بودن چنین بازداشتی باید به ویژه با سرعت و دقت خاصی در تمام سطوح توسط دادگاه‌های ملی بررسی شود (پرونده *G.B. and Others v. Turkey*, 2019, §§ 167 and 186). در صورتی که بررسی خودکار در انطباق با مهلت‌های زمانی مقرر در قانون داخلی انجام نشود، اما با این حال از نظر عینی به طور سریع انجام گیرد، نقض ماده 5 § 4 تلقی نمی‌شود (پرونده *Aboya Boa Jean v. Malta*, 2019).

49. ماده 13 نیاز به یک راه‌حل قضائی در سطح ملی دارد که چنانچه افرادی که ادعای معقولی مبنی بر نقض ماده 3 در خصوص شرایط بازداشت خود دارند، بتوانند در مورد این شرایط شکایت کنند (پرونده- *Khlaifia and Others v. Italy* [GC], 2016, §§ 270-271).

د. دسترسی به فرایندها (رویه‌ها) و شرایط پذیرش

1. دسترسی به فرایند پناهندگی یا سایر فرایندها برای جلوگیری از اخراج

50. علاوه بر پرونده‌هایی که مربوط به رد یا بررسی نکردن درخواست‌های پناهندگی در مرز هستند (نگاه کنید به بخش "بازگشت‌های فوری در مرز و/یا بلافاصله پس از ورود به قلمرو ("پوش‌بک‌ها")" که در بالا آمده است)، دادگاه مواردی را تحت ماده 13 در ارتباط با ماده 3 بررسی کرده است که در آن فردی که در قلمرو حضور دارد قادر به ثبت درخواست پناهندگی نبوده است (پرونده *A.E.A. v. Greece*, 2018)، یا در مواردی که چنین درخواستی به طور جدی بررسی نشده است (پرونده *M.S.S. v. Belgium and Greece* [GC], 2011, §§ 265-322).

51. دادگاه نتیجه‌گیری کرد که نقض ماده 4 پروتکل شماره 4 وجود ندارد، زیرا درخواست‌کنندگان این امکان واقعی و مؤثر را داشتند که استدلال‌های خود را علیه اخراجشان ارائه دهند (پرونده *Khlaifia and Others v. Italy* [GC], 2016).

2. شروط پذیرش، رویه‌های ارزیابی سن و آزادی حرکت (رفت و آمد)

52. ماده ۳ کنوانسیون را نمی‌توان به گونه‌ای تفسیر کرد که کشورهای عضو کنوانسیون را ملزم به تأمین مسکن برای هر فردی که در قلمرو صلاحیت آن‌ها قرار دارد، بدانند (پرونده *Chapman v. the United Kingdom* [GC], 2001, § 99). همچنین، این ماده هیچ تعهد عامی برای ارائه کمک مالی به پناهجویان به منظور حفظ سطح مشخصی از زندگی ایجاد نمی‌کند (پرونده *Tarakhel v. Switzerland* [GC], 2014, § 95). با این حال، پناهجویان جزء گروه‌های اجتماعی بسیار محروم و آسیب‌پذیر به شمار می‌روند که نیاز به حمایت ویژه دارند، و در سطح بین‌المللی و اروپایی اجماعی گسترده بر لزوم این حمایت ویژه وجود دارد، چنان‌که در کنوانسیون ژنو، حوزه فعالیت و وظایف کمیساری عالی پناهندگان سازمان ملل (UNHCR) و استانداردهای مندرج در «دستورالعمل پذیرش» (Reception Directive) به آن اشاره شده است (پرونده *M.S.S. v. Belgium and Greece* [GC], 2011, § 251). بنابراین، ممکن است مسئله‌ای تحت ماده ۳ مطرح شود، چنانچه به پناهجویان — از جمله افرادی که قصد دارند درخواست پناهندگی بدهند — اقامتگاهی ارائه نشود و آن‌ها مجبور به زندگی ماه‌ها در خیابان، بدون منابع، بدون دسترسی به امکانات بهداشتی، بدون امکان تأمین نیازهای اولیه، و در ترس از حمله

اشخاص ثالث یا اخراج باشند (همان پرونده، 235-264؛ نیز پرونده *N.H. and Others v. France*, 2020 در مورد بزرگسالانی بدون بیماری و بدون فرزند؛ و پرونده *O.R. v. Greece*, 2024 در خصوص کودک پناهجوی بدون همراه پس از ارائه درخواست پناهندگی). در مقابل، در پرونده *N.T.P. and Others v. France*, 2018، متقاضیان در یک پناهگاه خصوصی با حمایت مالی دولت اسکان داده شده و به آنان غذا و مراقبت پزشکی داده شده بود و کودکان به مدرسه رفته بودند. همچنین، در پرونده *B.G. and Others v. France*, 2020، متقاضیان موقتاً در اردوگاهی چادری در یک پارکینگ مستقر شده بودند، اما مقامات برای بهبود شرایط مادی زندگی شان اقداماتی انجام داده بودند، از جمله تأمین مراقبت‌های پزشکی، مدرسه برای کودکان و انتقال آن‌ها به آپارتمان. بر اساس ماده ۳، دولت‌ها موظفاند از کودکان پناهجوی بدون همراه حمایت و مراقبت کنند؛ این وظیفه مستلزم شناسایی این کودکان توسط مقامات و اتخاذ تدابیری برای اسکان آنان در محل مناسب است، حتی اگر کودک در کشور خوانده درخواست پناهندگی نداده باشد بلکه قصد ارائه درخواست در کشور دیگری یا پیوستن به اعضای خانواده‌اش در آن کشور را داشته باشد (نگاه کنید به پرونده *Khan v. France*, 2019 درباره وضعیت اردوگاهی موقتی در کاله؛ و پرونده *Sh.D. and Others v. Greece, Austria, Croatia, Hungary, North Macedonia, Serbia and Slovenia*, 2019 درباره اردوگاه موقتی در ایدومنی؛ همچنین پرونده *M.D. v. France*, 2019 درباره پذیرش پناهجویی که خود را به عنوان کودک بدون همراه معرفی کرده بود، اما در مورد سن واقعی او تردیدهایی وجود داشت. در پرونده *Rahimi v. Greece*, 2011، §§ 87-94 نیز دادگاه نقض ماده ۳ را تأیید کرد، زیرا مقامات پس از آزادی کودک پناهجوی بدون همراه از بازداشت، هیچ‌گونه کمکی در زمینه اسکان به او ارائه نکرده بودند. در پرونده *R.R. and Others v. Hungary*, 2021، §§ 48-65 دادگاه درخصوص شرایطی که خواهانان در منطقه ترانزیت با آن مواجه بودند، نقض ماده ۳ را تأیید کرد (همچنین نگاه کنید به بخش‌های «بازداشت در مناطق ترانزیت و مراکز پذیرش»، «اصول کلی ماده ۳ کنوانسیون» و «کودکان و بزرگسالان دارای آسیب‌پذیری خاص»). دادگاه همچنین در مواردی که پناهجویان خردسال بدون همراه برای چندین ماه در مراکز پذیرش بزرگسالان نگهداری شده بودند، نقض ماده ۳ را تشخیص داده است؛ از جمله به دلیل طول مدت و شرایط اقامت در پرونده *Darboe and Camara v. Italy*, 2022؛ و نیز در پرونده *M.A. v. Italy*, 2023 که در آن پناهجوی خردسال به‌ویژه آسیب‌پذیر - که مدعی شده بود قربانی سوءاستفاده جنسی بوده - به مدت هشت ماه در مرکزی نگهداری شد که برای تأمین کمک‌های روان‌شناختی مناسب تجهیز نشده بود، و مقامات ملی نیز نسبت به وضعیت و نیازهای او برای مدت طولانی واکنشی نشان ندادند.

53. در پرونده (*Darboe and Camara v. Italy*, 2022)، دادگاه تشخیص داد که ماده ۸ کنوانسیون در خصوص روندهای ارزیابی سن (age-assessment procedures) مهاجرانی که درخواست حمایت بین‌المللی می‌کنند و ادعا دارند که خردسال هستند، قابل اعمال است (برای الزامات مربوط به فرض خردسالی برای افراد مدعی خردسالی و مدت زمان اجرای این فرض، به بخش «کودکان و بزرگسالان دارای آسیب‌پذیری خاص» در بالا مراجعه کنید. سن افراد یکی از ابزارهای شناسایی شخصی است و روند ارزیابی سن یک فرد که ادعای خردسالی دارد - همراه با تضمین‌های رویه‌ای آن - برای تضمین تمامی حقوق ناشی از وضعیت خردسالی وی حیاتی محسوب می‌شود، به‌ویژه با توجه به اهمیت روندهای ارزیابی سن در زمینه مهاجرت. تعیین اینکه فردی خردسال است یا خیر، نخستین گام در شناسایی حقوق وی و فراهم آوردن ترتیبات حمایتی لازم برای او است. اگر فرد خردسالی به اشتباه بزرگسال تشخیص داده شود، ممکن است اقدامات جدی‌ای در نقض حقوق او صورت گیرد (§§ 121-126). هرچند ارزیابی سن ممکن است در صورت وجود تردید درباره وضعیت خردسالی فرد ضرورت داشته باشد، اما این روند باید همراه با تضمین‌های رویه‌ای کافی انجام گیرد، از جمله تعیین یک نماینده قانونی یا قیم، دسترسی به وکیل، و مشارکت آگاهانه فرد مورد ارزیابی در این روند (§§ 142-157). دادگاه دریافت که عدم انتصاب سریع قیم یا نماینده قانونی برای خواهان باعث شد که او نتواند به‌طور مناسب و مؤثر درخواست پناهندگی خود را ارائه کند. همچنین، با وجود اینکه خواهان ادعا کرده بود که خردسال است، به دلیل عدم اعمال فرض خردسالی (که یک عنصر ذاتی در حمایت از حق احترام به زندگی خصوصی یک فرد خارجی بدون همراه است که اعلام می‌کند خردسال است) و نیز به دلیل نقض در تضمین‌های رویه‌ای در فرآیند ارزیابی سن، وی به مدت بیش از چهار ماه در یک مرکز پذیرش بزرگسالان که شلوغ بود، نگهداری شد. این نقص‌ها شامل عدم اطلاع‌رسانی درباره نوع روند ارزیابی سن و پیامدهای احتمالی آن، عدم ارائه

گزارش پزشکی که باید حاشیه خط را مشخص می‌کرد، و نبود تصمیم قضایی یا اداری رسمی که سن بزرگسالی خواهان را تأیید کند – که همین امر باعث شد امکان اعتراض قانونی برای خواهان وجود نداشته باشد – بود. بنابراین، دادگاه نتیجه گرفت که نقض ماده ۸ کنوانسیون رخ داده است، چرا که مقامات در انجام تعهد مثبت خود برای حمایت از خواهان به عنوان یک خردسال بدون همراه که درخواست حمایت بین‌المللی کرده بود، با دقت لازم عمل نکردند. در پرونده (*A.C. v. France*, 2025)، دادگاه دریافت که رد شناسایی خواهان – که تلاشی برای درخواست حمایت بین‌المللی نکرده بود – به عنوان یک کودک بدون همراه توسط مقامات داخلی، و محروم کردن او از تضمین‌های قانونی مرتبط، به دلیل نقض‌های موجود در روند ارزیابی سن، نقض ماده ۸ کنوانسیون را تشکیل می‌دهد. در پرونده *F.B. v. Belgium*, ۲۰۲۵، دیوان به دلیل کاستی‌های تضمین‌های آیینی فراهم‌شده برای متقاضی پناهندگی در فرایند تعیین سن، نقض ماده ۸ کنوانسیون را احراز کرد؛ زیرا نتیجه این فرایند موجب شده بود مقامات، حمایت و سرپرستی از او را به‌عنوان یک کودک بدون همراه متوقف کنند (بندهای ۸۷ تا ۹۴).

54. در مواردی که یک کودک پناهنده در یک مرکز پذیرش واقع در شهری متفاوت از محل اقامت خواهر یا برادرانش مستقر می‌شود، مقامات به موجب تعهد مثبت ناشی از ماده ۸ کنوانسیون موظف‌اند که ارتباط منظم میان خواهر و برادرها را تضمین کنند، برای حفظ و توسعه پیوندهای خانوادگی آن‌ها اقدام نمایند، و در جهت بازپیوند موفقیت‌آمیز آنان تلاش کنند (پرونده §§ 82-85, *A.J. v. Greece (dec.)*, 2022).

55. در پرونده (*Omwenyeye v. Germany (dec.)*, 2007)، خواهان که یک پناهجو بود، برای مدت زمان رسیدگی به درخواست پناهندگی خود اجازه اقامت موقت داشت، اما با نقض شرایط مرتبط به این اقامت موقت – یعنی تعهد به ماندن در قلمرو یک شهر خاص – وضعیت قانونی خود را از دست داده بود. دادگاه تشخیص داد که او نمی‌توانست به ماده ۲ از پروتکل شماره ۴ استناد کند.

۳. اجرای تصمیمات داخلی درباره تأمین محل اقامت

56. در پرونده (*M.K. and Others v. France*, 2022)، دادگاه تشخیص داد که تصمیم به اعطا یا رد محل اقامت اضطراری برای پناهجویان و فرزندان آن‌ها – که این حق در حقوق داخلی پیش‌بینی شده بود – یک «حق مدنی» به معنای ماده ۶ § ۱ کنوانسیون محسوب می‌شود (§§ 104-118). دادگاه همچنین نتیجه گرفت که نقض این ماده روی داده است، زیرا مقامات کشور خوانده در اجرای دستور دادگاه‌های داخلی که آن‌ها را ملزم به فراهم کردن محل اقامت اضطراری برای متقاضیان کرده بودند، قصور ورزیده بودند (§§ 151-164). به متقاضیان تنها پس از آنکه دادگاه اقدامات موقت را طبق قاعده ۳۹ آیین‌نامه دادگاه (Rule 39 of the Rules of Court) صادر کرد، محل اقامت ارائه شد (§§ 23-25, 49-51 و §§ 73-75؛ همچنین نگاه کنید به بخش «قاعده ۳۹ / اقدامات موقت» در ادامه). به طور مشابه، دادگاه در پرونده (*Camara v. Belgium*, 2023) نیز نقض ماده ۶ § ۱ را به این دلیل تشخیص داد که مقامات از اجرای فوری حکمی اجرایی که آن‌ها را ملزم به فراهم کردن محل اقامت و حمایت مادی برای یک پناهجو کرده بود، امتناع ورزیده بودند. در این پرونده، دادگاه طبق ماده ۴۶ کنوانسیون همچنین اعلام کرد که کشور خوانده باید مشکل سیستماتیک عدم توانایی مقامات ملی در رعایت حق قانونی پناهجویان به دریافت محل اقامت – از جمله اجرای تصمیمات نهایی قضایی در این باره – را برطرف کند (§ 145).

3. جنبه‌های ماهوی و شکلی پرونده‌های مربوط به اخراج، استرداد و سناریوهای مرتبط

ماده ۲ کنوانسیون

۱. حق حیات هر فرد باید به وسیله قانون حمایت شود. هیچ‌کس نباید عمداً از حیات خود محروم شود مگر در اجرای حکمی که توسط دادگاهی صادر شده و در پی محکومیت او به جرمی باشد که مجازات آن طبق قانون پیش‌بینی شده است.
۲. سلب حیات در موارد زیر، چنانچه نتیجه استفاده از نیرویی باشد که بیش از حد ضرورت مطلق نباشد، مغایر با این ماده تلقی نمی‌شود:
(الف) در دفاع از هر شخصی در برابر خشونت غیرقانونی؛
(ب) به منظور دستگیری قانونی یا جلوگیری از فرار فردی که به طور قانونی بازداشت شده است؛
(ج) در اقداماتی که به طور قانونی برای سرکوب شورش یا قیام انجام می‌شود.

ماده ۳ کنوانسیون

هیچ‌کس نباید تحت شکنجه یا رفتار یا مجازات غیرانسانی یا تحقیرآمیز قرار گیرد.

ماده ۶ کنوانسیون

۱. در تعیین حقوق و تعهدات مدنی فرد یا در رسیدگی به اتهام کیفری علیه او، ...

ماده ۸ کنوانسیون

۱. هر فردی حق دارد که به زندگی خصوصی و خانوادگی، خانه و مکاتبات او احترام گذاشته شود.
۲. هیچ دخالتی از سوی مقام عمومی در اعمال این حق جایز نیست مگر آنکه مطابق قانون بوده و در یک جامعه دموکراتیک برای حفظ امنیت ملی، ایمنی عمومی یا رفاه اقتصادی کشور، جلوگیری از بی‌نظمی یا جرم، حمایت از سلامت یا اخلاق، یا حمایت از حقوق و آزادی‌های دیگران ضرورت داشته باشد.

ماده ۱۳ کنوانسیون

هر کس که حقوق و آزادی‌های مندرج در [این] کنوانسیون نسبت به او نقض شده باشد، حق دارد که از طریق یک مرجع ملی راه جبرانی مؤثر دریافت کند، حتی اگر نقض توسط اشخاصی که به عنوان مقام رسمی عمل می‌کنند، انجام شده باشد.

ماده ۴ پروتکل شماره ۴ کنوانسیون

اخراج جمعی اتباع بیگانه ممنوع است.

ماده ۱ پروتکل شماره ۶ کنوانسیون

مجازات اعدام لغو می‌شود. هیچ‌کس نباید به این مجازات محکوم یا اعدام شود.

ماده ۱ پروتکل شماره ۷ کنوانسیون

۱. فرد خارجی که به طور قانونی در قلمرو یک کشور اقامت دارد، نباید از آن کشور اخراج شود، مگر بر اساس تصمیمی که طبق قانون اتخاذ شده باشد و باید به وی این حقوق داده شود:

(الف) دلایل خود را علیه اخراجش ارائه دهد،

(ب) پرونده‌اش مورد بازنگری قرار گیرد،

(پ) در این فرآیندها توسط مقامات صلاحیت‌دار یا شخص یا اشخاص منصوب توسط آن مقامات نمایندگی شود.

۲. یک خارجی ممکن است پیش از اعمال حقوق خود به موجب بند 1(a)، (b) و (c) این ماده، در صورتی که اخراج وی به دلایل مربوط به نظم عمومی یا مسائل امنیت ملی ضروری باشد، اخراج شود.

ماده 1 پروتکل شماره 13 کنوانسیون

مجازات اعدام باید لغو شود. هیچ فردی نباید به چنین مجازاتی محکوم شود یا اعدام گردد.

الف. ماده 2 و 3 کنوانسیون

1. قلمرو و جنبه‌های ماهوی ارزیابی دادگاه به موجب مواد 2 و 3 در پرونده‌های مربوط به اخراج پناهندگان

57. حق پناهندگی سیاسی در هیچ‌کدام از کنوانسیون‌ها یا پروتکل‌های آن گنجانده نشده است و دادگاه به خودی خود درخواست پناهندگی را بررسی نمی‌کند یا نحوه اجرای تعهدات کشورهای عضو تحت کنوانسیون ۱۹۵۱ ژنو یا قوانین اتحادیه اروپا را تأیید نمی‌کند (F.G. v. Sweden [GC], 2016, § 117; H.A. v. the United Kingdom, 2023, §§ 41-42; Sufi and Elmi v. the United Kingdom, 2011, §§ 212 and 226). موجب مواد 2 و 3 ایجاد کند و بنابراین مسئولیت آن کشور به موجب کنوانسیون را به دنبال داشته باشد، زمانی که دلایل قابل توجهی برای باور به این موضوع وجود داشته باشد که فرد مذکور، در صورت اخراج، در کشور مقصد با خطر واقعی روبرو خواهد شد که موجب نقض مواد 2 یا 3 می‌شود. در این شرایط، مواد 2 و 3 مسئولیتی را ایجاد می‌کنند که بر اساس آن، کشور باید فرد مذکور را به آن کشور اخراج نکند (F.G. v. Sweden, §§ 110-111). از مبنای قانونی اخراج (چه استرداد باشد و چه اخراج، Khasanov and Rakhmanov v. Russia [GC], 2022, §94). پرونده‌های اخراج که به موجب ماده 2 مطرح می‌شوند – به‌ویژه در خصوص خطر محکومیت متقاضی به مجازات اعدام – معمولاً مسائل مربوط به ماده 3 را نیز مطرح می‌کنند (به بخش "مجازات اعدام: ماده 1 پروتکل شماره 6 و ماده 1 پروتکل شماره 13" مراجعه کنید؛ چون اصول مرتبط برای ارزیابی‌های مواد 2 و 3 در پرونده‌های اخراج مشابه است، دادگاه معمولاً مسائل تحت هر دو ماده را به‌طور غیرقابل تفکیک می‌داند و به‌طور هم‌زمان بررسی می‌کند (F.G. v. Sweden [GC], 2016, § 110; L.M. and Others v. Russia, 2015, § 108) یا شکایت به موجب ماده 2 را در زمینه شکایت اصلی مرتبط به موجب ماده 3 بررسی می‌کند (J.H. v. the United Kingdom, 2011, § 37).

58. دادگاه تعداد زیادی پرونده را مورد بررسی قرار داده است که در آن‌ها باید ارزیابی می‌کرد که آیا دلایل قابل توجهی برای باور به این موضوع وجود دارد که فرد در صورت اخراج به کشور مقصد با خطر واقعی روبرو خواهد شد که ممکن است موجب نقض مواد 2 یا 3 شود. این اصول در احکام شعبه عالی دادگاه به‌طور وسیعی تثبیت شده است، مانند پرونده‌های (F.G. v. Sweden [GC], §§ 110-127)؛ J.K. and Others v. Sweden [GC], 2016, §§ 77-105 و اخیراً Khasanov and Rakhmanov v. Russia [GC], 2022, §§ 93-116. وضعیت کلی آنجا و شرایط شخصی او. اگر وجود چنین خطری اثبات شود، اخراج متقاضی به‌طور ضروری نقض ماده 3 خواهد بود، صرف‌نظر از اینکه خطر از یک وضعیت عمومی خشونت‌آمیز ناشی شود، ویژگی شخصی متقاضی باشد یا ترکیبی از هر دو (Khasanov and Rakhmanov v. Russia [GC], 2022, § 95). (F.G. v. Sweden [GC], 2016, §§ 113; Khasanov and Rakhmanov v. Russia [GC], 2022, § 109). بر عهده متقاضی است که شواهدی ارائه دهد که قادر به اثبات وجود دلایل قابل توجه برای باور به این موضوع باشد که در صورت اجرای شدن تدابیر مورد شکایت، او با خطر واقعی مواجه خواهد شد که موجب نقض ماده 3 می‌شود؛ هنگامی که چنین شواهدی ارائه شده باشد، بر عهده دولت است که هرگونه شکلی که توسط آن شواهد ایجاد شده است را از بین ببرد (Khasanov and Rakhmanov v. Russia [GC], 2022, § 109).

(109 §, 2022, [GC]) برخی پارامترها و تغییرات خاص به این اصل عمومی اعمال می‌شود که در پاراگراف‌های بعدی توضیح داده شده است.

59. اگر درخواست‌کننده هنوز اخراج نشده باشد، نقطه زمانی مورد نظر برای ارزیابی باید زمانی باشد که دادگاه به پرونده رسیدگی می‌کند (برای مواردی که فرد قبلاً اخراج شده است، به پرونده‌های 2022, R v. France؛ 2017, X v. Switzerland؛ و A.S. v. France، 2018 مراجعه شود). ارزیابی کامل و از این به بعد (پسینی-معطوف به آینده) ضروری است زمانی که لازم باشد اطلاعاتی که پس از تصمیم نهایی مقامات داخلی به دست آمده است، مورد توجه قرار گیرد (Khasanov and Rakhmanov v. Russia [GC], 2022, § 106؛ F.G. v. Sweden [GC], 2016, § 115؛ Sufi and Elmi v. the United Kingdom, 2011, § 215). وضعیت معمولاً زمانی رخ می‌دهد که اخراج به دلیل دستور موقت دادگاه طبق قاعده 39 از قوانین دادگاه به تعویق افتاده باشد. از آنجا که ماهیت مسئولیت کشورهای عضو به موجب ماده 3 در چنین پرونده‌هایی در عمل قرار دادن فرد در معرض خطر بدرفتاری است، وجود این خطر باید عمده‌تاً با استناد به آنچه که در زمان اخراج توسط کشور عضو شناخته شده یا باید شناخته می‌شد، ارزیابی شود (F.G. v. Sweden [GC], 2016, § 115). این قید نشان می‌دهد که هدف اصلی بررسی پسینی و معطوف به آینده می‌بایست به عنوان یک وسیله حفاظتی در مواردی باشد که زمان زیادی از تصویب تصمیم داخلی تا بررسی شکایت ماده 3 متقاضی توسط دادگاه گذشته است، و بنابراین وضعیت در کشور دریافت‌کننده ممکن است تغییر کرده باشد، یعنی به طور بدتر یا بهتر شده باشد (Khasanov and Rakhmanov v. Russia [GC], 2022, § 106). هرگونه نتیجه‌گیری در این گونه پرونده‌ها در خصوص وضعیت عمومی در یک کشور خاص و پویایی آن، و همچنین نتیجه‌گیری در خصوص وجود یک گروه آسیب‌پذیر خاص، اساساً یک ارزیابی واقعی پسینی و معطوف به آینده است که توسط دادگاه بر اساس مدارک موجود انجام می‌شود. (Khasanov and Rakhmanov v. Russia [GC], 2022, § 107). در برخی موارد، دادگاه باید بررسی می‌کرد که آیا وضعیت عمومی در کشور مقصد در خصوص خطر بدرفتاری از زمان صدور احکام قبلی که در آن‌ها خطر وجود داشته است، بهبود یافته است یا خیر. در انجام این کار، دادگاه هیچ "بهبودی" را به عنوان یک عنصر یا معیار اضافی برای ارزیابی وضعیت عمومی در نظر نگرفته است، بلکه از این واژه تنها برای توصیف تحولات در کشورهای مربوطه استفاده کرده است. دادگاه همین‌طور در مواردی که بهبود وضعیت عمومی در یک کشور خاص را ناکافی یافته باشد، به همان شیوه عمل کرده است. بنابراین، هرگونه بررسی اینکه آیا وضعیت عمومی در یک کشور خاص بهبود یافته یا بدتر شده است، به یک ارزیابی واقعی تبدیل می‌شود و می‌تواند با توجه به تغییر شرایط توسط دادگاه مورد بازنگری قرار گیرد. از این رو، هیچ چیزی مانع از انجام این بازنگری در وضعیت عمومی توسط دادگاه در هنگام رسیدگی به یک پرونده فردی نمی‌شود. (Khasanov and Rakhmanov v. Russia [GC], 2022, § 108)

60. نقطه شروع برای ارزیابی خطر واقعی در هنگام اخراج باید بررسی وضعیت عمومی در کشور مقصد باشد. در این ارتباط، و در صورتی که مربوط باشد، باید به این موضوع توجه شود که آیا در کشور مقصد وضعیت عمومی خشونت وجود دارد یا خیر (Khasanov and Rakhmanov v. Russia [GC], 2022, § 96؛ Sufi and Elmi v. the United Kingdom, 2011, § 216). این حال، وضعیت عمومی خشونت به طور معمول به تنهایی به نقض ماده 3 در صورت اخراج به کشور مذکور منجر نمی‌شود، مگر اینکه سطح شدت خشونت به حدی باشد که بتوان نتیجه گرفت هرگونه اخراج به آن کشور به طور حتمی ماده 3 کنوانسیون را نقض خواهد کرد. دادگاه چنین رویکردی را تنها در شدیدترین موارد اتخاذ می‌کند، جایی که خطر بدرفتاری صرفاً به واسطه قرار گرفتن فرد در معرض چنین خشونتی در هنگام بازگشت به کشور مذکور وجود داشته باشد (Khasanov and Rakhmanov v. Russia [GC], 2022, § 96؛ Sufi and Elmi v. the United Kingdom, 2011, § 218). پرونده اخیر مثال‌هایی است که این آستانه در آنها محقق شده است. در حقیقت، در موارد مربوط به مقصدهایی که وضعیت امنیتی دشواری دارند، دادگاه معمولاً به عوامل اضافی خطر فردی نیز اهمیت می‌دهد (مانند عضویت در یک گروه آسیب‌پذیر، به ویژه در مورد سوریه 104-111 §§ M.D. and Others v. Russia, 2021؛ و O.D. v. Bulgaria, 2019, §§ 50-55؛ در مقایسه با A.A. v. Sweden, 2023). جایی که دادگاه به این نتیجه رسید که وضعیت عمومی در کشور مقصد، لیبی، جدی و شکننده است، اما به حدی افراطی نبوده که به آستانه مذکور برسد و هیچ عامل خطر فردی اضافی وجود نداشت.

61. در مواردی که یک متقاضی ادعا می‌کند که او عضو گروهی است که به‌طور سیستماتیک در معرض بدرفتاری قرار دارد، دادگاه بر این باور است که حفاظت از ماده 3 کنوانسیون زمانی وارد عمل می‌شود که متقاضی ثابت کند، در صورت لزوم بر اساس منابع موجود، دلایل جدی برای باور به وجود این عمل خاص و عضویت او در گروه مذکور وجود دارد. ارزیابی چنین ادعاهایی با ارزیابی وضعیت عمومی خشونت در یک کشور خاص از یک سو و شرایط فردی از سوی دیگر متفاوت است. اولین مرحله این ارزیابی باید بررسی این باشد که آیا وجود یک گروه که به‌طور سیستماتیک در معرض بدرفتاری قرار دارد و تحت بخش «وضعیت عمومی» ارزیابی خطر قرار می‌گیرد، اثبات شده است یا خیر. متقاضیانی که عضو یک گروه آسیب‌پذیر هدف‌گیری شده به‌طور ادعایی هستند، نباید وضعیت عمومی را توصیف کنند، بلکه باید وجود یک عمل یا خطر افزایش‌یافته بدرفتاری برای گروهی که ادعا می‌کنند عضو آن هستند را ثابت کنند. در مرحله بعد، آن‌ها باید عضویت فردی خود را در گروه مورد نظر ثابت کنند، بدون اینکه نیاز به نشان دادن شرایط فردی بیشتر یا ویژگی‌های متمایزکننده‌ای داشته باشند (Khasanov and Rakhmanov v. Russia [GC], 2022, §§ 97-99). پسینی معطوف به آینده است که توسط دادگاه بر اساس مطالب موجود انجام می‌شود (§ 107) و اصول مستقر در خصوص توزیع بار اثبات در مورد ادعاهای مبتنی بر عضویت در یک گروه آسیب‌پذیر اعمال می‌شود (§§ 109-112). در این خصوص، با توجه به ماهیت مطلق حقوق تضمین شده تحت مواد 2 و 3 کنوانسیون و با در نظر گرفتن موقعیت آسیب‌پذیر پناهجویان که اغلب در آن قرار دارند، اگر یک دولت متعهد از حقایق آگاه شود که می‌تواند فرد خاصی را در معرض خطر بدرفتاری که بر اساس این مواد در صورت بازگشت به کشور مذکور نقض شود قرار دهد، تعهدات به موجب مواد 2 و 3 کنوانسیون ایجاب می‌کند که مقامات ارزیابی این خطر را به‌طور خودکار انجام دهند (F.G. v. Sweden [GC], 2016, § 127; Amerkhanov v. Turkey, 2018, §§ 52-58; Batyrkhairov v. Turkey, 2018, §§ 46-52; M.D. and Others v. Russia, 2021). این امر به‌ویژه در مواردی اعمال می‌شود که مقامات ملی از این واقعیت آگاه شده باشند که پناهجو ممکن است به‌طور معتبر عضو گروهی باشد که به‌طور سیستماتیک در معرض بدرفتاری قرار دارد و دلایل جدی برای باور به وجود این عمل خاص و عضویت او در گروه مذکور وجود دارد. (F.G. v. Sweden [GC], 2016, § 127).

62. در مواردی که علی‌رغم احتمال وجود ترس موجه از آزار و اذیت در ارتباط با برخی شرایط افزایش‌دهنده خطر، نتوان ثابت کرد که یک گروه به‌طور سیستماتیک در معرض بدرفتاری قرار دارد، متقاضیان موظف به نشان دادن وجود ویژگی‌های خاص متمایزکننده دیگری هستند که آن‌ها را در معرض خطر واقعی بدرفتاری قرار دهد. عدم توانایی در نشان دادن چنین شرایط فردی منجر به این خواهد شد که دادگاه نقض ماده 3 کنوانسیون را رد کند. (Khasanov and Rakhmanov v. Russia [GC], 2022, § 100). به‌ویژه، اگر یک متقاضی تصمیم بگیرد که بر اساس یک دلیل فردی خاص برای پناهندگی استناد نکند یا آن را فاش نکند، خواه اعتقادات دینی یا سیاسی، گرایش جنسی یا دلایل دیگر باشد، دولت مربوطه نمی‌تواند از آن انتظار داشته باشد که این دلیل را به‌طور خودکار کشف کند (F.G. v. Sweden [GC], 2016, § 127).

63. گرچه برخی از عوامل فردی ممکن است وقتی به‌طور جداگانه در نظر گرفته شوند، خطر واقعی قابل احراز نباشد، اما همان عوامل می‌توانند وقتی به‌طور تجمعی و در شرایطی از خشونت عمومی و امنیت افزایش‌یافته در نظر گرفته شوند، خطر واقعی ایجاد کنند (J.K. and Others v. Sweden [GC], 2016, § 95; NA v. the United Kingdom, 2008, § 130). چنین فاکتورهای خطری مطرح شوند شامل سوابق کیفری قبلی و/یا حکم جلب، سن، جنسیت و منشأ یک بازگشت‌کننده، و درخواست پناهندگی قبلی ارائه‌شده در خارج از کشور هستند (J.K. and Others v. Sweden [GC], 2016, § 95; NA v. the United Kingdom, 2008, §§ 143-144 and 146).

64. ماده 3 کنوانسیون نه تنها به خطراتی که از سوی مقامات دولتی ناشی می‌شود، بلکه به خطرات بوجود آمده از سوی افراد یا گروه‌های غیرمقامات عمومی نیز اعمال می‌شود. با این حال، باید نشان داده شود که خطر واقعی است و مقامات کشور مقصد قادر به رفع خطر با ارائه حفاظت مناسب نیستند. (J.K. and Others v. Sweden [GC], 2016, § 80). در این زمینه، امکان حفاظت یا انتقال درخواست‌کننده به منطقه‌ای در کشور مبدأ نیز از اهمیت برخوردار است. در حالی که ماده 3 کنوانسیون به خودی خود مانع از آن نمی‌شود که

کشورهای عضو در ارزیابی درخواست فرد مبنی بر اینکه بازگشت به کشور مبدأ او را در معرض خطر واقعی قرار می‌دهد و ممکن است تحت رفتارهای ممنوعه قرار گیرد، به وجود جایگزینی داخلی برای پرواز استناد کنند، اما استناد به جایگزینی داخلی پرواز تأثیری بر مسئولیت کشور اخراج‌کننده ندارد که از این تصمیم برای اخراج فرد، به گونه‌ای که وی در معرض رفتار مخالف با ماده 3 کنوانسیون قرار گیرد، جلوگیری کند. بنابراین، به‌عنوان پیش‌شرط برای استناد به جایگزینی داخلی پرواز، باید تضمین‌هایی وجود داشته باشد: فردی که قرار است اخراج شود باید قادر باشد به منطقه مورد نظر سفر کند، وارد آنجا شود و در آنجا ساکن شود. در غیر این صورت، مشکلی به موجب ماده 3 ممکن است پیش آید، به‌ویژه اگر در صورت عدم وجود چنین تضمین‌هایی، احتمال آن وجود داشته باشد که او به منطقه‌ای از کشور مبدأ منتقل شود که در آنجا ممکن است تحت بدرفتاری قرار گیرد (J.K. and Others v. Sweden [GC], 2016, §§ 81-82; Salah Sheekh v. the Netherlands, 2007, § 141; Sufi and Elmi v. the United Kingdom, 2011, § 266).

65. در مورد توزیع بار اثبات، دادگاه در پرونده J.K. and Others v. Sweden [GC], 2016, §§ 91-98 توضیح داد که این مسئولیت مشترک پناهجویان و مقامات مهاجرتی است که تمام حقایق مرتبط در روند پناهندگی را شناسایی و ارزیابی کنند. از یک سو، بار اثبات همچنان بر عهده پناهجویان در خصوص شرایط شخصی خود است، اگرچه دادگاه اذعان کرد که مهم است تمامی مشکلاتی که پناهجویان ممکن است در جمع‌آوری شواهد با آن مواجه شوند، مد نظر قرار گیرد، اما اغلب لازم می‌داند در ارزیابی اعتبار بیانات و اسنادی که در حمایت از آن‌ها ارائه شده، به آنها امتیاز مثبت داده شود. با این حال، زمانی که اطلاعاتی ارائه می‌شود که دلایل قوی برای تردید در صحت اظهارات پناهجو ایجاد می‌کند، فرد باید توضیحی قانع‌کننده برای نادرستی‌های ادعایی در آن اظهارات ارائه دهد. حتی اگر روایت متقاضی در برخی جزئیات کمی غیرقابل باور به نظر برسد، دادگاه این را به معنای آن نمی‌داند که از کلیت اعتبار ادعای متقاضی کاسته شود. دادگاه همچنین اذعان کرد که عدم داشتن نماینده قانونی، عدم دسترسی به مترجم و عدم تسلط به زبان رسمی در روند دادرسی به طور قابل توجهی بر توانایی متقاضیان برای ارائه پرونده‌شان تأثیر می‌گذارد (M.D. and Others v. Russia, 2021, § 92)، که در آن پس از آنکه متقاضیان به نمایندگان قانونی دست یافتند، سپس اظهارنامه‌های مستند و محکم‌تری ارائه دادند، §§ 93-96. از سوی دیگر، وضعیت کلی در یک کشور دیگر، از جمله توانایی مقامات عمومی آن کشور در تأمین حفاظت، باید به طور خودکار توسط مقامات مهاجرتی ذی‌صلاح داخلی مقرر و ایجاد شود (J.K. and Others v. Sweden [GC], 2016, § 98) و به عنوان مثال پرونده B and C v. Switzerland, 2020، در خصوص مسئولیت مقامات داخلی برای ارزیابی امکان حفاظت دولتی در برابر آسیب‌های ناشی از افراد غیر دولتی و ارزیابی خطرات بدرفتاری در کشور مبدأ برای متقاضی به عنوان یک فرد همجنس‌گرا در پرونده M.D. and Others v. Russia, 2021, §§ 97-101، که در آن عدم توانایی متقاضیان برای ارائه پرونده‌شان، این که آنها از کشوری که درگیر جنگ بوده‌اند فرار کرده‌اند و خطرات امنیتی در آن کشور به دادگاه‌های داخلی گزارش شده بود و به همین ترتیب مقامات داخلی موظف به شناسایی و در نظر گرفتن اطلاعات مربوط به کشور مبدأ از منابع معتبر و انجام تجزیه و تحلیل جامع از خطراتی که متقاضیان پس از بازگشت اجباری با آن‌ها روبرو خواهند شد، بودند؛ و در پرونده A.D. and Others v. Sweden, 2024, §§ 67-78، که در آن دادگاه هیچ دلیلی برای انحراف و رد ارزیابی مقامات داخلی در خصوص توانایی و تمایل مقامات در کشور مبدأ برای ارائه حفاظت در برابر افراد غیر دولتی نداشت.

66. در خصوص اهمیت بدرفتاری اثبات‌شده قبلی که برخلاف ماده 3 کنوانسیون در کشور پذیرنده رخ داده باشد، دادگاه چنین تشخیص داد که اثبات بدرفتاری گذشته برخلاف ماده 3، نشانه‌ای قوی از وجود خطر واقعی بدرفتاری در آینده خواهد بود، هرچند دادگاه این اصل را مشروط به این کرد که متقاضی روایت کلی، منسجم و معتبری از وقایع ارائه داده باشد که با اطلاعات منابع معتبر و عینی درباره وضعیت کلی کشور مورد نظر همخوانی داشته باشد. در چنین شرایطی، بار اثبات بر عهده دولت قرار می‌گیرد تا هرگونه تردیدی در مورد این خطر را برطرف کند (J.K. and Others v. Sweden [GC], 2016, §§ 99-102). در عین حال، نبود سابقه آزار یا بدرفتاری در گذشته عامل قطعی در ارزیابی خطر بدرفتاری آینده محسوب نمی‌شود. (T.K. and Others v. Lithuania, 2022, §§ 81-82).

67. در خصوص ماهیت ارزیابی دادگاه، دادگاه در پرونده‌های مربوط به اخراج پناهجویان، شخصاً درخواست‌های پناهندگی را بررسی نمی‌کند و بررسی نمی‌نماید که آیا دولت‌ها به تعهدات خود ذیل کنوانسیون پناهندگان عمل کرده‌اند یا خیر. دغدغه اصلی دادگاه این است که آیا تضمین‌های مؤثری برای محافظت از متقاضی در برابر بازگرداندن خودسرانه – چه مستقیم و چه غیرمستقیم – به کشوری که از آن گریخته وجود دارد یا خیر. (F.G. v. Sweden [GC], 2016, § 117). بر اساس ماده ۱ کنوانسیون، مسئولیت اولیه اجرای حقوق و آزادی‌های تضمین‌شده بر عهده مقامات ملی (داخلی) است و سازوکار شکایت به دادگاه اروپایی حقوق بشر ماهیتی فرعی در برابر نظام‌های داخلی حمایت از حقوق بشر دارد. این ماهیت فرعی در مواد ۱۳ و ۳۵ بند ۱ کنوانسیون بازتاب یافته است (Khasanov and Rakhmanov v. Russia [GC], 2022, § 102؛ F.G. v. Sweden [GC], 2016, § 117؛ M.S.S. v. Belgium and Greece [GC], 2011, § 286-287). با این حال، دادگاه باید اطمینان حاصل کند که ارزیابی صورت‌گرفته از سوی مقامات دول عضو، کافی و مستند به منابع داخلی و همچنین منابع موثق و عینی خارجی مانند دولت‌های دیگر، سازمان‌هایی نظیر سازمان ملل متحد یا سازمان‌های غیردولتی معتبر بوده است (Khasanov and Rakhmanov v. Russia [GC], 2022, § 103؛ F.G. v. Sweden [GC], 2016, § 117). همچنین، زمانی که فرآیند رسیدگی داخلی انجام گرفته، وظیفه دادگاه جایگزینی ارزیابی خود با ارزیابی دادگاه‌های داخلی نیست و به‌طور کلی این دادگاه‌های داخلی هستند که صلاحیت ارزیابی شواهد را دارند. با این حال، این موضوع نباید به معنای چشم‌پوشی کامل از مسئولیت نظارتی دادگاه باشد، چرا که در غیر این صورت، حقوق تضمین‌شده در کنوانسیون از محتوای واقعی تهی خواهند شد. بر اساس ماده ۱۹ کنوانسیون، وظیفه دادگاه اروپایی حقوق بشر نظارت بر اجرای تعهدات دولت‌های عضو است (Khasanov and Rakhmanov v. Russia [GC], 2022, § 104). در اصل، مقامات داخلی در بهترین موقعیت برای ارزیابی نه تنها واقعیت‌ها، بلکه به‌ویژه اعتبار شاهدان قرار دارند، چرا که آنان شخصاً فرصت مشاهده، شنیدن و ارزیابی رفتار فرد مورد نظر را داشته‌اند (F.G. v. Sweden [GC], 2016, § 118). با این حال، ارزیابی آن‌ها نیز تحت نظارت دادگاه اروپایی حقوق بشر قرار دارد (Khasanov and Rakhmanov v. Russia [GC], 2022, § 105). در مواردی که مقامات داخلی پیش از بازگرداندن متقاضیان پناهندگی به کشور مبدأ، هیچ‌گونه ارزیابی از خطرات احتمالی برخلاف ماده ۳ انجام ندهاده‌اند، دادگاه چنین اقدامی را نقض تعهدات شکلی مندرج در ماده ۳ دانسته است (J.A. and Shenturk and Others v. Azerbaijan, 2022, §§ 112-117). (A.A. v. Türkiye, 2024, §§ 65-75).

68. در خصوص ارزیابی ادله، این موضوع در رویه قضایی دادگاه کاملاً تثبیت شده است که «وجود خطر باید عمده‌تر بر اساس آن دسته از حقایق ارزیابی شود که در زمان اخراج، برای دولت طرف معاهده شناخته شده بودند یا می‌بایست شناخته شده باشند» (پرونده Khasanov and Rakhmanov v. Russia [GC], 2022, § 113؛ F.G. v. Sweden [GC], 2016, § 115). دولت طرف معاهده موظف است نه تنها به ادله ارائه‌شده توسط خواهان، بلکه به تمامی واقعیت‌های مرتبط دیگر در پرونده نیز توجه کند (پرونده Khasanov and Rakhmanov v. Russia [GC], 2022, § 113؛ J.K. and Others v. Sweden [GC], 2016, § 87). در ارزیابی ارزش گزارش‌های مربوط به وضعیت کشور (country material)، دادگاه تشخیص داده است که باید به منبع آن گزارش‌ها، به‌ویژه به میزان اعتبار و عینیت آن‌ها توجه شود. در مورد گزارش‌ها، عواملی چون اعتبار و شهرت نویسنده، جدیت تحقیقات انجام‌شده، انسجام نتایج، و تأیید آن‌ها توسط منابع دیگر، همگی ملاحظات مهمی هستند (پرونده Khasanov and Rakhmanov v. Russia [GC], 2022, § 114؛ J.K. and Others v. Sweden [GC], 2016, § 88). دادگاه همچنین اذعان دارد که باید به حضور فیزیکی و توانایی گزارش‌دهی تهیه‌کننده گزارش در کشور مورد نظر نیز توجه شود (پرونده Khasanov and Rakhmanov v. Russia [GC], 2022, § 115؛ J.K. and Others v. Sweden [GC], 2016, § 89). (2011, § 231). دادگاه از دشواری‌هایی که دولت‌ها و سازمان‌های غیردولتی در جمع‌آوری اطلاعات در شرایط خطرناک و بی‌ثبات با آن روبه‌رو هستند، آگاه است؛ و می‌پذیرد که در چنین مواردی، همیشه امکان انجام تحقیقات در نزدیکی محل درگیری وجود ندارد و ممکن است ناچار باشد به اطلاعات ارائه‌شده از سوی منابعی که دانش مستقیم از وضعیت دارند، اتکا کند (پرونده Khasanov and Rakhmanov v. Russia [GC], 2022, § 115؛ J.K. and Others v. Sweden [GC], 2016, § 89).

Sufi and Elmi v. the J.K. and Others v. Sweden [GC], 2016, § 89: Russia [GC], 2022, § 115
 232 (United Kingdom, 2011, § 232). در ارزیابی خطر مورد ادعا، دادگاه ممکن است به ابتکار خود اسناد و مدارک مرتبط را جمع‌آوری کند. این اصل در رویه دادگاه به‌خوبی تثبیت شده است (پرونده *J.K. and Others v. Sweden [GC], 2016, § 90: 116*). رویکردی که صرفاً به حقایق و داده‌های ارائه‌شده از سوی مقامات داخلی دولت طرف معاهده بسنده کند، در زمینه دعاوی مربوط به ماده ۳ درباره اتباع بیگانه در معرض اخراج یا استرداد، بسیار محدودکننده خواهد بود. دادگاه، به‌عنوان یک دادگاه بین‌المللی حقوق بشری، باید این اطلاعات را با منابع دیگر که معتبر و عینی هستند، مقایسه کند (پرونده *J.K. and Others v. Sweden [GC], 2016, § 116: Khasanov and Rakhmanov v. Russia [GC], 2022, § 136: 90*). (Salah Sheekh v. the Netherlands, 2007, § 136: 90).

69. در خصوص فعالیت‌های که پناهجو یا مهاجر پس از ترک کشور خود و در کشور مقصد انجام می‌دهد، مانند شرکت در تجمعات سیاسی مخالف حکومت کشور مبدأ در کشور مقصد (مثلاً تظاهرات ضدحکومتی در آلمان)، نوشتن مقالات یا پست‌های شبکه‌های اجتماعی علیه دولت کشور خودش در خارج از کشور و تغییر دین یا پذیرش اعتقادات جدیدی که در کشور خودش مجازات دارد (مثل تغییر مذهب از اسلام به مسیحیت، دادگاه اذعان داشته است که به طور کلی ارزیابی این‌که آیا فرد واقعاً به فعالیت مربوطه – خواه یک هدف سیاسی یا دین – علاقه‌مند است، یا این‌که صرفاً برای ایجاد دلایل پس از فرار (post-flight grounds) وارد آن فعالیت شده است، بسیار دشوار است (پرونده *F.G. v. Sweden [GC], 2016, § 123: A.A. v. Switzerland, 2014, § 41*). در مورد تغییر دین به عنوان یک فعالیت و اقدام پس از خروج از کشور، مقامات داخلی ابتدا باید ارزیابی کنند که آیا تغییر دین خواهان واقعی بوده و به سطحی از قانع‌کنندگی، جدیت، انسجام و اهمیت رسیده است یا خیر؛ و سپس بررسی کنند که آیا در صورت بازگشت وی به کشور مبدأ، خطر مواجهه با رفتار مغایر با مواد ۲ و ۳ کنوانسیون وجود دارد یا نه (پرونده *F.G. v. Sweden [GC], 2016, § 144*). دادگاه در این زمینه با سناریوهای متفاوتی روبرو شده است: در پرونده *F.G. v. Sweden [GC], 2016*، تغییر دین خواهان برای مقامات داخلی شناخته شده بود، اما آن‌ها با وجود اطلاع از این‌که خواهان ممکن است به گروهی از افراد تعلق داشته باشد که بسته به عوامل مختلف در معرض خطر بدرفتاری قرار دارند، خطرات ناشی از این تغییر را در صورت بازگرداندن به کشور مبدأ ارزیابی نکردند؛ دادگاه نتیجه گرفت که بازگرداندن خواهان به ایران بدون ارزیابی پسینی معطوف به آینده توسط مقامات سوئدی درباره پیامدهای تغییر دین وی، ناقض مواد ۲ و ۳ کنوانسیون خواهد بود. در پرونده *A. v. Switzerland, 2017*، مقامات داخلی تغییر دین خواهان را معتبر تشخیص دادند، خطرات ناشی از آن را بررسی کردند و نتیجه گرفتند که وی در صورت بازگشت با خطر واقعی بدرفتاری مواجه نخواهد بود؛ بنابراین دادگاه این ارزیابی را ناکافی ندانست. در پرونده *M.A.M. v. Switzerland, 2022*، مقامات داخلی تغییر دین خواهان را معتبر پذیرفتند اما آن را به اندازه کافی بررسی نکردند، از جمله نحوه‌ای که خواهان دین خود را اجرا می‌کرد یا قصد داشت اجرا کند، و خطراتی که از این موضوع ناشی می‌شد (§§ 78–79). پرونده *M.N. and Others v. Turkey, 2022* به تغییر دین مربوط نمی‌شد، بلکه به نوع دیگری از ادعاها درباره خطرات مرتبط با فعالیت‌های پس از خروج فرد مربوط بود: متقاضیان مدعی بودند که در صورت بازگرداندن شدن، به دلیل دستگیری‌شان در یک مدرسه قرآنی در کشور صادرکننده اخراج، پوشش رسانه‌ای این دستگیری، و بازدید متعاقب مقامات کنسولی کشور مبدأ از مرکز بازداشت محل نگهداری‌شان، با خطر بدرفتاری مواجه خواهند شد.

70. دادگاه رویه گسترده‌ای در ارتباط با تمامی اصول یادشده در بالا توسعه داده است. به عنوان نمونه: در خصوص وزن و اعتبار داده‌های مربوط به وضعیت کشور (country material)، بنگرید به §§ 230–234. در مورد ارزیابی اعتبار متقاضی، بنگرید به *N. v. Finland, 2005*؛ *A.F. v. France, 2015*؛ و *M.O. v. Switzerland, 2017*. در ارتباط با تعهد مقامات داخلی به ارزیابی ارتباط، اصالت، و ارزش اثباتی اسناد ارائه‌شده توسط متقاضی – چه در ابتدا و چه در مراحل بعد – که به هسته ادعاهای حمایتی وی مربوط می‌شود، بنگرید به *M.D. and M.A. v. Belgium, 2016*؛ *Singh and Others v. Belgium, 2012*؛ و *M.A. v. Switzerland, 2014*. برای نمونه‌ای از ترکیب عوامل گوناگون که منجر به نتیجه‌گیری درباره

ناکافی بودن ارزیابی خطر فردی یک روزنامه‌نگار شد، بنگرید به *S.H. v. Malta*, 2022). همچنین در پرونده *Sufi and Elmi v. the United Kingdom*, 2011، دادگاه وضعیت کشور مقصد (مقدیشو) را به گونه‌ای ارزیابی کرد که اخراج متقاضیان را ناقض ماده ۳ دانست؛ به‌ویژه با توجه به خشونت فراگیر در مقدیشو، نبود دسترسی ایمن به اردوگاه‌های افراد آواره داخلی (IDP camps) و شرایط بسیار نامطلوب حاکم بر آن اردوگاه‌ها. در پرونده *Salah Sheekh v. the Netherlands*, 2007، ارزیابی خطر برای خواهان که به گروهی تعلق داشت که به‌طور سیستماتیک در معرض خطر بودند، انجام شد. در *T.K. and Others v. Lithuania*, 2022، دادگاه دریافت که مقامات داخلی ارزیابی مناسبی از وجود رویه بدرفتاری نسبت به افراد عادی عضو حزب اپوزیسیون ممنوع شده – گروهی که یکی از خواهان‌ها (شوهر/پدر خانواده) عضو آن بود و خواهانان ادعا داشتند که در معرض خطر سیستماتیک بدرفتاری قرار دارند – انجام نداده‌اند. در پرونده *R v. France*, 2022، دادگاه رویکرد مبتنی بر «گروه آسیب‌پذیر» را در خصوص اخراج یک فرد چچنی که به اتهامات تروریستی در فرانسه محکوم شده بود، نپذیرفت (§ 122). در مورد ادعای خطر ناشی از تلاش‌ها برای جذب خواهان به گروه‌های مسلح افراطی در صورت بازگشت او به اردوگاه پناهندگان، بنگرید به *H.A. v. the United Kingdom*, 2023. در خصوص اشکال و سناریوهای مختلف آزار و اذیت مبتنی بر جنسیت، از جمله خشونت جنسی گسترده (*M.M.R. v. the Netherlands (dec.)*, 2016)، ادعای فقدان شبکه حمایتی مردانه (*R.H. v. Sweden*, 2015)، بدرفتاری نسبت به زنی که از همسرش جدا شده (*N. v. Sweden*, 2010)، بدرفتاری توسط اعضای خانواده به دلیل یک رابطه (*R.D. v. France*, 2016, §§ 36–45)، قتل‌های ناموسی و ازدواج اجباری (*A.A. and Others v. Sweden*, 2012)، و ختنه زنان (*R.B.A.B. v. the Netherlands*, 2016)؛ (*Sow v. Belgium*, 2016) دادگاه به بررسی پرداخته است. در خصوص فحش‌های اجباری و/یا بازگشت به شبکه قاچاق انسان، بنگرید به *L.O. v. France (dec.)*, 2015. در پرونده *V.F. v. France (dec.)*, 2011، دادگاه خطر را ذیل ماده ۴ ارزیابی کرد، در حالی که پرسش مربوط به قابلیت اعمال فراسرزمینی این ماده را باز گذاشت؛ در همین زمینه، پرونده *M.O. v. Switzerland*, 2017 به خطر کار اجباری در صورت اخراج مربوط بود، اما شکایت مبتنی بر ماده ۴ به دلیل عدم استفاده از راهکارهای داخلی، غیرقابل‌پذیرش اعلام شد.

71. در مواردی که خطر بدرفتاری ناشی از گرایش جنسی یک فرد باشد، نمی‌توان از او خواست که برای اجتناب از بدرفتاری، گرایش خود را پنهان کند، چرا که این موضوع به یکی از ابعاد بنیادین هویت شخصی او مربوط می‌شود (پرونده *I.K. v. Switzerland (dec.)*, 2017).^۸ سوالات مشابهی ممکن است در خصوص باورهای دینی یک فرد نیز مطرح شود (نگاه کنید به *A. v. Switzerland*, 2017, § 44 و *A.A. v. Switzerland*, 2019, § 55).

2. اخراج به کشور ثالث

72. در حالی که اکثریت پرونده‌های اخراج که دادگاه طبق مواد ۲ یا ۳ کنوانسیون بررسی می‌کند، مربوط به اخراج به کشوری است که خواهان از آن گریخته است، چنین پرونده‌هایی ممکن است در رابطه با اخراج خواهان به کشور ثالث نیز مطرح شوند. در پرونده *Ilias and Ahmed v. Hungary [GC]*, 2019، دادگاه اظهار داشت که وقتی یک دولت عضو قصد دارد پناهجویی را به کشور ثالثی اخراج کند بدون آنکه به صورت ماهوی به درخواست پناهندگی او رسیدگی کرده باشد، وظیفه آن دولت برای عدم قرار دادن فرد در معرض خطر واقعی رفتاری مغایر با ماده ۳، به شکلی متفاوت از پرونده‌های مربوط به بازگشت به کشور مبدأ اجرا می‌شود. در حالت نخست (یعنی اخراج به کشور ثالث)، مسئله اصلی، کفایت روند پناهندگی در کشور دریافت‌کننده (کشور ثالث) است. در حالی که ممکن است یک کشور در حال اخراج، تصمیم بگیرد به‌طور مشروع به ماهیت ادعاهای پناهندگی رسیدگی نکند، اما در نتیجه این تصمیم، مشخص نمی‌شود که آیا فرد در کشور مبدأ در معرض خطر رفتاری مغایر با ماده ۳ قرار دارد یا صرفاً مهاجری اقتصادی است که نیازی به حمایت ندارد. وظیفه کشور اخراج‌کننده این است که به‌طور کامل بررسی کند که آیا خطر واقعی وجود دارد که پناهجو در کشور ثالث دریافت‌کننده دسترسی به روند پناهندگی مناسب – که می‌بایست از وی در برابر بازگردانده شدن محافظت کند – محروم شود یا نه؛ یعنی محافظت از او در برابر اخراج مستقیم یا غیرمستقیم به کشور مبدأ بدون ارزیابی مناسب

^۸ همچنین ملاحظه کنید: راهنمایی بر حق بر اشخاص دگرباش.

خطراتی که طبق ماده ۳ ممکن است در آن کشور در انتظار او باشد. اگر مشخص شود که تضمین‌های موجود در این زمینه ناکافی‌اند، ماده ۳ کنوانسیون برای دولت وظیفه‌ای ایجاد می‌کند که از اخراج پناهجویان به کشور ثالث خودداری کند (§§ 130-138). برای تشخیص این که آیا دولت اخراج‌کننده به تعهد شکلی خود در ارزیابی روند پناهندگی کشور ثالث عمل کرده است، باید بررسی شود که آیا مقامات آن کشور اطلاعات کلی موجود درباره کشور ثالث و نظام پناهندگی آن را به شکلی مناسب و به ابتکار خود مورد بررسی قرار داده‌اند؛ و آیا به خواهان فرصت کافی داده شده تا نشان دهد که کشور دریافت‌کننده در پرونده خاص او، کشور ثالث امن محسوب نمی‌شود. در اجرای این معیار، دادگاه تصریح کرد که هرگونه فرض مبتنی بر «امن بودن» کشور ثالث، چنانچه در تصمیم‌گیری درباره پناهجوی خاص مورد استناد قرار گرفته باشد، باید از همان ابتدا با تحلیل‌های فوق‌الذکر به‌طور کافی پشتیبانی شود (§§ 139-141، 148 و 152). نکته مهم آن است که در پرونده‌هایی که اخراج به کشور ثالث بر مبنای مفهوم «کشور ثالث امن» انجام می‌شود – یعنی جایی که مقامات دولت اخراج‌کننده به ماهیت ادعای پناهندگی فرد نپرداخته‌اند – دادگاه وظیفه‌ای ندارد که بررسی کند آیا ادعای قابل استنادی درباره خطرات ماده ۳ در کشور مبدأ مطرح بوده است یا نه؛ این پرسش تنها در شرایطی اهمیت می‌یابد که کشور اخراج‌کننده به آن خطرات پرداخته باشد (§ 147). دادگاه افزود که حقوق اتحادیه اروپا الزام حقوقی سخت‌گیرانه‌ای برای اعلام کشور دیگر (غیر عضو اتحادیه) به عنوان کشور ثالث امن، یا برای اجتناب از بررسی ماهوی درخواست‌های پناهندگی صرفاً بر مبنای همین اصل، مقرر نکرده است؛ بنابراین، کشورهای عضو اتحادیه اروپا به‌طور کامل طبق کنوانسیون مسئول خواهند بود اگر افراد را بدون رسیدگی ماهوی به ادعای پناهندگی‌شان، صرفاً با استناد به مفهوم «کشور ثالث امن» به کشور دیگری اخراج کنند (§ 97).

73. علاوه بر پرسش اصلی درباره این که آیا فرد در کشور ثالث دریافت‌کننده به روند پناهندگی مناسب دسترسی خواهد داشت یا خیر، چنانچه خطر ادعایی مواجهه با رفتاری مغایر با ماده ۳ مربوط به شرایط بازداشت یا شرایط زندگی پناهجویان در کشور ثالث دریافت‌کننده باشد، این خطر نیز باید توسط دولت اخراج‌کننده ارزیابی شود (پرونده *Ilias and Ahmed v. Hungary* [GC], 2019, § 131). اخراج پناهجویان به کشور ثالث ممکن است ناقض ماده ۳ باشد، به دلیل شرایط نامناسب پذیرش در کشور دریافت‌کننده (پرونده *M.S.S. v. Belgium and Greece* [GC], 2011, §§ 362-368) یا به این دلیل که دسترسی تضمین‌شده‌ای به تسهیلات پذیرشی که متناسب با آسیب‌پذیری‌های خاص آنان باشد وجود نداشته باشد، که در چنین شرایطی ممکن است لازم باشد دولت اخراج‌کننده از کشور دریافت‌کننده تضمین‌هایی در این خصوص اخذ کند (بنگرید به *Ali and Tarakhel v. Switzerland* [GC], 2014, §§ 100-122؛ *Others v. Switzerland and Italy* (dec.), 2016؛ و *Ojei v. the Netherlands* (dec.), 2017).

3. جنبه‌های رویه‌ای⁹

74. در صورتی که فرد، شکایت قابل استنادی مبنی بر این داشته باشد که اخراج او ممکن است وی را در معرض رفتاری مغایر با مواد ۲ یا ۳ کنوانسیون قرار دهد، باید در سطح ملی، نه تنها در قانون بلکه در عمل نیز، از طریق ماده ۱۳ کنوانسیون، به یک راه‌چاره (طریق جبران) مؤثر دسترسی داشته باشد؛ راه‌چاره‌ای که به طور الزامی مستلزم، در میان سایر موارد، رسیدگی مستقل و دقیق به هر ادعایی باشد که دلایل اساسی برای ترس از وجود خطر واقعی رفتار مغایر با مواد ۲ یا ۳ را مطرح می‌کند، و همچنین برخورداری از اثر تعلیقی خودکار (*M.S.S. v. Belgium and Greece* [GC], 2011, § 293؛ برای مرور رویه قضایی دادگاه در خصوص الزامات ماده ۱۳ به همراه مواد ۲ یا ۳ در موارد اخراج، به ویژه، همانجا، §§ 107-117:322-286؛ *Abdolkhani and Karimnia v. Turkey*, 2009، §§ 53-67؛ *Chahal v. the I.M. v. France*, 2012؛ *Gebremedhin [Gaberamadhien] v. France*, 2007، §§ 147-154؛ *United Kingdom* [GC], 1996، §§ 147-154؛ *Shamayev and Others v. Georgia and Russia*, 2005، § 460). همین اصول در خصوص بررسی مؤثر بودن طرق پیگیری (قضایی و غیرقضایی) که باید به منظور رعایت ماده ۳۵ بند ۱ کنوانسیون در دعوای پناهندگی مورد استفاده قرار گیرند، نیز اعمال می‌شود (§§ 63 and 65؛ *A.M. v. the Netherlands*, 2016). 69؛ همچنین بنگرید به §§ 142-148 and 212-220؛ *M.K. and Others v. Poland*, 2020، در خصوص اخراج فوری در

⁹ همچنین ملاحظه کنید: راهنمایی بر ماده 13 _ حق بر جبران خسارت مؤثر.

نقطه عبور از مرز). در خصوص پناهجویان، دادگاه به ویژه تصریح کرده است که افراد باید اطلاعات کافی درباره رویه پناهندگی و حقوق خود را به زبانی که می‌فهمند، دریافت کنند و به یک نظام ارتباطی قابل اطمینان با مقامات دسترسی داشته باشند؛ همچنین دادگاه در این زمینه به در دسترس بودن مترجمین، انجام مصاحبه‌ها توسط کارکنان آموزش‌دیده، دسترسی پناهجویان به معاضدت قضایی، و الزام اطلاع‌رسانی دلایل تصمیم اتخاذشده به پناهجویان توجه می‌کند (M.S.S. v. Belgium and Greece [GC], 2011, §§ 300-302, 304, and 306-310؛ همچنین رجوع شود به Hirsi Jamaa and Others v. Italy [GC], 2012, § 204؛ Abdolkhani and Karimnia v. Turkey, 2009, §§ 120-137؛ D v. Bulgaria, 2021, §§ 120-137).

75. چنانچه فرد طرق، مراحل و تشریفات مربوط به اخراج خویش را به طور کامل طی کرده باشد و با این وجود ارزیابی جدیدی از خطرات مشمول ماده ۳ صورت نگرفته باشد - با وجود صلاحیت مرجع ذی‌ربط - فرد مکلف نیست که یک درخواست پناهندگی جدید (ثانویه) را برای طی کردن راه‌چاره‌های داخلی در خصوص شکایت از اخراج بدون ارزیابی مجدد خطرات طبق ماده ۳ کنوانسیون مطرح کند (A.B. and Y.W. v. Malta*, 2025, §§ 45, 68 and 74). در مقابل، چنانچه پس از صدور تصمیم نهایی در فرایندهای داخلی، به دنبال تغییر رژیم سیاسی، دگرگونی‌های عمده‌ای در وضعیت کشور مقصد پدید آید که بتواند بر خطرات احتمالی پیش روی بازگشت‌کنندگان به‌طور کلی و نیز شخص موردنظر به‌طور خاص تأثیر مهمی بگذارد، شخص مکلف است از یکی از راه‌های فوق‌العاده پیش‌بینی‌شده در حقوق داخلی، مانند درخواست رسیدگی مجدد، استفاده کند (H.M. v. Sweden) (تصمیم)، ۲۰۲۵، بندهای ۳۲ تا ۴۱).

76. ماهیت یک طرق جبرانی (شیوه پیگیری خواسته) بلحاظ عملکردی و ماهوی بر اساس ماده ۱۳ می‌تواند با طولانی شدن بیش از حد آن تضعیف شود. (M.S.S. v. Belgium and Greece [GC], 2011, § 292) هنگامی که یک فرد در یک منطقه عبور (ترانزیت) نگه داشته می‌شود و از ورود او به قلمرو کشور جلوگیری می‌شود، شیوه و فرایند رسیدگی که در آن خطر ادعایی نقض ماده ۳ در صورت اخراج بررسی می‌شود، باید به طور خاص سریع باشد تا با الزامات ماده ۱۳ به همراه ماده ۳ کنوانسیون مطابقت داشته باشد (E.H. v. France, 2021, § 195). از سوی دیگر، رسیدگی سریع به درخواست پناهندگی یک متقاضی نباید بر کارآمدی تضمین‌های اساسی آیینی که هدف آن‌ها حفاظت از او در برابر اخراج خودسرانه است، اولویت داشته باشد. تعیین مهلت زمانی غیرمنطقی کوتاه برای ارائه درخواست، مانند آنچه در رویه‌های تسریع‌شده پناهندگی و/یا برای تجدیدنظر در تصمیم اخراج بعدی وجود دارد، می‌تواند یک طرق جبران (رسیدگی) را عملاً بی‌اثر کند که برخلاف الزامات ماده ۱۳ همراه با ماده ۳ کنوانسیون خواهد بود (I.M. v. France, 2012, ر.ک.). که در آن مهلت پنج‌روزه برای ثبت درخواست اولیه پناهندگی و مهلت ۴۸ ساعته برای تجدیدنظر ناقض این مقررات تشخیص داده شد؛ همچنین ر.ک. به بررسی اجمالی رویه‌های تسریع‌شده پناهندگی در R.D. v. France, 2016, §§ 55-64؛ و در خصوص وجود طرق جبرانی مختلف با مهلت‌های فشرده که در مجموع الزامات ماده ۱۳ همراه با ماده ۳ را محقق می‌سازند، ر.ک. (E.H. v. France, 2021, §§ 180-207).

77. در خصوص ماده ۱۳ به همراه ماده ۴ پروتکل شماره ۴ در ارتباط با بازگرداندن‌های فوری (Summary Returns)، به بخش «ماده ۱۳ کنوانسیون به همراه ماده ۳ کنوانسیون و/یا ماده ۴ پروتکل شماره ۴» در بالا مراجعه شود.

78. هنگامی که فردی از نقض ماده ۱۳ به همراه مواد ۲ یا ۳ کنوانسیون در صورت اخراج خود شکایت کرده باشد و پس از آن دیگر با خطر اخراج مواجه نباشد، این امر لزوماً موجب نمی‌شود که شکایت وی غیرقابل استناد تلقی گردد یا وضعیت قربانی بودن او برای اهداف آن شکایت از بین برود، چرا که نقض ادعایی ماده ۱۳ در زمانی که تهدید به اخراج برطرف شده بود، قبلاً رخ داده بود (Gebremedhin v. France, 2007, § 56؛ I.M. v. France, 2012, § 100؛ M.A. v. Cyprus, 2013, § 118؛ Sakkal and Fares v. Turkey (dec.), 2016, § 63؛ Mir Isfahani v. the Netherlands (dec.), 2016, § 63؛ مقایسه کنید با (2008).

79. ماده ۶ کنوانسیون از نظر موضوعی (ratione materiae) بر دعاوی مربوط به پناهندگی، اخراج و رویه‌های مرتبط با آن قابل اعمال نیست (Maaouia v. France [GC], 2000, §§ 38-40؛ Onyejiekwe v. Austria (dec.), 2012, § 34؛ ر.ک. به

Panjeheighalehei v. Denmark (dec.), 2009، درباره اقدام برای مطالبه خسارت توسط یک متقاضی پناهندگی به دلیل رد درخواست پناهندگی).

80. تعهدات مثبت ناشی از ماده ۸ کنوانسیون شامل تکلیف به ایجاد یک رویه مؤثر و قابل دسترس برای حمایت از حق بر حیات خصوصی از طریق تدوین مقررات مناسب به منظور تضمین بررسی درخواست پناهندگی متقاضی در یک بازه زمانی معقول می‌شود، تا وضعیت ناامنی او تا حد ممکن کوتاه باشد (B.A.C. v. Greece, 2016, §§ 36-46)، که در آن دادگاه دریافت مقامات داخلی از انجام این تعهد کوتاهی کرده‌اند؛ مقایسه شود با A.J. v. Greece (dec.), 2022, §§ 73-74، که در آن تصمیم به بازگرداندن متقاضی منتفی شده و وضعیت بی‌ثباتی ادامه نیافته بود، و بنابراین دادگاه نتیجه گرفت که نیازی به بررسی شکایات متقاضی تحت ماده ۸ مربوط به رویه‌های اتخاذ شده توسط مقامات داخلی وجود ندارد.

81. جبرانی که طبق ماده ۱۳ کنوانسیون به همراه ماده ۸ کنوانسیون لازم است، لزوماً نیازی به داشتن اثر تعلیقی خودکار ندارد (De Souza Ribeiro v. France [GC], 2012, §§ 82-83). با این حال، نقض ماده ۱۳ به همراه ماده ۸ زمانی رخ می‌دهد که فاصله زمانی بین صدور دستور اخراج و اجرای آن چنان کوتاه باشد که امکان اقامه دعوا به طور مؤثر در دادگاه سلب شود، چه رسد به این که آن دادگاه بتواند به درستی اوضاع و دلایل حقوقی مربوط به کنوانسیون را بررسی کند- (De Souza Ribeiro v. France [GC], 2012, §§ 86-100؛ Moustahi v. France, 2020, §§ 156-164:100).

4. پرونده‌های مرتبط با امنیت ملی

82. دادگاه بارها به پرونده‌هایی پرداخته است که مربوط به اخراج افرادی بوده که تهدیدی برای امنیت ملی تلقی می‌شدند (برای نمونه ملاحظه کنید A.M. v. France, 2019). دادگاه مکرراً اعلام کرده است که ماده ۳ مطلق است و امکان ندارد خطر بدرفتاری را در برابر دلایل ارائه شده برای اخراج، مورد سنجش و مقایسه قرار داد (Saadi v. Italy [GC], 2008, §§ 125 and 138؛ Othman Abu Qatada v. the United Kingdom, 2012, §§ 183-185). معیار کنوانسیون که مرتبط با این موضوع است، به ویژه الزام به انجام یک ارزیابی کامل و به‌روز (پسینی و معطوف به آینده) از این که آیا فرد در صورت اخراج به کشور دریافت‌کننده در معرض خطر واقعی رفتار مغایر با ماده ۳ قرار خواهد گرفت یا خیر، حتی پس از لغو وضعیت پناهندگی شخص مطابق با مقررات مرتبط حقوق اتحادیه اروپا و به دنبال محکومیت کیفری به دلیل اقدامات تروریستی و تشخیص این که فرد خطری برای جامعه کشور میزبان محسوب می‌شود، بدون تغییر باقی مانده است (ملاحظه کنید K.I. v. France, 2021). دادگاه نمی‌تواند به یافته‌های مقامات داخلی تکیه کند اگر آنان در هنگام صدور تصمیمات اخراج، تمامی اطلاعات اساسی را - برای مثال به دلایل امنیت ملی - در اختیار نداشته باشند (ملاحظه کنید X v. Sweden, 2018). برای نمونه پرونده‌ای که در آن متقاضی با استناد به شرایط فردی خود در زمینه تروریسم، دلایل اثباتی ارائه داد مبنی بر این که در معرض خطر واقعی رفتار مغایر با ماده ۳ قرار خواهد گرفت و دولت نتوانست تردیدهای مطرح شده را برطرف کند، ملاحظه کنید. W v. France, 2022.

۵. استرداد

83. استرداد توسط یک دولت عضو کنوانسیون ممکن است موجب طرح مسئله‌ای ذیل ماده ۳ شود و در نتیجه مسئولیت آن دولت به موجب کنوانسیون مطرح شود، در صورتی که دلایل قانع‌کننده‌ای ارائه شده باشد که نشان دهد فرد مورد نظر، در صورت استرداد، با خطر واقعی مواجه خواهد شد که تحت رفتار مغایر با ماده ۳ در کشور دریافت‌کننده قرار گیرد (ملاحظه کنید Soering v. the United Kingdom, 1989, §§ 88-91). همان سطح بررسی دقیق در مورد تمامی ادعاهای مربوط به خطر واقعی رفتار مغایر با ماده ۳ اعمال می‌شود، صرف‌نظر از مبنای حقوقی اخراج (خواه استرداد باشد یا اخراج، ملاحظه کنید Khasanov and Rakhmanov v. Russia [GC], 2022, § 94). ممکن است مواردی وجود داشته باشد که در آن یک دولت درخواست استرداد را بپذیرد که فرد مورد نظر، که درخواست پناهندگی داده است، به ارتکاب جرایمی با انگیزه سیاسی متهم شده باشد (ملاحظه کنید Mamazhonov v. Russia, 2014)، (همچنین بنگرید به

Ali v. Serbia, ۲۰۲۵؛ پرونده‌ای که در آن مقامات داخلی، خطر بدرفتاری با انگیزه سیاسی را که متقاضی ادعا کرده بود، بررسی نکردند، یا اینکه استرداد مربوط به فردی باشد که در کشور دیگری به عنوان پناهنده شناخته شده است (ملاحظه کنید *M.G. v. Bulgaria*, 2014).

84. مواد ۲ و ۳ کنوانسیون و همچنین ماده ۱ پروتکل شماره ۶ یا ماده ۱ پروتکل شماره ۱۳ (ملاحظه کنید بخش «مجازات اعدام: ماده ۱ پروتکل شماره ۶ و ماده ۱ پروتکل شماره ۱۳» در ادامه) استرداد، اخراج یا انتقال فرد به کشوری دیگر را در صورتی که دلایل قانع‌کننده‌ای ارائه شده باشد مبنی بر اینکه او با خطر واقعی مواجه خواهد شد که در آن کشور به مجازات اعدام محکوم شود، ممنوع می‌کنند (ملاحظه کنید *Al-A.L. (X.W.) v. Russia*, *Saadoon and Mufdhi v. the United Kingdom*, 2010, §§ 123 and 140-143 *Shamayev and Others v. Georgia and Russia*, 2005, § 333; 2015, §§ 63-66).

85. در مواردی که فرد ممکن است در کشوری که درخواست استرداد او را داده با مجازات حبس ابد مواجه شود، باید یک آزمون دو مرحله‌ای برای تعیین انطباق استرداد با ماده ۳ اعمال شود (ملاحظه کنید *Sanchez-Sanchez v. the United Kingdom* [GC], 2022, 95-99): در مرحله اول، باید مشخص شود که آیا متقاضی مدارکی ارائه کرده است که بتواند ثابت کند دلایل معقولی برای این باور وجود دارد که در صورت استرداد و محکومیت، خطر واقعی محکوم شدن به حبس ابد بدون امکان آزادی مشروط وجود داشته باشد. در این خصوص، بار اثبات بر عهده متقاضی است تا نشان دهد چنین مجازاتی برای او اعمال خواهد شد. این خطر آسان‌تر اثبات می‌شود اگر متقاضی با حکم اجباری حبس ابد مواجه باشد. اگر خطر مذکور در گام نخست اثبات شود، آنگاه مقامات مربوطه در دولت فرستنده باید، پیش از مجاز دانستن استرداد، ثابت کنند که در دولت درخواست‌کننده سازوکاری برای بازنگری در مجازات وجود دارد که به مقامات ذی‌صلاح اجازه می‌دهد بررسی کنند که آیا تغییرات قابل توجهی در وضعیت زندانی به وجود آمده است و آیا پیشرفتی در روند بازپروری حاصل شده که توجیه تداوم حبس را بر مبنای دلایل مشروع کیفری از میان برده باشد یا خیر. به عبارت دیگر، باید مشخص شود که آیا از همان لحظه صدور حکم، سازوکاری برای بازبینی وضعیت زندانی از منظر پیشرفت در بازپروری یا دیگر دلایل احتمالی برای آزادی بر مبنای رفتار یا شرایط فردی مرتبط، وجود دارد یا خیر. در این خصوص، نمی‌توان بین زمینه‌های داخلی و فراسرزمینی در خصوص حداقل شدت لازم برای رسیدن به آستانه ماده ۳ تفاوتی قائل شد. با این حال، نکته مهم این است که وجود تضمین‌های آیین دادرسی که به زندانیان محکوم به «حبس ابد مطلق» در نظام حقوقی کشور درخواست‌کننده ارائه می‌شود، شرط لازم برای انطباق دولت فرستنده با ماده ۳ نیست. با اعمال این آزمون در پرونده *Sanchez-Sanchez v. the United Kingdom* [GC], 2022، در شرایطی که متقاضی با حکم اجباری حبس ابد در کشور درخواست‌کننده مواجه نباشد، و دادگاه نیز دریابد که متقاضی مدارکی ارائه نکرده است که نشان دهد او با خطر واقعی محکومیت به حبس ابد بدون امکان آزادی مشروط روبه‌رو است (§§ 100-110). دادگاه به همین نتیجه در پرونده‌های *Bijan Balahan v. McCallum v. Italy (dec.)* [GC], 2022، *Carvajal Barrios v. Spain (dec.)*, 2023، *Sweden*, 2023، *Matthews and Johnson v. Romania*, 2024، و *Lazăr v. Romania*, 2024 نیز رسید. دیوان برای نخستین بار در پرونده *Hayes and Others v. the United Kingdom*، ۲۰۲۵، مرحله دوم آزمون یادشده را بررسی کرد و به این نتیجه رسید که «آزادی به دلایل انسانی» (compassionate release) سازوکاری برای بازبینی است که الزامات آن مرحله از آزمون را برآورده می‌کند.

86. رفتار بد مغایر با ماده ۳ در کشور درخواست‌کننده می‌تواند اشکال مختلفی داشته باشد، از جمله شرایط نامناسب بازداشت (ملاحظه کنید *Liu v. Poland*, 2022)، رفتار بد اعمال شده در بازداشت (ملاحظه کنید *Allanazarova v. Russia*, 2017)، یا شرایط بازداشتی که با آسیب‌پذیری‌های خاص فرد مورد نظر سازگار نباشد (ملاحظه کنید *Aswat v. the United Kingdom*, 2013)، در خصوص استرداد فردی با بیماری روانی.

87. در مواردی که دلایل معقولی بر این باور وجود دارد که فرد مورد نظر در صورت اخراج با خطر واقعی قرار گرفتن در معرض رفتار مغایر با ماده ۳ روبرو خواهد شد و در عین حال تضمین‌های دیپلماتیک اخذ شده‌اند، دادگاه بررسی کرده است که آیا تضمین‌های اخذ شده در پرونده

خاص برای رفع هرگونه خطر واقعی بدرفتاری کافی بوده‌اند یا خیر. تضمین‌ها به خودی خود برای تأمین حفاظت کافی در برابر خطر بدرفتاری کافی نیستند. بنابراین، این الزام وجود دارد که بررسی شود آیا تضمین‌ها، در کاربرد عملی خود، ضمانت کافی برای حمایت از متقاضی در برابر خطر بدرفتاری فراهم می‌کنند یا خیر. میزان اتکایی که می‌توان به تضمین‌های ارائه‌شده از سوی دولت دریافت‌کننده داشت، در هر پرونده به شرایط موجود در زمان مربوط بستگی دارد (ملاحظه کنید [Khasanov and Rakhmanov v. Russia \[GC\], 2022, § 101](#)؛ [Othman \(Abu Qatada\) v. the United Kingdom, 2012, § 187](#)). در ارزیابی کاربرد عملی تضمین‌ها و تعیین میزان ارزش آنها، پرسش مقدماتی این است که آیا وضعیت کلی حقوق بشر در کشور دریافت‌کننده اساساً پذیرش هرگونه تضمینی را متفی می‌کند یا خیر. با این حال، فقط در موارد نادری وضعیت کلی در کشوری به گونه‌ای خواهد بود که هیچ گونه وزنی برای تضمین‌ها قابل در نظر گرفتن نباشد (ملاحظه کنید [Othman \(Abu Qatada\) v. the United Kingdom, 2012, § 188](#))؛ در اغلب موارد، همان‌طور که در پرونده [Othman \(Abu Qatada\) v. the United Kingdom, 2012, § 189](#) توضیح داده شده است، دادگاه ابتدا کیفیت تضمین‌های ارائه شده و سپس، با توجه به رویه‌های دولت دریافت‌کننده، میزان قابلیت اتکای آن‌ها را ارزیابی خواهد کرد.

در انجام این بررسی، دادگاه، از جمله، به عوامل زیر توجه خواهد کرد:

1. آیا مفاد تضمین‌ها به دادگاه اعلام شده است؛
2. آیا تضمین‌ها مشخص هستند یا کلی و مبهم؛
3. چه کسی این تضمین‌ها را ارائه داده و آیا آن فرد می‌تواند دولت دریافت‌کننده را متعهد کند؛
4. اگر تضمین‌ها توسط دولت مرکزی کشور دریافت‌کننده ارائه شده‌اند، آیا می‌توان انتظار داشت که مقامات محلی به آنها پایبند باشند؛
5. آیا تضمین‌ها مربوط به رفتاری است که در کشور دریافت‌کننده قانونی است یا غیرقانونی؛
6. آیا تضمین‌ها از سوی یک دولت متعاهد ارائه شده‌اند؛
7. طول و قدرت روابط دوجانبه میان دولت فرستنده و دولت دریافت‌کننده، از جمله سوابق دولت دریافت‌کننده در رعایت تضمین‌های مشابه؛
8. آیا امکان راستی‌آزمایی عینی رعایت تضمین‌ها از طریق سازوکارهای نظارتی دیپلماتیک یا دیگر سازوکارها، از جمله فراهم کردن دسترسی بدون محدودیت به وکلای متقاضی، وجود دارد؛
9. آیا در کشور دریافت‌کننده نظام مؤثری برای حمایت در برابر شکنجه وجود دارد، از جمله اینکه آیا این کشور مایل به همکاری با سازوکارهای نظارت بین‌المللی (از جمله سازمان‌های بین‌المللی حقوق بشر) و بررسی ادعاهای شکنجه و مجازات مسئولان آن هست یا خیر؛
10. آیا متقاضی پیش‌تر در کشور دریافت‌کننده مورد بدرفتاری قرار گرفته است؛ و
11. آیا اعتبار تضمین‌ها توسط دادگاه‌های داخلی کشور فرستنده/متعاهد بررسی شده است.

88. در پرونده [Ansari v. Portugal \(dec.\)](#), 2023، دادگاه به سناریویی پرداخت که در آن متقاضی پس از ارائه تضمین‌های دیپلماتیک استرداد شده بود، که بعداً ادعا شد این تضمین‌ها رعایت نشده‌اند و دادگاه‌های داخلی دولت خوانده، تصمیم به استرداد را لغو کردند، زیرا مقامات دولتی که متقاضی به آنجا استرداد شده بود، او را به اتهاماتی غیر از آنچه برایش استرداد مجاز شده بود تحت پیگرد قرار دادند. متقاضی در زمان طرح درخواست خود به دادگاه، در کشوری که به آن استرداد شده بود، در بازداشت به سر می‌برد و شکایت داشت که مقامات دولت خوانده اقدامات لازم را برای کمک به بازگرداندن او به دولت خوانده یا برای اطمینان از رعایت تضمین‌های دیپلماتیک انجام نداده‌اند. دادگاه دریافت که مقامات داخلی اقدامات در دسترس خود را برای پیگیری ادعاهای متقاضی انجام داده‌اند (ملاحظه کنید پرونده [Boumediene and Others v. Bosnia and Herzegovina \(dec.\)](#), 2008، که در آن متقاضیان که توسط مقامات دولت خوانده به نیروهای آمریکایی تحویل داده شده و بعدها در گوانتانامو بازداشت شده بودند، ادعا داشتند که مقامات دولت خوانده از اجرای تصمیمات قضایی مبنی بر حمایت از حقوق آنان و تلاش برای بازگرداندنشان خودداری کرده بودند). در پرونده [Sumbayev v. Georgia](#) (تصمیم)، ۲۰۲۵، دیوان با وضعیتی مواجه بود که در آن دولت مستردکننده درخواست‌هایی برای اعلام موافقت خود با طرح اتهام‌های کیفری جدید علیه متقاضی در کشوری دریافت کرده بود که متقاضی پیش‌تر به آن مسترد شده بود. از آنجا که مقامات صالح دولت مستردکننده قصد نداشتند این

درخواست‌های پس از استرداد را بررسی کنند، دیوان نتیجه گرفت که متقاضی نمی‌تواند به وجود خطر واقعی رفتار مغایر با ماده ۳ کنوانسیون استناد کند.

89. در زمینه خاص تسلیم افراد به منظور اجرای احکام بازداشت بر اساس احکام جلب اروپایی، در کشوری که شرایط بازداشت به طور نظام‌مند مشکل‌ساز است، دادگاه اعلام کرد که فرض حمایت معادل در نظام حقوقی اتحادیه اروپا برقرار است (ملاحظه کنید [Bivolaru and Moldovan v. France](#), 2021).؛ با این حال، دادگاه این فرض را مردود دانست زیرا حمایت از حقوق کنوانسیون در شرایط خاص پرونده یکی از متقاضیان به طور آشکار ناکافی تشخیص داده شد، ولی در مورد متقاضی دیگر این چنین نبود. دادگاه بر این باور بود که مقام قضایی اجراکننده حکم جلب اروپایی اطلاعات واقعی کافی در اختیار داشت تا نتیجه بگیرد که اجرای حکم جلب اروپایی در مورد یکی از متقاضیان با خطر واقعی و فردی مواجه است که ممکن است در نتیجه شرایط بازداشت در کشور صادرکننده حکم، در معرض رفتاری مغایر با ماده ۳ قرار گیرد؛ اما در مورد متقاضی دیگر، اطلاعات واقعی کافی برای اثبات چنین خطری وجود نداشت. با این تحلیل، دادگاه روشن کرد که یک مقام قضایی اجراکننده چگونه باید ارزیابی خطر واقعی و فردی رفتار مغایر با ماده ۳ را در مواردی که یک مشکل نظام‌مند (شرایط بازداشت) در کشور صادرکننده حکم جلب اروپایی وجود دارد، انجام دهد و همچنین بر الزام متقاضی برای اثبات چنین خطری تأکید کرد.

90. ماده ۶ کنوانسیون به طور موضوعی (*ratione materiae*) بر روندهای استرداد اعمال نمی‌شود (ملاحظه کنید [Mamatkulov and Askarov v. Turkey](#) [GC], 2005, §§ 81-83).

۶. اخراج بیماران صعب‌العلاج

91. دادگاه در پرونده [Paposhvili v. Belgium](#) [GC], 2016 و متعاقباً در پرونده [Savran v. Denmark](#) [GC], 2021 اصول مربوط به این که چه زمانی ملاحظات انسانی بر سایر منافع در خصوص اخراج افراد به شدت بیمار غلبه می‌کند یا نمی‌کند را خلاصه و تبیین کرد. پیش از این و جدا از وضعیت مرگ قریب‌الوقوع در پرونده [D. v. the United Kingdom](#), 1997، حکم صادره در پرونده [N. v. the United Kingdom](#) [GC], 2008 به «سایر موارد بسیار استثنایی» اشاره کرده بود که می‌تواند در این زمینه موجب طرح مسئله‌ای تحت ماده ۳ شود. در پرونده [Paposhvili v. Belgium](#) [GC], 2016، هیئت عالی (Grand Chamber) توضیح داد که منظور از «سایر موارد بسیار استثنایی» چیست و به «وضعیت‌هایی اشاره کرد که در آن‌ها اخراج فردی به شدت بیمار انجام می‌شود و دلایل معتبری وجود دارد مبنی بر این که وی، هرچند در معرض خطر فوری مرگ قرار ندارد، به دلیل نبود درمان مناسب در کشور مقصد یا عدم دسترسی به چنین درمانی، با خطر واقعی وخامت شدید، سریع و غیرقابل بازگشت در وضعیت سلامتی خود که منجر به رنج شدید یا کاهش چشمگیر امید به زندگی می‌شود، مواجه خواهد شد»، که این امر آستانه بالایی را برای اعمال ماده ۳ کنوانسیون در چنین مواردی می‌باشد (همان منبع، § 183). در پرونده [Savran v. Denmark](#) [GC], 2021، دادگاه تأیید کرد که معیار [Paposhvili](#) یک استاندارد جامع ارائه می‌دهد که همه ملاحظات مرتبط با اهداف ماده ۳ کنوانسیون در این زمینه را در بر می‌گیرد و این معیار در همه وضعیت‌هایی که اخراج یک فرد به شدت بیمار منجر به رفتاری ممنوع تحت ماده ۳ می‌شود، صرف‌نظر از ماهیت بیماری، اعمال می‌شود (همان منبع، §§ 133، 137 و 139). دادگاه توضیح داد که معیار تعیین آستانه مقرر در پرونده [Paposhvili v. Belgium](#) [GC], 2016, § 183 باید به طور نظام‌مند به کار گرفته شود تا مشخص شود که آیا شرایط فرد خارجی که قرار است اخراج شود در دایره شمول ماده ۳ قرار می‌گیرد یا خیر، و فقط پس از تحقق این آستانه و در نتیجه شمول ماده ۳، می‌توان رعایت تعهدات دولت بازگرداننده تحت این ماده را ارزیابی کرد (همان منبع، §§ 134-135). در خصوص نحوه اعمال این معیار، دادگاه روشن ساخت که جدا کردن اجزای مختلف این آزمون (سنجش) از یکدیگر نادرست است، چرا که «وخامت وضعیت سلامتی» با «رنج شدید» مرتبط است و باید همه این عناصر به طور کلی و در ارتباط با یکدیگر مبنای ارزیابی هر پرونده قرار گیرد (همان منبع، § 138).

92. زمانی که آستانه بالایی (شدت لازم) برای قابل اعمال بودن ماده ۳ فراهم شود، تعهد دولت بازگرداننده بر اساس ماده ۳ عمدتاً باید از طریق رویه‌های داخلی مناسب انجام شود (Paposhvili v. Belgium [GC], 2016, §§ 184-185)؛ Savran v. Denmark [GC], 2021, § 136). در چارچوب این رویه‌ها: (الف) این بر عهده متقاضیان است که دلایلی ارائه دهند که بتواند نشان دهد دلایل اساسی بر این باور وجود دارد که اگر اقدام مورد شکایت انجام شود، آن‌ها در معرض خطر واقعی قرار خواهند گرفت که تحت رفتار مغایر با ماده ۳ قرار می‌گیرد (Paposhvili v. Belgium [GC], 2016, § 186؛ Savran v. Denmark [GC], 2021, § 130)؛ (ب) چنانچه چنین دلایلی ارائه شود، این وظیفه دولت بازگرداننده است که هرگونه تردید ایجاد شده را برطرف کند و خطر ادعایی را با دقت مورد بررسی قرار دهد، با در نظر گرفتن پیامدهای قابل پیش‌بینی اخراج برای فرد مورد نظر در کشور دریافت‌کننده، در پرتو وضعیت عمومی آن کشور و شرایط شخصی فرد؛ چنین ارزیابی‌هایی باید منابع عمومی مانند گزارش‌های سازمان جهانی بهداشت یا سازمان‌های معتبر غیردولتی و گواهی‌های پزشکی مربوط به شخص مورد نظر را مد نظر قرار دهد (Paposhvili v. Belgium [GC], 2016, § 187)؛ Savran v. Denmark [GC], 2021, § 130)؛ تأثیر اخراج باید از طریق مقایسه وضعیت سلامت متقاضی پیش از اخراج و نحوه تحول آن پس از انتقال به کشور دریافت‌کننده ارزیابی شود (Paposhvili v. Belgium [GC], 2016, § 188)؛ Savran v. Denmark [GC], 2021, § 130)؛ (ج) دولت بازگرداننده باید به صورت موردی بررسی کند که آیا مراقبت‌های به طور کلی موجود در کشور دریافت‌کننده، در عمل کافی و مناسب برای درمان بیماری متقاضی هست تا مانع از آن شود که وی تحت رفتار مغایر با ماده ۳ قرار گیرد (Paposhvili v. Belgium [GC], 2016, § 189؛ Savran v. Denmark [GC], 2021, § 130)؛ (د) دولت بازگرداننده باید همچنین میزان دسترسی واقعی متقاضی به درمان را بررسی کند، از جمله با در نظر گرفتن هزینه درمان، وجود شبکه اجتماعی و خانوادگی، و مسافت لازم برای دسترسی به مراقبت مورد نیاز (Paposhvili v. Belgium [GC], 2016, § 190)؛ Savran v. Denmark [GC], 2021, § 130)؛ (ه) چنانچه پس از بررسی اطلاعات مربوطه، همچنان تردیدهای جدی درباره تأثیر اخراج بر متقاضی باقی بماند — چه به دلیل وضعیت کلی کشور دریافت‌کننده و/یا وضعیت فردی او — دولت بازگرداننده باید به عنوان پیش‌شرط برای اخراج، تضمین‌های فردی و کافی از کشور دریافت‌کننده دریافت کند مبنی بر اینکه درمان مناسب در دسترس باشد تا افراد مورد نظر در وضعیتی مغایر با ماده ۳ قرار نگیرند (Paposhvili v. Belgium [GC], 2016, § 191؛ Savran v. Denmark [GC], 2021, § 130)؛ (و) در این زمینه، دادگاه تأکید کرده است که معیار مقایسه، سطح مراقبت موجود در دولت بازگرداننده نیست؛ موضوع این نیست که مشخص شود آیا مراقبت در کشور دریافت‌کننده معادل یا پایین‌تر از مراقبت موجود در سیستم بهداشتی کشور بازگرداننده است یا خیر. همچنین نمی‌توان از ماده ۳ حقی برای دریافت درمان خاصی در کشور دریافت‌کننده استنباط کرد که در دسترس سایر جمعیت آن کشور نباشد (Paposhvili v. Belgium [GC], 2016, § 189؛ Savran v. Denmark [GC], 2021, § 131).

93. اخراج فردی که از بیماری جدی رنج می‌برد ممکن است ناقض ماده ۸ نیز باشد (Paposhvili v. Belgium [GC], 2016, §§ 221-226) و بیماری روانی فرد باید به طور مناسب هنگام بررسی تناسب اخراج او به دلیل ارتکاب یک جرم کیفری مورد توجه قرار گیرد (Savran v. Denmark [GC], 2021, §§ 184, 191-197, 201؛ Azzaoui v. the Netherlands, 2023, §§ 48, 50 and 54-62؛ همچنین ر.ک. به بخش «اخراج» در ادامه).

ب. مجازات اعدام: ماده ۱ پروتکل شماره ۶ و ماده ۱ پروتکل شماره ۱۳

94. پروتکل‌های شماره ۶ و ۱۳ کنوانسیون، که تقریباً توسط همه کشورهای عضو شورای اروپا تصویب شده‌اند، در تفسیر ماده ۲ کنوانسیون به عنوان ممنوعیت مجازات اعدام تحت هر شرایطی نقش داشته‌اند، به نحوی که دیگر هیچ مانعی برای تلقی مجازات اعدام — که نه تنها باعث درد فیزیکی بلکه رنج شدید روانی ناشی از آگاهی قبلی از مرگ می‌شود — به عنوان رفتاری غیرانسانی و تحقیرآمیز در معنای ماده ۳ وجود ندارد (ر.ک. Al-Saadoon and Mufdhi v. the United Kingdom, 2010, §§ 115 و بعد). همزمان، دادگاه تشخیص داده است که ماده ۱ پروتکل شماره ۱۳، استرداد یا اخراج فردی به کشوری دیگر را که دلایل قوی و قابل قبولی وجود داشته باشد مبنی بر این که او با

خطر واقعی مواجه خواهد شد که تحت مجازات اعدام قرار گیرد، ممنوع می‌کند (همان، § 123). با این حال، در پرونده *Al-Saadoon and Mufdhi v. the United Kingdom*, 2010، که به تحویل غیرنظامیان عراقی توسط مقامات بریتانیایی در عراق به نظام قضایی کیفری عراق تحت شرایطی که این افراد با اتهامات منجر به اعدام مواجه بودند، مربوط می‌شد، دادگاه پس از احراز نقض ماده ۳، بررسی نکرد که آیا حقوق متقاضیان بر اساس ماده ۲ کنوانسیون و ماده ۱ پروتکل شماره ۱۳ نیز نقض شده است یا خیر (همان، §§ 144-145). در پرونده *Al Nashiri v. Poland*, 2014، که به انتقال فوق‌العاده یک مظنون به تروریسم به پایگاه نیروی دریایی آمریکا در گوانتانامو و مواجهه وی با خطر مجازات اعدام مربوط می‌شد، دادگاه تشخیص داد که در زمان انتقال متقاضی از لهستان، خطر واقعی و قابل پیش‌بینی وجود داشت که وی پس از محاکمه توسط کمیسیون نظامی تحت مجازات اعدام قرار گیرد، که این امر ناقض مواد ۲ و ۳ کنوانسیون همراه با ماده ۱ پروتکل شماره ۶ بود (همان، §§ 576-579).

ج. نقض آشکار عدالت: مواد ۵ و ۶

95. هنگامی که فردی در کشور مقصد در معرض نقض آشکار مواد ۵ یا ۶ کنوانسیون قرار دارد، این مقررات ممکن است در موارد استثنایی مانعی برای اخراج، استرداد یا هر نوع انتقال دیگر فرد محسوب شوند. اگرچه دادگاه هنوز موظف به تعریف دقیق‌تر عبارت «نقض آشکار عدالت» نشده است، اما اشاره کرده است که برخی از اشکال بی‌عدالتی ممکن است به چنین رفتاری منتهی شوند (ر.ک. به بررسی اجمالی در *Harkins v. the United Kingdom* (dec.) [GC], 2017, §§ 62-65). محکومیت غیابی بدون هیچ‌گونه امکان تعیین مجدد ماهیت اتهام؛ دادگاهی که به طور خلاصه (فوری و بدون رعایت تشریفات) برگزار شده و با بی‌توجهی کامل به حقوق دفاعی انجام می‌شود؛ بازداشت بدون دسترسی به دادگاه مستقل و بی‌طرف برای بررسی قانونی بودن بازداشت؛ امتناع عمدی و سیستماتیک از دسترسی به وکیل، به ویژه برای فردی که در یک کشور خارجی بازداشت شده است؛ و استفاده از اظهارات به‌دست‌آمده در جریان دادرسی‌های کیفری که از طریق شکنجه متهم یا شخص ثالث به‌دست آمده‌اند و ناقض ماده ۳ کنوانسیون است.

د. ماده ۸^{۱۰}

۱. اخراج

96. افرادی که قبلاً حق اقامت رسمی در یک کشور میزبان به آن‌ها اعطا شده است، به عنوان «مهاجران مقیم» شناخته می‌شوند. زمانی که این حق بعدها لغو شده و اخراج شخص مورد نظر دستور داده می‌شود، به عنوان مثال به دلیل محکومیت فرد به جرم، دادگاه معیارهای مربوط به ارزیابی سازگاری با ماده ۸ کنوانسیون را در پرونده *Üner v. the Netherlands* [GC], 2006, §§ 54-60 تعیین کرده است: ماهیت و شدت جرم مرتکب‌شده توسط متقاضی؛ مدت زمان اقامت متقاضی در کشوری که قرار است از آن اخراج شود؛ مدت زمانی که از ارتکاب جرم گذشته است و رفتار متقاضی در طول آن دوره؛ ملیت‌های افراد مختلف مربوطه؛ وضعیت خانوادگی متقاضی، مانند مدت زمان ازدواج، و دیگر عواملی که اثربخشی زندگی خانوادگی یک زوج را بیان می‌کند؛ اینکه آیا همسر از جرم در زمان ورود به رابطه خانوادگی آگاه بوده است؛ اینکه آیا از ازدواج فرزندان وجود دارد و در صورت وجود، سن آن‌ها؛ شدت مشکلاتی که همسر ممکن است در کشوری که متقاضی قرار است اخراج شود، با آن مواجه گردد؛ منافع و رفاه کودک، به ویژه شدت مشکلاتی که هر یک از فرزندان متقاضی ممکن است در کشوری که متقاضی قرار است اخراج شود با آن مواجه گردند؛ و استحکام روابط اجتماعی، فرهنگی و خانوادگی با کشور میزبان و کشور مقصد. علاوه بر این، مدت زمان دستور اخراج اهمیت دارد، به ویژه اینکه آیا ممنوعیت ورود مجدد محدود یا نامحدود است (*Savran v. Denmark* [GC], 2021, § 182). در صورت لزوم، سایر عناصر مرتبط با پرونده، مانند جنبه‌های پزشکی آن، باید مورد توجه قرار گیرد (همان، § 184، و به بخش «اخراج افراد مبتلا به بیماری‌های جدی» مراجعه شود).

¹⁰. همچنین ملاحظه کنید: راهنمایی بر ماده 8 _ حق بر احترام به زندگی خصوصی و خانوادگی.

97. دادگاه این معیارها را در پرونده‌های متعدد از جمله پرونده *Üner v. the Netherlands* [GC], 2006 به کار برده است، اگرچه وزن هر معیار بستگی به شرایط خاص پرونده دارد (*Maslov v. Austria* [GC], 2008, § 70) و معمولاً هیچ‌یک از معیارها به تنهایی برای نتیجه‌گیری در ارزیابی تناسب تعیین کننده نخواهد بود (*Al-Habeb v. Denmark*, 2024, § 62؛ *Sharafane v. Denmark*, 2024, § 57). از این رو، این که جرم ارتكابی توسط یک متقاضی در انتهای جدی‌تری از طیف جرم‌ها قرار داشته باشد، به خودی خود تعیین کننده پرونده نخواهد بود؛ بلکه این تنها یکی از عواملی است که باید در کنار سایر معیارها در ارزیابی موازنه شود (*Unuane v. the United Kingdom*, 2020, § 87). زمانی که مسئولیت کیفری یک متقاضی به دلیل بیماری روانی او در زمان ارتكاب جرم منتفی شده باشد، این امر باید به طور مناسب در نظر گرفته شود، چرا که ممکن است تأثیرگذار بر اهمیت معیار «ماهیت و شدت» جرم در ارزیابی کلی منافع باشد و در نتیجه، میزان اعتمادی که یک کشور می‌تواند به اعمال جرم‌های متقاضی به عنوان مبنای اخراج و ممنوعیت ورود مجدد او داشته باشد، کاهش یابد (*Savran v. Denmark* [GC], 2021, §§ 193-194) زمانی که مدت زمان ممنوعیت ورود مجدد ممکن است استثنائاً در ارزیابی سازگاری دستور اخراج با ماده ۸ تعیین کننده باشد، ممکن است بررسی این موضوع مهم باشد که آیا در آینده، پس از انقضای مهلت ممنوعیت ورود مجدد، شخص اخراج شده شانس بازگشت به کشور را خواهد داشت یا خیر؛ اگر چنین چشم‌اندازی تنها به صورت نظری باشد، نسبت دادن وزن قابل توجهی به مدت زمان محدود ممنوعیت ورود مجدد به عنوان عاملی که می‌تواند اخراج را با ماده ۸ سازگار کند، توجیه‌پذیر نخواهد بود (*Winther v. Denmark*, 2024, §§ 47-48). دادگاه مقرر داشته است که این که یک «بیگانه» بزرگسال در کشور خوانده متولد شده و تمام عمر خود را در آن کشور زندگی کرده باشد، مانع اخراج او نمی‌شود (*Kaya v. Germany*, 2007, § 64). با این حال، دلایل بسیار جدی برای توجیه اخراج در موارد مربوط به مهاجران ساکن، که تمام یا بخش عمده‌ای از دوران کودکی و نوجوانی خود را به طور قانونی در کشور میزبان گذرانده‌اند، لازم است (*Levakovic v. Denmark*, 2018, § 45). در خصوص اخراج جوانان بالغی که به خاطر جرائم ارتكابی در دوران نوجوانی محکوم شده‌اند، به پرونده‌های *Maslov v. Austria* [GC], 2008 و *A.A. v. the United Kingdom*, 2011 مراجعه کنید. در مواقعی که زمان زیادی بین رد درخواست اقامت یا تصمیم نهایی در خصوص دستور اخراج و متعاقباً اخراج واقعی وجود داشته باشد، تحولات طی آن دوره زمانی می‌تواند مورد توجه قرار گیرد (*T.C.E. v. Germany*, 2018, § 61). در پرونده *Hasanbasic v. Switzerland*, 2013، دادگاه با سناریویی مواجه شد که در آن رد درخواست اقامت و دستور اخراج عمدتاً به رفاه اقتصادی کشور مربوط می‌شد، نه پیشگیری از بی‌نظمی و جرم. در پرونده‌های اخیر مربوط به اخراج «مهاجران ساکن» و ماده ۸، دادگاه تأکید کرده است که وقتی دادگاه‌های داخلی به دقت واقعیت‌ها را بررسی کرده و با استفاده از رویه کنوانسیون، منافع شخصی متقاضی را در برابر منافع عمومی کلی در پرونده به‌طور مناسب موازنه (متناسب) کرده‌اند، نوبت به دادگاه نمی‌رسد که ارزیابی خود را از جنبه‌های قضایی (از جمله ارزیابی جزئیات واقعی تناسب) به جای ارزیابی مقامات ملی ذیصلاح قرار دهد، مگر در صورتی که دلایل قوی برای این کار وجود داشته باشد (*Savran v. Denmark* [GC], 2021, § 189؛ *Ndidi v. the United Kingdom*, 2017, § 76؛ *Levakovic v. Denmark*, 2018). برعکس، زمانی که دادگاه‌های داخلی تصمیمات خود را به‌طور کافی توجیه نکرده و تناسب دستور اخراج را به‌طور سطحی بررسی کرده‌اند، به‌گونه‌ای که دادگاه نتواند نقش فرعی (تبعی) خود را ایفا کند، اخراج بر اساس چنین تصمیمی نقض ماده ۸ خواهد بود (*I.M. v. Switzerland*, 2019؛ همچنین ر.ک. *M.M. v. Switzerland*, 2020, § 54). در خصوص نیاز به بررسی قضائی تناسب دستور اخراج، از جمله در شرایطی که قانون‌گذار ممکن است بخواهد وضعیت‌های «اجباری» اخراج را پیشنهاد کند؛ و *P.J. and R.J. v. Switzerland*, 2024, § 55). این همچنین در موردی که دادگاه‌های داخلی تمام واقعیت‌های مربوطه، مانند پدر بودن یک متقاضی نسبت به فرزندش در کشور پاسخ‌دهنده را در نظر نگیرند، صادق است (*Makdoudi v. Belgium*, 2020).

98. در مواردی خارجی‌ها به عنوان «مهاجران مستقر» شناخته نمی‌شوند، زیرا حضور آنها در قلمرو دولت خوانده از ابتدا ناپایدار، غیرقانونی یا مبتنی بر نقض قوانین مهاجرت بوده است، از این رو، اخراج آنها از دولت خوانده احتمالاً تنها در شرایط استثنایی نقض ماده ۸ را به همراه خواهد داشت (ر.ک. برای مثال، *Butt v. Norway*, 2012، و *Alleleh and Others v. Norway*, 2022, § 90). دادگاه همچنین

مواردی را به موجب ماده ۸ بررسی کرده است که در آن‌ها به افراد حاضر در قلمرو دولت خوانده اجازه اقامت داده نشده است – و اینکه آیا الزام مثبت (تعهد مثبت) برای اعطای اجازه اقامت به این افراد وجود داشته است یا خیر – (ر.ک، *Jeunesse v. the Netherlands* [GC], 2014:2006, *Rodrigues da Silva and Hoogkamer v. the Netherlands*, 2020:2014, *Pormes v. the Netherlands*, 2020). در خصوص رد صدور اجازه اقامت برای فردی که به طور غیرقانونی از سنین پایین در کشور میزبان اقامت داشته و تنها زمانی که بزرگسال شده بود از وضعیت ناپایدار مهاجرتی خود آگاه شد؛ *T.C.E. v. Germany*, 2018، در خصوص فردی که به جرم‌های جنایی محکوم شده بود؛ *Ghadamian v. Switzerland*, 2023، در مورد رد درخواست صدور اجازه اقامت برای یک فرد سالخورده خارجی که در زمان صدور رأی نهایی در کشور طرف دعوا ۴۹ سال زندگی کرده بود، هرچند در ۱۶ سال آخر این اقامت غیرقانونی بوده، به دلیل اینکه حکم اخراج او پس از محکومیتش بابت جرایم جدی کیفری اجرا نشده بود؛ و همچنین *Martinez Alvarado v. the Netherlands*, 2024، در خصوص رد صدور اجازه اقامت برای یک مرد بالغ شدیداً معلول که به طور کامل به مراقبت روزانه دیگران وابسته بود، بر اساس پیوند خانوادگی با خواهران و برادران بالغ خود که در دولت خوانده اقامت داشتند، و «دسترسی و امکان رابطه و پیوند خانوادگی» که در بخش بالاتر ذکر شد).

99. در زمینه خاص امنیت ملی، دادگاه همچنین به پرونده‌هایی پرداخته است که در آن‌ها متقاضیان ادعا کرده‌اند که از تضمین‌های کافی شکلی در خصوص لغو مجوز اقامت (*Gaspar v. Russia*, 2018)، امتناع از تمدید یا اعطای مجوز اقامت (*Mirzoyan v. the Czech Republic*, 2024) یا ممنوعیت ورود به کشور به دلیل دستور اخراج، که در آن فرد خارجی به طور قانونی اقامت داشت، برخوردار نبوده‌اند. (*S.L. v. Romania (dec.)*, 2022) در پرونده 84-82 §§ *Mirzoyan v. the Czech Republic*, 2024، دادگاه دریافت که، مطابق با اصل تفسیر هماهنگ کنوانسیون، تضمین‌های شکلی (رویه ای) به موجب ماده ۸ باید در پرتو تضمین‌های مقرر در ماده ۱ پروتکل شماره ۷ (که در صورت عدم صدور تصمیم اخراج قابل اعمال نیست، به بخش «ماده ۱ پروتکل شماره ۷» مراجعه کنید) تفسیر شود، تا جایی که مربوط باشد، در پرونده‌هایی که اقدامات مربوط به مجوز اقامت یک بیگانه را به گونه‌ای تحت تأثیر قرار می‌دهند که ممکن است منجر به اخراج وی شود. در واقع در پرونده، دادگاه بررسی کرد که روند دادرسی داخلی تضمین‌های کافی برای جبران محدودیت‌های رویه ای (شکلی) حقوق متقاضی در مراحل دادرسی نزد مقامات اداری فراهم کرده است و او را از فرصت مؤثر برای به چالش کشیدن ادعاهای اجرایی مبنی بر تهدید امنیت ملی و نظم عمومی محروم نکرده است (§§ 87-97).

۲. مجوزهای اقامت و امکان قانونی کردن (تثبیت) وضعیت قانونی فرد

100. دادگاه همچنین به موجب ماده ۱۳، در ارتباط با هزینه‌های اداری که به عنوان پیش‌شرط برای رسیدگی به درخواست مجوز اقامت باید پرداخت شود، بررسی کرد که آیا یک فرد خارجی دسترسی مؤثر به فرآیند اداری دارد که به موجب آن بتواند با رعایت شرایط مقرر در قوانین داخلی، مجوز اقامتی دریافت کند و این امکان را به او بدهد تا به طور قانونی در کشور خوانده اقامت داشته باشد (*G.R. v. the Netherlands*, 2012). در خصوص حمایت از جنبه‌ها و منافع مربوط به زندگی خصوصی یک مهاجر، تا آنجا که این جنبه‌ها تحت تأثیر بلا تکلیفی وضعیت اقامتی و حضور او در کشور خارجی قرار گرفته‌اند. به پرونده *Abuhmaid v. Ukraine*, 2017 مراجعه شود (همچنین به پرونده *B.A.C. v. Greece*, 2016 در خصوص متقاضی پناهندگی مراجعه کنید). در پرونده‌های *Hoti v. Croatia*, 2018 و *Sudita Keita v. Hungary*, 2020، دادگاه نقض ماده ۸ را به دلیل مشکلات طولانی مدت برای متقاضیان (افراد بی تابعیت) در راستای قانونی کردن وضعیت حقوقی و اقامتشان و تأثیرات منفی مرتبط با زندگی خصوصی آن‌ها احراز کرد. تعیین درخواست مجوز اقامت بر اساس وضعیت سلامت یک متقاضی، تبعیض آمیز است و نقض ماده ۱۴ به همراه ماده ۸ محسوب می‌شود (*Kiyutin v. Russia*, 2011)؛ *Novruk and Others v. Russia*, 2016، در خصوص رد مجوزهای اقامت به دلیل ابتلا به HIV در متقاضیان؛ همچنین به پرونده *Khachatryan and Konovalova v. Russia*, 2021 مراجعه کنید، جایی که دادگاه نقض ماده ۸ را در خصوص رد تمدید مجوز اقامت یک مهاجر بلندمدت به دلایل تشریفات شکلی (رویه ای) به دلیل عدم ارائه گواهی پزشکی درخواست‌شده به موقع تشخیص داد.

۳. تابعیت

101. ماده ۸ حق کسب تابعیت یا شهروندی خاصی را تضمین نمی‌کند، اما در برخی شرایط، رد خودسرانه تابعیت می‌تواند به دلیل تأثیر چنین رد تابعیتی بر زندگی خصوصی فرد مسئله‌ای به موجب ماده ۸ کنوانسیون مطرح کند (Slivenko and Others v. Latvia (dec.)). (GC], 2002, § 77; Genovese v. Malta, 2011, § 30). طوری که بررسی باید شامل این ارزیابی باشد که آیا لغو تابعیت خودسرانه بوده است و پیامدهای لغو آن برای متقاضی چه بوده است (ر.ک. K2 v. the United Kingdom (dec.)), 2017، که در حالی که در خارج از کشور بود، تابعیتش از او گرفته شد و از ورود به قلمرو کشور خوانده محروم گردید زیرا او تهدیدی برای امنیت ملی تلقی می‌شد). اصول مربوطه همچنین به توقیف و عدم تبادل گذرنامه‌ها نیز تعلق می‌گیرد (Alpeyeva and Dzhilagoniya v. Russia, 2018، در مورد رویه باطل کردن گذرنامه‌های صادره برای اتباع سابق اتحاد جماهیر شوروی). در پرونده Usmanov v. Russia, 2020، دادگاه در بررسی رویه‌های مختلف در این حوزه، رویکرد مبتنی بر پیامدها را برای تعیین این که آیا لغو تابعیت متقاضی مداخله‌ای در حقوق او به موجب ماده ۸ کنوانسیون است یا خیر، اتخاذ کرد: ابتدا (i) پیامدهای اقدام مورد مناقشه برای متقاضی را بررسی کرد و سپس بررسی کرد که آیا اقدام مورد نظر خودسرانه بود یا خیر (§§ 53 و 58 به بعد). این رویکرد بعدها در پرونده Hashemi and Others v. Azerbaijan, 2022 نیز اعمال شد، که مربوط به امتناع از صدور کارت‌های شناسایی و بنابراین عدم به رسمیت شناختن تابعیت کودکانی بود که به پناهندگان در قلمرو کشور خوانده متولد شده بودند، علیرغم این که قانون داخلی برای تابعیت اصل تابعیت خاک را پیش‌بینی کرده بود، و همچنین در پرونده Abo v. Estonia (dec.), 2024 (مقایسه کنید با رویکرد متدولوژیک در Johansen v. Denmark (dec.), 2022, § 45).

102. حق داشتن گذرنامه و حق تابعیت، حقوق افراد در راستای ماده ۶ کنوانسیون نیستند (Sergey Smirnov v. Russia (dec.)), (2006).

و. ماده ۹^{۱۱}

103. تا جایی که تدابیر مربوط به ادامه اقامت متقاضی در یک کشور خاص در ارتباط با اعمال حق آزادی مذهب اعمال می‌شود، چنین تدبیری می‌تواند منجر به نقض ماده ۹ کنوانسیون شود (ر.ک. Nolan and K. v. Russia, 2009, § 62). اخراج اجباری کارگران مذهبی خارجی که به‌طور قانونی در کشور مقیم هستند به دلایل مرتبط با کار مذهبی آنها، نقض ماده ۹ کنوانسیون احراز شده است (Corley and Others v. Russia, 2021, §§ 79-89). هنگامی که فردی ادعا کرد که پس از بازگشت به کشور خود با موانعی در انجام عبادات مذهبی مواجه خواهد شد، دادگاه به‌طور کامل امکان مسئولیت کشور بازگشتی را به موجب ماده ۹ کنوانسیون در شرایط استثنائی پذیرفت، جایی که فرد مذکور با خطر واقعی نقض آشکار این ماده در کشور مقصد مواجه باشد. با این حال، دادگاه اذعان کرد که تصور یک موردی که در آن نقض به‌قدر کافی آشکار به موجب ماده ۹ بدون آنکه نقض ماده ۳ کنوانسیون نیز در آن مشاهده شود، دشوار خواهد بود (Z and T v. the United Kingdom (dec.), 2006، و ر.ک. M.A.M. v. Switzerland, 2022, § 84).

ه. ماده ۱ پروتکل شماره ۱۲^{۱۲}

104. با آگاهی از اینکه ماده ۶ کنوانسیون در مورد رویه‌های اخراج خارجی‌ها اعمال نمی‌شود، دولت‌ها ماده ۱ پروتکل شماره ۷ را تصویب کردند که تضمین‌های شکلی قابل اجرا برای این نوع رویه‌ها را تعریف می‌کند. (Maaouia v. France [GC], 2000, § 36). در حکم اخیر شعبه عالی (دادگاه اروپایی حقوق بشر) در پرونده Muhammad and Muhammad v. Romania [GC], 2020, §§ 114 et

¹¹ . همچنین ملاحظه کنید: راهنمایی بر ماده ۹ _ آزادی اندیشه، عقیده و مذهب.

¹² . همچنین ملاحظه کنید: راهنمایی بر ماده ۱ پروتکل شماره ۷ _ ضمانت‌های رویه ای مرتبط با اخراج بیگانگان.

seq. دادگاه رویه‌های قضائی خود را در خصوص این ماده بازنگری کرد، که در صورت اخراج «افراد خارجی که به طور قانونی در قلمرو یک دولت ساکن هستند» اعمال می‌شود. اولین تضمین اساسی آن این است که شخص مربوطه تنها «بر اساس تصمیمی که مطابق با قانون اتخاذ شده باشد» می‌تواند اخراج شود. علاوه بر این شرط عمومی قانونی بودن، ماده ۱ § ۱ پروتکل شماره ۷ سه تضمین رویه ای (شکلی) خاص را فراهم می‌آورد: افراد خارجی باید قادر باشند دلایلی علیه اخراج خود ارائه دهند، پرونده آن‌ها باید مورد بازنگری قرار گیرد و در نهایت باید برای این مقاصد در برابر مقام صالح نمایندگی شوند. ماده ۱ § ۲ پروتکل شماره ۷ استثنائی را پیش‌بینی می‌کند که به دولت‌ها اجازه می‌دهد فرد خارجی که به طور قانونی در قلمرو آن‌ها ساکن است، حتی پیش از آنکه حقوق مذکور در ماده ۱ § ۱ را اعمال کند، در مواردی که چنین اخراجی به منظور حفظ نظم عمومی یا دلایل امنیت ملی ضروری باشد اخراج کنند. در خصوص جزئیات پرونده، دادگاه دریافت که اخراج متقاضیان، شهروندان پاکستانی که در رومانی با ویزای دانشجویی اقامت داشتند، به دلایل امنیت ملی در تضاد با ماده ۱ پروتکل شماره ۷ می‌باشد: متقاضیان نه به اسناد طبقه‌بندی‌شده‌ای که تصمیم اخراج بر اساس آن اتخاذ شده بود دسترسی داشتند و نه هیچ اطلاعات خاصی در خصوص واقعیت‌ها و دلایل پشت تصمیم اخراج به آن‌ها داده شده بود. بنابراین، آن‌ها محدودیت قابل توجهی در حق خود برای اطلاع از مولفه‌های واقعی که در حمایت از اخراج‌شان ارائه شده بود و همچنین محتوای اسناد مربوطه متحمل شدند، محدودیتی که در فرآیندهای داخلی جبران نشده بود (مورد رسیدگی قضایی واقع نشده بود). بنابراین، ماده ۱ پروتکل شماره ۷ حتی اگر تصمیم اخراج هنوز اجرایی نشده باشد، قابل اعمال است (ر.ک. [Ljati v. the former Yugoslav Republic of Macedonia, 2018](#)).

ز. ماده ۴ پروتکل شماره ۱۳۴

105. علاوه بر بازگرداندن‌های فوری (بدون رعایت تشریفات-قوانین و مقررات) در دریا (ر.ک. بخش «مداخله، عملیات نجات و بازگرداندن‌های فوری» «push-backs») در بالا) در یا نزدیک به مرزهایی که در بالا توصیف شد (ر.ک. بخش «بازگرداندن‌های فوری در مرز و/یا بلافاصله پس از ورود به قلمرو» «push-backs») در بالا، دادگاه به اخراج‌های جمعی اتباع بیگانه‌ای که در قلمرو دولت خوانده حضور داشتند پرداخته است (متقاضیان پناهندگی در پرونده‌های [Čonka v. Belgium, 2002](#) و [Sultani v. France, 2007](#)؛ مهاجران در پرونده [Georgia v. Russia \(I\) \[GC\], 2014, § 170](#)، بدون توجه به اینکه آیا آن‌ها به طور قانونی در دولت خوانده ساکن بوده‌اند یا نه. در پرونده‌های [Čonka v. Belgium, 2002](#) و [Georgia v. Russia \(I\) \[GC\], 2014](#)، که دادگاه نقض ماده ۴ پروتکل شماره ۴ را احراز نمود، افرادی که هدف اخراج قرار گرفتند در هر دو پرونده یک منشأ مشابه داشتند (خانواده‌های رُوما از اسلوواکی در پرونده اول و اتباع گرجی در پرونده دوم).

ر. قبل از اخراج و هنگام اخراج

ماده ۳ کنوانسیون

هیچ‌کس نباید تحت شکنجه یا رفتار یا مجازات غیرانسانی یا تحقیرآمیز قرار گیرد.

ماده ۵ کنوانسیون

1. هر فرد حق آزادی و امنیت شخصی دارد. هیچ‌کس نباید از آزادی خود محروم شود مگر در موارد زیر و طبق روندی که توسط قانون مقرر شده است:

الف) بازداشت قانونی یک فرد پس از محکومیت توسط دادگاه صالح؛

¹³. همچنین ملاحظه کنید: راهنمایی بر ماده 4 پروتکل شماره 4 _ ممنوعیت اخراج دسته جمعی بیگانگان.

ب) بازداشت یا توقیف قانونی یک فرد به دلیل عدم رعایت دستور قانونی دادگاه یا به منظور تضمین انجام هر تعهدی که قانون آن را پیش‌بینی کرده است؛

ج) بازداشت یا توقیف قانونی یک فرد به منظور ارجاع او به مرجع قانونی صالح به دلیل ظن معقول به ارتکاب جرم یا زمانی که به طور معقولی ضروری باشد که از ارتکاب جرم یا فرار او پس از ارتکاب آن جلوگیری شود؛

د) بازداشت یک فرد خردسال به دستور قانونی به منظور نظارت آموزشی یا بازداشت قانونی او به منظور ارجاع به مرجع قانونی صالح؛
و) بازداشت قانونی افراد به منظور جلوگیری از شیوع بیماری‌های مسری، افراد دارای اختلالات روانی، الکلی‌ها، معتادان به مواد مخدر یا افراد ولگرد؛

ه) بازداشت یا توقیف قانونی یک فرد به منظور جلوگیری از ورود غیرمجاز او به کشور یا فردی که در حال انجام اقداماتی است که با هدف اخراج یا استرداد او صورت می‌گیرد.

2. هر فردی که بازداشت می‌شود باید به سرعت، به زبانی که او می‌فهمد، از دلایل بازداشت و هر اتهامی که علیه او مطرح است، مطلع گردد.

3. هر فردی که بر اساس بند ۱ (c) این ماده بازداشت یا توقیف می‌شود، باید به سرعت به قاضی یا مقام مجاز به اعمال قدرت قضائی ارجاع داده شود و حق محاکمه در مدت معقول یا آزادی تا زمان محاکمه را داشته باشد. آزادی ممکن است مشروط به تضمین‌هایی برای حضور در دادگاه باشد.

4. هر فردی که از آزادی خود به دلیل بازداشت یا توقیف محروم شده است، حق دارد که از طریق یک روند قانونی، قانونی بودن بازداشت او به سرعت توسط دادگاه بررسی شده و در صورت غیرقانونی بودن بازداشت، آزادی او صادر گردد.

5. هر فردی که قربانی بازداشت یا توقیف بر خلاف مقررات این ماده شده باشد، حق دارد که جبران خسارت مناسبی دریافت کند.

ماده ۸ کنوانسیون

1. هر فرد حق احترام به زندگی خصوصی و خانوادگی، منزل و مکاتبات خود را دارد.

2. هیچ‌گونه مداخله‌ای از سوی مقام عمومی در این حقوق وجود نخواهد داشت مگر آنکه طبق قانون و در راستای نیازهای یک جامعه دموکراتیک، به منظور حفظ و تأمین امنیت ملی، امنیت عمومی یا رفاه اقتصادی کشور، برای پیشگیری از بی‌نظمی یا ارتکاب جرم و جنایت، برای حفاظت از سلامت یا اخلاق یا برای حفاظت از حقوق و آزادی‌های دیگران ضروری باشد.

قاعده ۳۹ آیین‌نامه دادگاه

1. شعبه یا در صورت لزوم، رئیس بخش یا قاضی موظفی که مطابق بند ۴ این قاعده منصوب شده است، ممکن است به درخواست یکی از طرفین یا هر شخص دیگری که مربوط به پرونده باشد، یا به طور خودکار، هر اقدام موقتی که به نظر آنها باید در راستای منافع طرفین یا برای حسن انجام روند دادرسی اتخاذ شود را به طرفین اعلام کند.

2. در صورتی که مناسب تشخیص داده شود، اطلاع فوری از اقدام اتخاذ شده در یک پرونده خاص ممکن است به کمیته وزیران داده شود.

3. شعبه یا در صورت لزوم، رئیس بخش یا قاضی موظفی که مطابق بند ۴ این قاعده منصوب شده است، ممکن است از طرفین اطلاعاتی در مورد هر موضوعی که با اجرای هر اقدام موقتی اعلام شده ارتباط دارد، درخواست کند.

4. رئیس دادگاه ممکن است معاونان رئیس بخش‌ها را به عنوان قاضی موظف منصوب کند تا درخواست‌های مربوط به اقدامات موقتی را بررسی کنند.

الف) محدودیت بر آزادی رفت و آمد (حرکت) و بازداشت به منظور اخراج¹⁴

106. زمانی که یک خارجی حکمی نهایی برای اخراج دریافت کرده باشد، حضور او دیگر «قانونی» محسوب نمی‌شود و او نمی‌تواند به حق آزادی حرکت که توسط ماده ۲ پروتکل شماره ۴ تضمین شده است، استناد کند. (Piermont v. France, 1995, § 44)

107. بر اساس بند دوم ماده ۵ § ۱(f)، دولتها مجازند فردی را به منظور اخراج یا استرداد او در بازداشت نگه دارند. این شامل بازداشت به منظور تسلیم شدن (تحويل) طبق دستور بازداشت اروپایی نیز می‌شود. (De Sousa v. Portugal (dec.), 2021, § 69) برای جلوگیری از تلقی بازداشت به عنوان بازداشت خودسرانه، بازداشت طبق ماده ۵ § ۱(f) باید با حسن نیت انجام شود؛ یعنی باید ارتباط نزدیکی با دلیل بازداشت مطرح شده توسط دولت داشته باشد؛ مکان و شرایط بازداشت باید مناسب باشد؛ و مدت زمان بازداشت نباید بیشتر از زمانی باشد که به طور معقول برای هدف مورد نظر ضروری است. (A. and Others v. the United Kingdom [GC], 2009, § 164) بازداشت نیازی به این ندارد که به طور معقول ضروری تلقی شود، به عنوان مثال برای جلوگیری از ارتکاب جرم یا فرار فرد، اما فقط تا زمانی توجیه‌پذیر خواهد بود که روند اخراج یا استرداد در جریان باشد (همانجا). به موجب ماده ۵ § ۱(f) این که تصمیم اصلی برای اخراج یا تسلیم فرد طبق قوانین ملی یا کنوانسیون قابل توجیه باشد، اهمیت ندارد. (M and Others v. Bulgaria, 2011, § 63; De Sousa v. Portugal (dec.), 2021, § 79) اما بازداشت به موجب ماده ۵ § ۱(f) که روند اخراج، استرداد یا تسلیم با دقت لازم انجام نشده است دیگر مجاز نخواهد بود. (Shiksaitov v. Slovakia, 2009, § 164; A. and Others v. the United Kingdom [GC], 2009, § 164) 2020, § 56; De Sousa v. Portugal (dec.), 2021, § 79؛ همچنین به §§ 80-85 همان تصمیم در خصوص مفهوم دقت لازم و کاربرد حفاظت معادل در حقوق اتحادیه اروپا در زمینه تسلیم (تحويل) طبق دستور بازداشت اروپایی مراجعه کنید. از آنجا که پناهجویان نمی‌توانند پیش از تعیین وضعیت درخواست پناهندگی خود اخراج شوند، در تعدادی از پرونده‌ها دادگاه اروپا نتیجه گرفت که نه تنها ارتباط نزدیکی میان بازداشت یک متقاضی که درخواست پناهندگی او هنوز تعیین نشده و امکان اخراج وی نمی‌باشد، وجود ندارد، بلکه حسن نیت مقامات ملی نیز احراز نشده است (R.U. v. Greece, 2011, §§ 94-95؛ همچنین به Longa Yonkeu v. Latvia, 2011, § 143؛ و Čonka v. Belgium, 2002, § 42، به عنوان نمونه‌هایی از تبعیض مراجعه کنید). در پرونده Komissarov v. the Czech Republic, 2022، دادگاه با وضعیتی روبرو شد که در آن متقاضی به منظور استرداد در بازداشت قرار گرفت و در روز بعد درخواست پناهندگی خود را ارائه داد که مانع استرداد او گردید و باعث توقف روند استرداد شد تا رسیدگی به درخواست پناهندگی ادامه یابد؛ رسیدگی به این درخواست‌ها به تأخیر قابل توجهی افتاد و منجر به این شد که بازداشت متقاضی به منظور استرداد مطابق با «قانون» نباشد (§§ 45-53). بازداشت به منظور استرداد ممکن است از ابتدا به دلیل وضعیت پناهندگی فرد که اخراج را ممنوع می‌کند خودسرانه باشد (Eminbeyli v. Russia, 2009, § 48؛ همچنین به Dubovik v. Ukraine, 2009، که در آن متقاضی پس از قرار گرفتن در بازداشت به منظور استرداد، درخواست پناهندگی داده و وضعیت پناهندگی به او اعطا شد؛ و در پرونده Shiksaitov v. Slovakia, 2020، که در آن متقاضی که به عنوان پناهنده در یکی از کشورهای عضو اتحادیه اروپا شناخته شده بود، در کشور عضو دیگری در اتحادیه اروپا بازداشت شد تا پذیرش استرداد او به کشور مبدأ بررسی شود). در جایی که یک خارجی به دلیل نقض ماده ۳ نمی‌تواند برای مدتی اخراج شود، یک روند مشخص برای نگه داشتن «بازبینی فعال» اخراج احتمالی فرد به اندازه کافی قطعی و معین نیست که بتوان آن را به عنوان «اقدام در راستای اخراج» تلقی کرد (A. and Others v. the United Kingdom [GC], 2009, §§ 166-167)، حتی در موقعیت‌های راجع به امنیت ملی (همانجا، §§ 162-190؛ همچنین به Al Husin v. Bosnia and Herzegovina (no. 2)، 2019، که در آن دادگاه نتیجه گرفت که دلیل بازداشت متقاضی معتبر نمانده بود پس از آن که روشن شد هیچ کشور ثالث امنی او را نخواهد

¹⁴. همچنین ملاحظه کنید: راهنمایی بر ماده ۵ _ حق بر آزادی و امنیت و راهنمایی بر ماده ۲ پروتکل شماره ۴ _ آزادی رفت و آمد.

پذیرفت؛ برای پرونده‌ای که در آن دادگاه نتیجه گرفت که بازداشت یک مهاجر که به عنوان تهدید امنیتی در نظر گرفته شده بود مطابق با ماده ۵ § ۱ (f) می باشد، به *K.G. v. Belgium*, 2018 مراجعه کنید).

108. دولت‌ها باید تلاش فعالی برای سازماندهی اخراج انجام دهند و اقدامات مشخصی اتخاذ کرده و شواهدی از تلاش‌های انجام‌شده برای تأمین ورود به کشور مقصد ارائه دهند تا با الزام (تعهد) احتیاط معقول مطابقت داشته باشند، برای مثال در مواردی که مقامات یک کشور مقصد به‌ویژه در شناسایی اتباع خود کند عمل می‌کنند (ر.ک. برای مثال *Singh v. the Czech Republic*, 2005 یا زمانی که مشکلاتی در ارتباط با مدارک هویتی وجود دارد). (*M and Others v. Bulgaria*, 2011) برای اینکه بازداشت با بند دوم ماده ۵ § ۱ (f) مطابق باشد، باید چشم‌انداز واقع‌بینانه‌ای برای انجام اخراج یا استرداد وجود داشته باشد؛ نمی‌توان گفت که بازداشت به قصد اخراج بیگانه انجام شده است اگر اخراج به‌طور کلی یا به‌دلیل نیاز به همکاری بیگانه و عدم تمایل وی به ارائه آن غیرممکن شده باشد (ر.ک. *Mikolenko v. Estonia*, 2009، که در آن دادگاه همچنین به این نکته توجه کرده است که مقامات تدابیر دیگری غیر از بازداشت طولانی مدت متقاضی در مرکز اخراج در غیاب هر چشم‌انداز فوری از اخراج وی در اختیار داشتند؛ همچنین ر.ک. *Louled Massoud v. Malta*, 2010, §§ ۷۴-۴۸؛ *Kim v. Russia*, 2014؛ و *Al Husin v. Bosnia and Herzegovina* (no. 2), 2019، و بخش «سوء استفاده از حق درخواست فردی» در خصوص 2017، *Bencheref v. Sweden* (dec.)، که در آن متقاضی ادعا کرده بود که از ملیت دیگری است و از همکاری در جهت شفاف‌سازی هویت خود خودداری کرده بود). همچنین ممکن است با توجه به وضعیت کشور مقصد، چشم‌انداز واقع‌بینانه‌ای برای اخراج وجود نداشته باشد (*S.Z. v. Greece*, 2018)، که در آن ملیت سوری متقاضی زمانی که گذرنامه خود را ارائه داد محرز شد و وضعیت بدتر شدن درگیری‌های مسلحانه در سوریه به‌طور عمومی مشخص شده بود).

109. اعلام تدابیر موقتی توسط دادگاه به موجب قاعده ۳۹ از قواعد دادگاه (ر.ک. بخش «قاعده ۳۹ / تدابیر موقتی» در پایین) به خودی خود هیچ تأثیری بر این ندارد که آیا محرومیت از آزادی که آن فرد ممکن است تحت تأثیر آن قرار گیرد، با ماده ۵ § ۱ کنوانسیون مطابقت دارد یا خیر. (*Gebremedhin [Gaberamadhien] v. France*, 2007, § 74) هنگامی که کشورهای طرف شکایت از اخراج یا استرداد متقاضیان خودداری کرده‌اند تا با تدابیر موقتی (دستور موقت) اعلام‌شده توسط دادگاه مطابقت داشته باشند، در چندین مورد، دادگاه آماده بوده است که بپذیرد که روند اخراج یا استرداد به‌طور موقت معلق شده است، اما همچنان «در جریان» بوده و بنابراین بازداشت تحت ماده ۵ § ۱ (f) توجیه‌شده است (ر.ک. *Azimov v. Russia*, 2013, § 170 و *Matthews and Johnson v. Romania*, 2024, § 128). در عین حال، معلق شدن فرآیندهای داخلی به دلیل اعلام تدابیر موقتی (دستور موقت) توسط دادگاه نباید به وضعیتی منجر شود که متقاضی برای مدت طولانی غیرمنطقی در زندان بماند (*Azimov v. Russia*, 2012, § 171 و *Matthews and Johnson v. Romania*, 2024, § 128). ماده ۵ § ۱ (f) هیچ محدودیت زمانی حداکثری ندارد؛ این سؤال که آیا طولانی شدن فرآیند اخراج می‌تواند بر مشروعیت بازداشت به موجب این مقرر تأثیر بگذارد، بنابراین فقط بستگی به شرایط خاص هر پرونده دارد (*Auad v. Bulgaria*, 2011, § 128 و *J.N. v. the United Kingdom*, 2016). با این حال، هنگامی که محدودیت‌های زمانی مشخص وجود داشته باشد، عدم رعایت آن‌ها ممکن است در خصوص موضوع «مشروعیت» مهم باشد، زیرا بازداشتی که از مدت زمان مجاز طبق قوانین داخلی تجاوز کرده باشد، به احتمال زیاد «مطابق با قانون» تلقی نمی‌شود-50 §§ (*Komissarov v. the Czech Republic*, 2022). 52 همچنین دادگاه حکم داده است که بررسی قضائی خودکار پیرامون بازداشت مهاجرتی یک الزام اساسی (تعهد) در ماده ۵ § ۱ کنوانسیون نیست. (*J.N. v. the United Kingdom*, 2016, § 96) زمانی که مقامات تلاش می‌کنند تا اخراج فرد به یک کشور ثالث را با توجه به تدابیر موقتی (دستورات موقت) اعلام‌شده توسط دادگاه سازمان‌دهی کنند، بازداشت ممکن است در چارچوب ماده ۵ § ۱ (f) قرار گیرد. (*M and Others v. Bulgaria*, 2011, § 73) بازداشت مجدد فرد و بازداشت او به منظور استرداد پس از این که دادگاه تدابیر موقتی در پرونده او را لغو کرده بود، به موجب ماده ۵ § ۱ (f) توجیه‌شده است. (*Lazăr v. Romania*, 2024, §§ 102-111)

110. در خصوص بازداشت افراد با آسیب‌پذیری‌های خاص، همان ملاحظات در بند دوم ماده ۵ § ۱ (f) نیز همانند بند اول آن ماده اعمال می‌شود (ر.ک. به بخش‌های «ماده ۳ کنوانسیون: اصول کلی» و «کودکان و بزرگسالان با آسیب‌پذیری‌های خاص» در بالا، و به عنوان مثال، *Rahimi v. Greece*, 2011 و *Yoh-Ekale Mwanje v. Belgium*, 2011) در خصوص درمان پزشکی در طول اعتصاب غذا در بازداشت در انتظار اخراج، به *Ceesay v. Austria*, 2017 مراجعه شود.

111. در خصوص تضمین‌های آیینی طبق ماده ۵ §§ ۲ و ۴، به بخش «تضمین‌های آیینی» در بالا مراجعه شود. با این حال، تعدادی پرونده وجود دارد که به طور خاص به کاستی‌های قوانین داخلی در خصوص کارآمدی بررسی قضائی بازداشت در انتظار اخراج و الزامات ماده ۵ § ۴ مربوط می‌شود (ر.ک. به عنوان مثال، *S.D. v. Greece*, 2009, §§ 68-77؛ *Louled Massoud v. Malta*, 2010, §§ 29-47؛ و *A.B. and Others v. France*, 2016, §§ 126-138).

ب. کمک به افرادی که قرار است اخراج شوند

112. در خصوص وجود و دامنه تعهد مثبت به موجب ماده ۳ برای ارائه کمک‌های پزشکی، اجتماعی یا سایر اشکال کمک به بیگانگانی که قرار است اخراج شوند، به پرونده‌های *Hunde v. the Netherlands* (dec.), 2016 و *Shioshvili and Others v. Russia*, 2016 (که مربوط به یک متقاضی باردار و فرزندان خردسال اوست که اقامتشان به دلیل اخراج توسط مقامات لغو شده است) مراجعه شود.

ج. انتقال‌ها پیش از اخراج و هنگام اخراج

113. دادگاه حکم داد که ماده ۵ در مورد دستگیری در مرز و اخراج بعدی با اتوبوس قابل اعمال و نقض شده است (*Akkad v. Turkey*, 2022, §§ 40 and 101-103). همچنین ماده ۵ در پرونده‌ای که در آن انتقال‌های متقاضیان (جابجایی) بین مراکز بازداشت در زمینه تلاش برای اخراج توسط مقامات مطرح بود، قابل اعمال و نقض شده است (*A.E. and Others v. Italy*, 2023, §§ 104-106). در هر دو پرونده، دادگاه همچنین نقض ماده ۳ را به دلیل شرایطی که متقاضیان در هنگام دستگیری و/یا انتقالات خود (جابجایی‌ها) تجربه کرده‌اند، تشخیص داد.

114. انتقال فردی که وضعیت سلامت او به طور خاص ضعیف است، ممکن است خود به خود موجب شود که فرد مذکور با خطر واقعی مواجهه با رفتارهایی که مغایر با ماده ۳ باشد، روبه‌رو شود (*Khachaturov v. Armenia*, 2021, § 90). ارزیابی تأثیر یک انتقال خاص بر فرد مربوطه باید بر اساس شواهد پزشکی خاصی باشد که خطرات پزشکی انجام شود (ر.ک. همان، § 108). ارزیابی تأثیر یک انتقال خاص بر فرد مربوطه باید بر اساس وضعیت پزشکی فرد و خطرات پزشکی خاص در نظر گرفته شده در پرتو شرایط آن انتقال خاص خواهد بود. علاوه بر این، این ارزیابی باید در ارتباط با وضعیت پزشکی فرد در یک زمان خاص انجام شود، با توجه به اینکه خطرات خاص مستند شده در یک لحظه خاص، بسته به اینکه موقتی یا دائمی باشند، ممکن است با گذشت زمان و با توجه به تحولات وضعیت سلامت آن فرد از بین بروند (همان، § 91). دادگاه بر اهمیت وجود یک چارچوب حقوقی داخلی و رویه‌ای مرتبط تأکید کرده است که طبق آن اجرای دستور اخراج به ارزیابی وضعیت پزشکی فرد مربوطه بستگی داشته باشد (همان، § 104). این که فردی که اخراج او دستور داده شده است، تهدید به خودکشی کرده باشد، ایجاب نمی‌کند که دولت از اجرای تدابیر پیش‌بینی‌شده خودداری کند، مشروط بر اینکه تدابیر مشخصی برای جلوگیری از تحقق این تهدیدات اتخاذ شود، از جمله در مورد متقاضیانی که سابقه اقدام به خودکشی دارند (ر.ک. *Al-Zawatia v. Sweden* (dec.), 2010, §§ 57-58). (همچنین به بخش زیر با عنوان «تعهدات مربوط به پیشگیری از آسیب‌زدن [به خود] و انجام تحقیق مؤثر در دیگر وضعیت‌های خاص مهاجران» مراجعه کنید).

115. در پرونده *Mubilanzila Mayeka and Kaniki Mitunga v. Belgium*, 2006, §§ 64-71، دادگاه نقض ماده ۳ را به دلیل نحوه اخراج یک کودک پنج ساله بدون همراه به کشور مبدأ تشخیص داد، بدون اینکه اطمینان حاصل کند که این کودک در آنجا مراقبت خواهد شد یا نه.

116. دادگاه نقض‌های مرتبط با جنبه ماهوی ماده ۳ را به دلیل بدرفتاری مقامات دولتی در ارتباط با یا در حین فرایند اخراج (یا تلاش برای آن) احراز نموده است (ر.ک. §§ 91-94، *A.E. and Others v. Italy*, 2023, §§ 72-80). همچنین نقض‌های جنبه رویه‌ای (شکلی) ماده ۳ را به دلیل عدم تحقیق مؤثر مقامات در خصوص شکایات مربوط به بدرفتاری در ارتباط با یا در حین فرایند اخراج شناسایی کرده است (ر.ک. *Thuo v. Cyprus*, 2017، و *Shahzad v. Hungary* (no. 2), 2023, §§ 55-65؛ همچنین به بخش «تعهدات برای جلوگیری از آسیب و انجام تحقیقات مؤثر در سایر موقعیت‌های خاص مهاجرت» در زیر مراجعه کنید.

117. در پرونده *Mansouri v. Italy* (تصمیم) [GC]، ۲۰۲۵، دیوان به شکایت‌هایی درباره قانونی بودن و شرایط نگهداری یک تبعه تونس در داخل یک کشتی کروز ایتالیایی پرداخت؛ کشتی‌ای که برای بازگرداندن او به تونس، بر مبنای دستور منع ورود وی به ایتالیا، به کار گرفته شده بود. دیوان احراز کرد که دولت خوانده نسبت به متقاضی اعمال صلاحیت کرده است (بندهای ۴۷ تا ۵۱) و اقدامات مورد اعتراض ناخدای کشتی نیز قابل انتساب به دولت خوانده بوده‌اند (بندهای ۵۷ تا ۶۱). بالاین حال، متقاضی در خصوص شکایت‌های خود ذیل ماده ۵، راه‌های جبرانی داخلی را به‌طور کامل طی نکرده بود؛ همچنین حداقل آستانه لازم برای شمول ماده ۳ نیز محقق نشده بود.

118. علاوه بر این، نقض حریم خصوصی در فرایند اخراج — که خود می‌تواند مسئله‌ای به موجب ماده ۸ ایجاد کند — ممکن است به خطر بدرفتاری مغایر با ماده ۳ پس از بازگشت منجر شود (ر.ک. *X v. Sweden*, 2018، که در آن مقامات سوئدی به مقامات مراکشی اطلاع دادند که متقاضی مظنون به تروریسم است).

د. موافقت با «بازگشت با همکاری داوطلبانه»

119. زمانی که یک فرد ادعا می‌کند که اخراج وی مغایر با ماده ۳ بوده و دولت طرف خوانده ادعا می‌کند که او «مدرک بازگشت داوطلبانه» را امضا کرده است، دادگاه این سوال را مطرح کرد که آیا اصلاً می‌توان از حقوق ضمانت شده به موجب ماده ۳ چشم‌پوشی کرد و به این نتیجه رسید که الزامات برای چشم‌پوشی مؤثر، در هر صورت، رعایت نشده است (M.A. v. Belgium, 2020, §§ 60-61؛ H.T. v. Germany and Greece, 2024, § 119). این نتیجه مشابه را در پرونده *M.D. and Others v. Hungary*, 2024، ماده ۴ پروتکل شماره ۴ نیز اتخاذ کرده است (§ 44).

ه. قاعده ۳۹ / تدابیر موقت (دستورات موقت)^{۱۵}

120. زمانی که دادگاه یک درخواست دریافت می‌کند، ممکن است طبق قاعده ۳۹ از آیین‌نامه دادگاه، تدابیر موقتی (دستورات موقت) را به دولت خوانده پیشنهاد کند که دادگاه معتقد است باید تا زمان بررسی پرونده در دادگاه اتخاذ شود. طبق رویه قضایی و عمل دیرینه خود، دادگاه تدابیر موقت را فقط در شرایطی که خطر واقعی و قریب‌الوقوع آسیب جدی و جبران‌ناپذیر وجود داشته باشد، پیشنهاد می‌کند. این تدابیر معمولاً شامل درخواست از یک دولت برای خودداری از اخراج افراد به کشورهای معین است، جایی که ادعا می‌شود آن‌ها در معرض خطر مرگ یا شکنجه یا سایر بدرفتاری‌ها قرار دارند و ممکن است شامل درخواست از دولت خوانده برای پذیرش و بررسی درخواست‌های پناهندگی افرادی باشد که در نقطه مرزی خود را معرفی می‌کنند (M.K. and Others v. Poland, 2020, § 235). در بسیاری از موارد، تدابیر موقت مربوط به پناهجویان یا افرادی است که قرار است مسترد شوند و درخواست‌های آن‌ها به‌طور قطعی رد شده است و دیگر هیچ گونه امکان

¹⁵. قاعده شماره 39/اقدامات موقت

تجدیدنظر با اثر معلق در سطح داخلی برای جلوگیری از اخراج یا استرداد آن‌ها وجود ندارد (به بخش «جنبه‌های آیینی» در بالا مراجعه شود). با این حال، دادگاه همچنین تدابیر موقت را در دیگر انواع پرونده‌های مرتبط با مهاجرت، از جمله در مورد بازداشت کودکان، پیشنهاد کرده است. عدم رعایت هرگونه تدابیر موقتی که توسط دادگاه طبق قاعده ۳۹ پیشنهاد شده باشد توسط دولت خوانده، نقض ماده ۳۴ کنوانسیون محسوب می‌شود (برای پرونده‌هایی که اخراج یا استرداد متقاضیان ناقض ماده ۳۴ بوده است، به پرونده [Mamatkulov and Askarov v. Turkey](#) [GC], 2005, §§ 99-129، همچنین به پرونده‌های [Savridin Dzhurayev v. Russia](#), 2013، [M.A. v. France](#), 2018، و [O.M. and D.S. v. Ukraine](#), 2022 مراجعه کنید، برای پرونده‌ای که تدابیر موقت پیشنهاد شده پایان دادن به بازداشت مهاجرتی خانواده متقاضی بود و دولت خوانده از آزاد کردن خانواده تا اخراج آن‌ها، هفت روز خودداری کرد که نقض ماده ۳۴ بود، به پرونده [N.B. and Others v. France](#), 2022, §§ 62-65 مراجعه کنید.

5. سایر سناریوهای پرونده‌ها

ماده ۴ کنوانسیون

1. هیچ‌کس نباید در بردگی یا بندگی نگه داشته شود.
2. هیچ‌کس نباید مجبور به انجام کار اجباری یا کار الزامی شود.
3. در راستای این ماده، اصطلاح کار اجباری یا الزامی «شامل موارد زیر نمی‌شود:
 - الف) هر کاری که لازم است در جریان معمول بازداشت طبق مقررات ماده ۵ کنوانسیون یا در زمان آزادی مشروط از چنین بازداشتی انجام شود؛
 - ب) هر خدماتی که جنبه نظامی دارد یا در کشورهای که خدمت نظامی به رسمیت شناخته می‌شوند، خدماتی که به جای خدمت نظامی اجباری انجام می‌شود؛
 - ج) هر خدماتی که در شرایط اضطراری یا فاجعه‌ای که جان یا رفاه جامعه را تهدید می‌کند، لازم باشد؛
 - د) هر کاری یا خدماتی که جزو وظایف مدنی معمول باشد.

ماده ۸ کنوانسیون

1. هر فرد حق احترام به زندگی خصوصی و خانوادگی، خانه و مکاتبات خود را دارد.
2. هیچ مقامی نمی‌تواند در اعمال این حق دخالت کند، مگر در مواردی که مطابق با قانون باشد و در یک جامعه دموکراتیک برای منافع امنیت ملی، ایمنی عمومی یا رفاه اقتصادی کشور، برای پیشگیری از بی‌نظمی یا جرم، برای حفاظت از سلامت یا اخلاق، یا برای حفاظت از حقوق و آزادی‌های دیگران ضروری باشد.

ماده ۱۲ کنوانسیون

مردان و زنان در سن ازدواج حق دارند که ازدواج کنند و خانواده تشکیل دهند، طبق قوانین ملی که نحوه اعمال این حق را تنظیم می‌کند.

ماده ۱۴ کنوانسیون

استفاده از حقوق و آزادی‌های مندرج در این کنوانسیون باید بدون تبعیض از هر نوعی مانند جنسیت، نژاد، رنگ، زبان، مذهب، عقاید سیاسی یا دیگر عقاید، اصل یا منشأ اجتماعی، تعلق به اقلیت ملی، مالکیت، تولد یا وضعیت دیگر تأمین شود.

ماده ۲ پروتکل شماره ۴ کنوانسیون

1. هر فردی که به طور قانونی در قلمرو یک دولت حضور دارد، در آن قلمرو حق آزادی حرکت و آزادی انتخاب محل سکونت خود را دارد.
2. هر فردی حق دارد که هر کشوری، از جمله کشور خود را ترک کند.

3. هیچ‌گونه محدودیتی در اعمال این حقوق نباید وارد شود مگر آن‌هایی که مطابق با قانون باشند و در یک جامعه دموکراتیک برای منافع امنیت ملی یا امنیت عمومی، برای حفظ نظم عمومی، برای پیشگیری از جرم، برای حفاظت از سلامت یا اخلاق، یا برای حفاظت از حقوق و آزادی‌های دیگران ضروری باشند.

4. حقوق مندرج در بند 1 ممکن است در برخی مناطق خاص، تحت محدودیت‌های مقرر در قانون و توجیه‌شده با منافع عمومی در یک جامعه دموکراتیک قرار گیرند.

الف) حقوق اقتصادی و اجتماعی^{۱۶}

121. غیر از در زمینه شرایط پذیرش و کمکی که باید به افرادی که قرار است اخراج شوند ارائه گردد (ر.ک. بخش‌های «شرایط پذیرش، روندهای ارزیابی سن و آزادی حرکت» و «کمک‌هایی که باید به افرادی که قرار است اخراج شوند ارائه شود» در بالا)، دادگاه با تعدادی پرونده مربوط به حقوق اقتصادی و اجتماعی مهاجران، پناهجویان و پناهندگان برخورد کرده است، عمدتاً از منظر ماده ۱۴ با توجه به این که، هنگامی که یک کشور متعهد تصمیم می‌گیرد کمک‌های اجتماعی ارائه دهد، باید این کار را به گونه‌ای انجام دهد که با ماده ۱۴ مطابقت داشته باشد. در این زمینه، دادگاه تصمیم گرفت که یک کشور ممکن است دلایل مشروعی برای محدود کردن استفاده از خدمات عمومی که نیاز به منابع زیادی دارند – مانند برنامه‌های رفاهی، مزایای عمومی و مراقبت‌های بهداشتی – توسط مهاجران کوتاه‌مدت و غیرقانونی داشته باشد، افرادی که به طور معمول به تأمین مالی این خدمات کمک نمی‌کنند و همچنین ممکن است در شرایط خاصی، به طور موجهی بین دسته‌های مختلف خارجی‌هایی که در قلمرو آن کشور اقامت دارند تفاوت قائل شود. (Ponomaryovi v. Bulgaria, 2011, § 54)

122. رفتار متفاوت بر اساس وضعیت مهاجرت فرزند یک خارجی که درخواست پناهندگی او رد شده است، اما به او اجازه اقامت نامحدود داده شده، در خصوص تخصیص مسکن اجتماعی ممکن است توجیه‌پذیر باشد. (Bah v. the United Kingdom, 2011) دادگاه به این نتیجه رسید که الزام به پرداخت هزینه‌های مدرسه متوسطه بر اساس وضعیت مهاجرت و ملیت متقاضیان توجیه‌پذیر نبوده است. در پرونده Bigaeva v. Greece, 2009، دادگاه اعلام کرد که استثنا قائل شدن خارجی‌ان از حقوق شغلی و حرفه‌ای خود به خود تبعیض‌آمیز نیست، اما نقض حق احترام به زندگی خصوصی متقاضی به دلیل رویکرد ناهماهنگ مقامات، که به او اجازه داده بودند دوره کارآموزی ۱۸ ماهه‌ای با هدف پذیرش در قانون وکلا آغاز کند، اما پس از اتمام دوره، به دلیل اینکه او خارجی بود، اجازه شرکت در امتحانات قانون وکلا را ندادند، وجود داشت. سایر پرونده‌هایی که دادگاه به آن‌ها رسیدگی کرده است، مربوط به مزایای کودکان (Niedzwiecki v. Germany, 2005؛ Weller v. Hungary, 2009؛ Saidoun v. Greece, 2010)، مزایای بیکاری (Gaygusuz v. Austria, 1996)، مزایای معلولیت (Koua Poirrez v. France, 2003)، مزایای مبتنی بر کمک‌های تأمینی از جمله حقوق بازنشستگی (Andrejeva v. Latvia [GC], 2009) و پذیرش در طرح تأمین اجتماعی مبتنی بر کمک‌ها (Luczak v. Poland, 2007) بوده است.

123. دادگاه همچنین به این نتیجه رسید که الزام افرادی که تحت کنترل و نظارت در خصوص مهاجرت قرار دارند برای ارائه درخواست گواهی تأیید پیش از اجازه به ازدواج در بریتانیا، نقض ماده ۱۲ کنوانسیون بوده است (O'Donoghue and Others v. the United Kingdom, 2010).

¹⁶. همچنین ملاحظه کنید: راهنمایی بر ماده 14 و ماده 1 پروتکل شماره 12 _ منع تبعیض.

ب. آزادی خروج از هر کشوری^{۱۷}

124. در پرونده *L.B. v. Lithuania*، 2022، دادگاه به بررسی رد درخواست صدور یک سند سفر برای یک تبعه خارجی پرداخته است که ساکن دائم در کشور خوانده و سابقاً بهره‌مند از حمایت فرعی بود. دادگاه ماده ۲ § ۲ پروتکل شماره ۴ کنوانسیون را قابل اعمال و نقض شده تشخیص داد. رد درخواست مورد نظر بر اساس دلایل شکلی صورت گرفته بود بدون بررسی مناسب وضعیت در کشور مبدأ و بدون ارزیابی صحیح دسترسی متقاضی به دریافت گذرنامه آن کشور، با توجه به اینکه او ادعا کرده بود از تماس با مقامات آن کشور ترس دارد. در پرونده *S.E. v. Serbia*، 2023، دادگاه نقض ماده ۲ § ۲ پروتکل شماره ۴ را به دلیل رد درخواست صدور سند سفر برای یک پناهنده شناخته شده به مدت هفت سال به علت عدم وجود مقرراتی برای اجرای قانون داخلی پناهندگی تشخیص داد. دادگاه همچنین به موجب ماده ۴۶ کنوانسیون اعلام کرد که کشور خوانده باید چارچوب قانونی و مقررات اجرایی برای تضمین حق مؤثر ترک کشور را تکمیل و مقرر نماید (بندهای ۹۷-۹۸).

ج. قاچاق انسان

125. تعدادی از پرونده‌ها که دادگاه به موجب ماده ۴ در زمینه قاچاق انسان رسیدگی کرده است، مربوط به اتباع خارجی بودند.^{۱۸}

د. تعهدات برای پیشگیری از آسیب و انجام تحقیقات مؤثر در موقعیت‌های خاص مهاجران^{۱۹}

126. در پرونده *Hasani v. Sweden*، ۲۰۲۵، دیوان شکایتی را ذیل ماده ۲ کنوانسیون بررسی کرد که ناظر بر قصور ادعایی مقامات داخلی در حمایت از حق حیات یک پناه‌جو با مشکلات سلامت روان بود. این شخص، پس از رد درخواست پناهندگی‌اش در مرحله نخست، در محل اقامتی که مقامات برای افراد نیازمند مساعدت فراهم کرده بودند زندگی می‌کرد و در همان دوران دست به خودکشی زد. دیوان دریافت که گرچه این فرد پیش‌تر اقدام به خودکشی کرده بود، در روزهای منتهی به خودکشی هیچ نشانه‌ای از پریشانی روانی یا گرایش‌های خودکشی مشاهده نشده بود. از این رو، دلیلی وجود نداشت که گفته شود مقامات می‌دانستند یا می‌بایست می‌دانستند خطر واقعی و فوری خودکشی وجود دارد؛ خطری که تعهدات مثبت مقامات را برای اتخاذ اقدامات عملیاتی پیشگیرانه فعال می‌کرد (بندهای ۶۹ تا ۷۷). درباره پرونده‌های اخراج شخصی که تهدید به خودکشی کرده است، به بخش پیشین با عنوان «انتقال‌های پیش از اخراج و هنگام اخراج» مراجعه کنید.

127. در پرونده *M.H. and Others v. Croatia*، 2021، دادگاه نقض جنبه رویه ای ماده ۲ کنوانسیون را احراز نمود زیرا مقامات کرواسی نتوانستند تحقیقات مؤثری در خصوص مرگ یک دختر شش ساله افغان انجام دهند که مورد اصابت قطار واقع شده و در طرف صربی مرز کرواسی-صربستان درگذشت، پس از اینکه به طور ادعایی از سوی پلیس کرواسی از درخواست پناهندگی محروم شده و دستور بازگشت به صربستان از طریق قطار را دریافت کرده بود (§§ ۱۲۷-۱۳۱ و ۱۴۸-۱۶۶). در پرونده *Alhowais v. Hungary*، 2023، دادگاه نقض جنبه شکلی مواد ۲ و ۳ را احراز نمود زیرا مقامات مجارستان نتوانستند تحقیقات مؤثری در خصوص مرگ برادر متقاضی که در جریان عملیات کنترل مرزی در یک رودخانه در مرز مجارستان-صربستان غرق شده بود، انجام دهند و همچنین در خصوص ادعاهای قابل توجه درباره بدرفتاری پلیس (§§ ۷۸-۹۴ و بخش «عملیات نجات در مرزهای زمینی» در بالا). در خصوص تعهد به انجام تحقیقات مؤثر در خصوص یک حادثه مرگبار که منجر به مرگ مهاجران در دریا شد، به بخش «مداخله، عملیات نجات و بازگرداندن فوری ("push-backs") در دریا» در بالا مراجعه شود. در خصوص پرونده‌ای که مربوط به تعهد به انجام تحقیقات مؤثر در خصوص بدرفتاری ادعایی در جریان فرآیند اخراج است، به بخش «انتقال‌ها پیش از اخراج و هنگام اخراج» در بالا مراجعه شود. در خصوص تعهدات شکلی به موجب ماده ۳ در هنگام تحقیق درباره حمله نژادپرستانه به یک مهاجر، به پرونده *Sakir v. Greece*، 2016 مراجعه شود.

17. همچنین ملاحظه کنید: راهنمایی بر ماده ۲ پروتکل شماره ۴ _ آزادی رفت و آمد.

18. برای جزئیات بیشتر و رویه‌های قضایی بروز در این خصوص، ملاحظه کنید راهنمایی بر ماده ۴ _ ممنوعیت بردگی و کار اجباری.

19. همچنین ملاحظه کنید راهنمایی بر ماده ۲ _ حق بر حیات، راهنمایی بر ماده ۴ _ ممنوعیت بردگی و کار اجباری و راهنمایی بر ماده ۳ _ ممنوعیت شکنجه.

4. جنبه‌های رویه‌ای درخواست‌ها در برابر دادگاه

ماده ۳۷ کنوانسیون

1. دادگاه می‌تواند در هر مرحله از دادرسی تصمیم بگیرد که یک درخواست را از فهرست پرونده‌های خود حذف کند، زمانی شرایط به این نتیجه‌گیری منتهی شود که:

(الف) متقاضی قصد ادامه پیگیری درخواست خود را ندارد؛ یا

(ب) موضوع حل و فصل شده است؛ یا

(ج) به هر دلیل دیگری که دادگاه تعیین می‌کند، ادامه بررسی درخواست دیگر موجه نباشد.

با این حال، دادگاه باید ادامه بررسی درخواست را در صورتی که احترام به حقوق بشر طبق تعاریف کنوانسیون و پروتکل‌های آن ایجاب کند، ادامه دهد.

2. دادگاه می‌تواند تصمیم بگیرد که یک درخواست را به فهرست پرونده‌های خود بازگرداند، اگر معتقد باشد که شرایط، چنین تصمیمی را توجیه می‌کند.

الف. متقاضیان با وضعیت سلامت روانی ضعیف (مختل المشاعر)

128. پرونده *Tehrani and Others v. Turkey*, 2010، به‌ویژه مربوط به اخراج متقاضیان، اتباع ایرانی و اعضای پیشین سازمان مجاهدین خلق (PMOI) بود که به‌عنوان پناهندگان توسط UNHCR شناخته شده بودند. پس از آنکه یکی از متقاضیان به دادگاه نوشت که خواهان پس‌گیری درخواست خود است، نماینده او به دادگاه اطلاع داد که او می‌خواهد درخواست خود را ادامه دهد و اینکه متقاضی از وضعیت سلامت روانی ضعیفی رنج می‌برد و به درمان نیاز دارد. دولت اعلام کرد که متقاضی از بیماری روانی خاصی رنج نمی‌برد، اما به‌دلیل عدم همکاری او، تشخیص‌های بیشتر نمی‌توانست انجام شود. دادگاه اشاره کرد که یکی از ادعاهای متقاضی مربوط به خطر احتمالی مرگ یا بدرفتاری است و بررسی کرد که حذف پرونده از فهرست دادگاه، حمایت‌های دادگاه را در موضوعی به اهمیت حق حیات و رفاه جسمانی فرد، از میان می‌برد. همچنین، به شک و تردیدهایی در مورد وضعیت روانی متقاضی و تناقضات گزارش‌های پزشکی اشاره کرد و نتیجه گرفت که احترام به حقوق بشر به‌گونه‌ای که در کنوانسیون و پروتکل‌های آن تعریف شده، ایجاب می‌کند که بررسی درخواست ادامه یابد (§§ ۵۶-۵۷).

ب. نقطه شروع مدت چهار ماهه در موارد اخراج بر اساس ماده ۲ یا ۳

129. در حالی که تاریخ تصمیم‌نهایی داخلی (محاکم داخلی) که یک جبران مؤثر را فراهم می‌آورد معمولاً نقطه شروع برای محاسبه مدت زمان چهار ماهه‌ای است که ماده ۳۵ § ۱ کنوانسیون برای آن پیش‌بینی کرده است، مسئولیت یک دولت فرستنده به موجب ماده ۲ یا ماده ۳ کنوانسیون معمولاً تنها زمانی ایجاد می‌شود که اقداماتی برای اخراج فرد از قلمرو آن دولت صورت گیرد. تاریخ مسئولیت دولت به موجب ماده ۲ یا ۳ به تاریخ شروع مدت زمان چهار ماهه برای متقاضی مربوط می‌شود. بنابراین، اگر تصمیمی مبنی بر اخراج صادر شده باشد ولی اجرا نشده و فرد هنوز در قلمرو دولت متقاضی اخراج باقی بماند، مدت زمان چهار ماهه هنوز شروع به جریان نیافته است (ر.ک. *M.Y.H. and Others v. Sweden*, 2013, §§ 38-41؛ *J.A. and A.A. v. Türkiye*, 2024, § 41). همین موضوع در مورد اخراج‌هایی که به مسئولیت دولت فرستنده در خصوص خطر نقض آشکار حقوق به موجب ماده‌های ۵ و ۶ در دولت دریافت‌کننده مربوط می‌شود نیز صادق است (ر.ک. بخش «نقض آشکار عدالت: مواد ۵ و ۶» در بالا).

130. پیش از اجرایی شدن پروتکل شماره ۱۵ کنوانسیون (۱ اوت ۲۰۲۱)، ماده ۳۵ § ۱ کنوانسیون به مدت زمانی شش ماه اشاره داشت. ماده ۴ پروتکل شماره ۱۵ ماده ۳۵ § ۱ را اصلاح کرده و مدت زمان را از شش ماه به چهار ماه کاهش داده است. اگرچه احکام و تصمیمات پیش از پروتکل شماره ۱۵ که در این راهنما ذکر شده است به «مدت زمان شش ماهه» یا «قاعده شش ماهه» اشاره داشته‌اند، این عبارت در این راهنما با عبارت «مدت زمان چهار ماهه» جایگزین شده است تا مدت زمان جدید تعیین شده در کنوانسیون منعطف شود. اصول کلی موجود در رویه قضائی دادگاه در خصوص نحوه عملکرد قاعده سابق برای عملکرد مدت زمان جدید همچنان معتبر است (ر.ک. *Saakashvili v. Georgia* (dec.), 2022, § 46).

ج. عدم وجود خطر قریب‌الوقوع اخراج

131. در موارد اخراج، که در آن متقاضی دیگر با هیچ‌گونه خطری، چه در همان لحظه و چه برای مدت طولانی در آینده، برای اخراج مواجه نیست و فرصتی برای اعتراض به هر دستور اخراج جدید در برابر مقامات ملی و در صورت لزوم در برابر دادگاه دارد، دادگاه معمولاً تشخیص می‌دهد که دیگر توجیهی برای ادامه رسیدگی به درخواست در راستای معنای ماده ۳۷ بند ۱ (ج) کنوانسیون وجود ندارد و پرونده را از فهرست موارد خود خارج می‌کند، مگر اینکه شرایط خاصی مربوط به رعایت حقوق بشر طبق تعریف کنوانسیون و پروتکل‌های آن وجود داشته باشد که نیاز به ادامه رسیدگی به درخواست داشته باشد (ر.ک. *Khan v. Germany* [GC], 2016). پس از اینکه دادگاه یک پرونده را از فهرست موارد خود خارج کند، در هر زمان می‌تواند تصمیم بگیرد آن را دوباره به فهرست اضافه نماید اگر شرایط این اقدام را طبق ماده ۳۷ بند ۲ کنوانسیون توجیه کند. زمانی که قانون داخلی دو تصمیم جداگانه را پیش‌بینی می‌کند – یکی رد درخواست برای حمایت بین‌المللی و دیگری دستور اخراج – تصمیم دوم می‌تواند با جبرانی که اثر تعلیقی خودکار دارد، مورد چالش قرار گیرد، چنانچه فرد از وضعیت قربانی بودن برای شکایت از اینکه اخراج قریب‌الوقوع او برخلاف ماده ۳ کنوانسیون باشد، اگر درخواست پناهندگی او رد شده باشد ولی اخراج او هنوز صادر نشده باشد محروم شود، (ر.ک. *F.O. and G.H. v. Belgium* (dec.), 2024, §§ 31-40).

د. طرح درخواست از طرف متقاضی

132. در پرونده *G.J. v. Spain* (dec.), 2016، دادگاه حکم داد که یک سازمان غیردولتی حق نداشت که به نمایندگی از یک متقاضی، یک پناهجو، پس از اخراج وی درخواست مطرح کند، چرا که این سازمان مجوز کتبی برای نمایندگی از وی ارائه نکرده بود، که برخلاف الزامات بند ۱ از ماده ۳۶ آیین‌نامه دادگاه است. پرونده *N. and M. v. Russia* (dec.), 2016، در خصوص ادعای ناپدید شدن دو متقاضی، که دو شهروند ازبک بودند و درخواست استرداد آنها از سوی مقامات ازبک، مربوط می‌شد. دادگاه به دولت خوانده به موجب ماده ۳۹ آیین‌نامه دادگاه اعلام کرده بود که متقاضیان نباید به ازبکستان یا هیچ کشور دیگری در طول مدت زمان رسیدگی به پرونده در دادگاه اخراج شوند. دادگاه بعداً حکم داد که وکیلی که درخواست را به نمایندگی از متقاضیان به دادگاه ارائه کرده بود، حق نداشت این کار را انجام دهد؛ وکیل هیچ مجوز خاصی برای نمایندگی از متقاضیان ارائه نکرده بود؛ هیچ شرایط استثنائی وجود نداشت که به وکیل اجازه دهد به نام و به نمایندگی از متقاضیان عمل کند. هیچ خطری برای متقاضیان در معرض محرومیت از حمایت مؤثر از حقوقشان وجود نداشت چرا که آنها اعضای خانواده نزدیکی در ازبکستان داشتند که با آنها در ارتباط منظم بودند و این اعضا نیز پس از ناپدید شدن ادعایی متقاضیان با وکیل در تماس بودند؛ این امکان برای اعضای خانواده نزدیک متقاضیان وجود داشت که به نمایندگی از خود به دادگاه شکایت کنند و هیچ اطلاعاتی مبنی بر عدم توانایی آنها در ارائه درخواست به دادگاه وجود نداشت.

د. تدابیر تحقیقاتی برای روشن کردن واقعیت‌های پرونده

133. در پرونده [W.A. and Others v. Italy, 2023](#)، دولت ادعا کرد که درخواست‌کنندگان در واقع، و همانطور که ادعا کرده‌اند، بخشی از گروهی از افراد که از دولت خوانده اخراج شده‌اند، نبوده‌اند. دادگاه طبق ماده 1 § 1 A1 و 2 از مقررات دادگاه، از پلیس یکی از کشورهای عضو درخواست گزارش کارشناسی در مورد مقایسه چهره‌ها شد تا ارزیابی کند که آیا درخواست‌کنندگان، همان‌طور که در فرم‌های درخواست ذکر شده و در تصاویر و ویدیوهای ارائه‌شده توسط نمایندگان آنها به تصویر کشیده شده‌اند، و با توجه به تصاویر و نام‌های افرادی که دولت از آنها به عنوان اخراج‌شدگان ارائه داده بود، جزء افرادی بوده‌اند که از دولت خوانده اخراج شده‌اند.

ه. سوءاستفاده از حق شکایت فردی

134. در پرونده [N.A. v. Finland](#) بازنگری، ۲۰۲۱، دادگاه حکم قبلی خود را در آن پرونده که در آن اخراج پدر متقاضی به عراق را نقض مواد ۲ و ۳ کنوانسیون تشخیص داده بود، به طور کامل بازبینی و لغو کرد و درخواست را به دلیل سوءاستفاده از حق شکایت فردی طبق ماده ۳۵ بند ۳ (الف) کنوانسیون رد کرد، پس از آنکه مشخص شد مدارک مربوط به مرگ پدر متقاضی جعلی بوده و او در عراق زنده است. دادگاه همچنین تشخیص داد که این نیز سوءاستفاده از حق شکایت است، جایی که یک متقاضی که ادعا کرده بود حبس طولانی مدت وی به منظور اخراج از کشور به کشور مبدأ خود به موجب ماده ۵ بند ۱ (ف) توجیه‌پذیر نبوده است، مدعی شده بود که از ملیت دیگری برخوردار است و از همکاری برای روشن کردن هویت خود امتناع کرده بود، در حالی که مقامات قصد اخراج او به مدت طولانی با همتایان خود در کشور مورد ادعای ملیت در تماس بودند و او همچنین سعی کرده بود دادگاه را در مورد ملیت خود فریب دهد (ر.ک. [Bencheref v. Sweden](#) . (dec.), 2017).

فهرست پرونده‌های مورد استناد:

دستورالعمل‌های ذکر شده در این راهنما به آرای صادره توسط دادگاه و به تصمیمات یا گزارش‌های کمیسیون اروپایی حقوق بشر سابق ("کمیسیون") اشاره دارد. مگر اینکه به‌طور خاص اشاره شده باشد، تمامی ارجاعات به رأی‌های ماهوی صادره توسط یک شعبه از دادگاه است. اختصار "(dec.)" نشان‌دهنده این است که ارجاع به یک تصمیم از دادگاه است و "[GC]" نشان‌دهنده این است که پرونده توسط شعبه عالی (Grand Chamber) شنیده شده است.

آرای شعبه‌ها که به معنی ماده ۴۴ کنوانسیون نهایی نیستند، در فهرست زیر با یک ستاره علامت‌گذاری شده‌اند. ماده ۴۴ بند ۲ کنوانسیون مقرر می‌دارد: «رای شعبه نهایی می‌شود (الف) زمانی که طرفین اعلام کنند که درخواست ارجاع پرونده به شعبه عالی را نخواهند کرد؛ یا (ب) سه ماه پس از تاریخ رای، اگر ارجاع پرونده به شعبه عالی درخواست نشده باشد؛ یا (ج) زمانی که هیات عمومی شعبه عالی درخواست ارجاع به موجب ماده ۴۳ را رد می‌کند». در پرونده‌هایی که درخواست ارجاع توسط هیات عمومی شعبه عالی پذیرفته می‌شود، رای شعبه نهایی نمی‌شود و بنابراین اثر قانونی ندارد؛ بلکه رای بعدی شعبه عالی است که نهایی می‌شود.

لینک‌های ارجاعی به پرونده‌ها در نسخه الکترونیکی این راهنما به پایگاه داده HUDOC (<http://hudoc.echr.coe.int>) هدایت می‌شوند که دسترسی به آرای دادگاه (آرای شعبه عالی، شعبه و کمیته، نظرات مشورتی و خلاصه‌های حقوقی از یادداشت‌های اطلاعاتی رویه قضایی)، و به تصمیمات و گزارش‌های کمیسیون سابق را فراهم می‌آورد و همچنین به قطعنامه‌های کمیته وزرای شورای اروپا. دادگاه آرای خود را به زبان‌های انگلیسی و/یا فرانسه، که دو زبان رسمی آن است، صادر می‌کند.

HUDOC همچنین شامل ترجمه‌های بسیاری از پرونده‌های مهم به بیش از سی زبان غیررسمی است و لینک‌هایی به مجموعه‌های رویه های قضایی آنلاین تولید شده توسط اشخاص ثالث ارائه می‌دهد. تمامی نسخه‌های زبانی موجود برای پرونده‌های ارجاع‌شده از طریق تب «نسخه‌های زبانی» در پایگاه داده HUDOC قابل دسترسی است، که پس از کلیک روی لینک پرونده می‌توانید آن را پیدا کنید.

—A—

[A. and Others v. the United Kingdom](#) [GC], no. 3455/05, ECHR 2009

[A. v. Switzerland](#), no. 60342/16, 19 December 2017

[A.A. v. Sweden](#), no. 4677/20, 13 July 2023

[A.A. v. Switzerland](#), no. 58802/12, 7 January 2014

[A.A. v. Switzerland](#), no. 32218/17, 5 November 2019

[A.A. v. the United Kingdom](#), no. 8000/08, 20 September 2011

[A.A. and Others v. North Macedonia](#), nos. 55798/16 and 4 others, 5 April 2022

[A.A. and Others v. Sweden](#), no. 14499/09, 28 June 2012

[A.B. and Others v. France](#), no. 11593/12, 12 July 2016

[A.B. and Y.W. v. Malta](#), no. 2559/23, 4 February 2025

[A.C. v. France](#), no. 15457/20, 16 January 2025

[A.D. v. Malta](#), no. 12427/22, 17 October 2023

[A.D. and Others v. Sweden](#), no. 22283/21, 7 May 2024

[A.E. and Others v. Italy](#), nos. 18911/17 and 2 others, 16 November 2023

[A.E.A. v. Greece](#), no. 39034/12, 15 March 2018

[A.F. v. France](#), no. 80086/13, 15 January 2015

[A.J. v. Greece](#) (dec.), no. 34298/18, 26 April 2022

[A.L. \(X.W.\) v. Russia](#), no. 44095/14, 29 October 2015

[A.M. v. France](#), no. 56324/13, 12 July 2016

[A.M. v. France](#), no. 12148/18, 29 April 2019

[A.M. v. the Netherlands](#), no. 29094/09, 5 July 2016

[A.M. and Others v. France](#), no. 24587/12, 12 July 2016

[A.R.E. v. Greece](#), no. 15783/21, 7 January 2025

[A.S. v. France](#), no. 46240/15, 19 April 2018

[Abdi Mahamud v. Malta](#), no. 56796/13, 3 May 2016

[Abdolkhani and Karimnia v. Turkey](#), no. 30471/08, 22 September 2009

[Abdulkhakov v. Russia](#), no. 14743/11, 2 October 2012

[Abdullahi Elmi and Aweys Abubakar v. Malta](#), nos. 25794/13 and 28151/13, 22 November 2016

[Abo v. Estonia](#) (dec.), no. 29295/22, 17 September 2024

[Aboya Boa Jean v. Malta](#), no. 62676/16, 2 April 2019

[Abuhmaid v. Ukraine](#), no. 31183/13, 12 January 2017

[Aden Ahmad v. Malta](#), no. 55352/12, 23 July 2013

[Akkad v. Turkey](#), no. 1557/19, 21 June 2022

[Alhowais v. Hungary](#), no. 59435/17, 2 February 2023

[Almukhlas and Al-Maliki v. Greece](#), no. 22776/18, 25 March 2025

[Al-Habeeb v. Denmark](#), no. 14171/23, 12 November 2024

[Al Husin v. Bosnia and Herzegovina](#) (no. 2), no. 10112/16, 25 June 2019
[Al Nashiri v. Poland](#), no. 28761/11, 24 July 2014
[Al-Saadoon and Mufdhi v. the United Kingdom](#), no. 61498/08, ECHR 2010
[Al-Zawatia v. Sweden](#) (dec.), no. 50068/08, 22 June 2010
[Ali v. Serbia](#), no. 4662/22, 25 March 2025
[Ali and Others v. Switzerland and Italy](#) (dec.), no. 30474/14, 4 October 2016
[Alkhatib and Others v. Greece](#), no. 3566/16, 16 January 2024
[Alleleh and Others v. Norway](#), no. 569/20, 23 June 2022
[Allanazarova v. Russia](#), no. 46721/15, 14 February 2017
[Alpeyeva and Dzhalagoniya v. Russia](#), nos. 7549/09 and 33330/11, 12 June 2018
[Amerkhanov v. Turkey](#), no. 16026/12, 5 June 2018
[Amuur v. France](#), 25 June 1996, Reports of Judgments and Decisions 1996-III
[Andrejeva v. Latvia](#) [GC], no. 55707/00, ECHR 2009
[Ansari v. Portugal](#) (dec.), no. 4262/17, 11 April 2023
[Asady and Others v. Slovakia](#), no. 24917/15, 24 March 2020
[Aswat v. the United Kingdom](#), no. 17299/12, 16 April 2013
[Auad v. Bulgaria](#), no. 46390/10, 11 October 2011
[Azimov v. Russia](#), no. 67474/11, 18 April 2013
[Azzaqui v. the Netherlands](#), no. 8757/20, 30 May 2023

—B—

[B and C v. Switzerland](#), nos. 889/19 and 43987/16, 17 November 2020
[B.A. v. Cyprus](#), no. 24607/20, 2 July 2024
[B.A.C. v. Greece](#), no. 11981/15, 13 October 2016
[B.F. v. Greece](#), no. 59816/13, 14 October 2025
[B.F. and Others v. Switzerland](#), nos. 13258/18 and 3 others, 4 July 2023

[B.G. and Others v. France](#), no. 63141/13, 10 September 2020

[Bah v. the Netherlands](#) (dec.), no. 35751/20, 22 June 2021

[Bah v. the United Kingdom](#), no. 56328/07, ECHR 2011

[Batykhairov v. Turkey](#), no. 69929/12, 5 June 2018

[Bencheref v. Sweden](#) (dec.), no. 9602/15, 5 December 2017

[Biao v. Denmark](#) [GC], no. 38590/10, 24 May 2016

[Bigaeva v. Greece](#), no. 26713/05, 28 May 2009

[Bijan Balahan v. Sweden](#), no. 9839/22, 29 June 2023

[Bistieva and Others v. Poland](#), no. 75157/14, 10 April 2018

[Bivolaru and Moldovan v. France](#), nos. 40324/16 and 12623/17, 25 March 2021

[Boumediene and Others v. Bosnia and Herzegovina](#) (dec.), nos. 38703/06 and 5 others, 18 November 2008

[Butt v. Norway](#), no. 47017/09, 4 December 2012

—C—

[Camara v. Belgium](#), no. 49255/22, 18 July 2023

[Carvajal Barrios v. Spain](#) (dec.), no. 13869/22, 4 July 2023

[Cesay v. Austria](#), no. 72126/14, 16 November 2017

[Chahal v. the United Kingdom](#) [GC], 15 November 1996, Reports of Judgments and Decisions 1996-V

[Chapman v. the United Kingdom](#) [GC], no. 27238/95, ECHR 2001-I

[Čonka v. Belgium](#), no. 51564/99, ECHR 2002-I

[Corley and Others v. Russia](#), nos. 292/06 and 43490/06, 23 November 2021

—D—

[D v. Bulgaria](#), no. 29447/17, 20 July 2021

[D. v. the United Kingdom](#), 2 May 1997, Reports of Judgments and Decisions 1997-III

[D.A. and Others v. Poland](#), no. 51246/17, 8 July 2021

[D.H. and Others v. Sweden](#), no. 34210/19, 25 July 2024

[Dabo v. Sweden](#), no. 12510/18, 18 January 2024

[Dalea v. France](#) (dec.), no. 964/07, 2 February 2010

[Darboe and Camara v. Italy](#), no. 5797/17, 21 July 2022

[Dbouba v. Turkey](#), no. 15916/09, 13 July 2010

[Demirci v. Hungary](#), no. 48302/21, 6 May 2025

[De Sousa v. Portugal](#) (dec.), no. 28/17, 7 December 2021

[De Souza Ribeiro v. France](#) [GC], no. 22689/07, ECHR 2012

[Dubovik v. Ukraine](#), nos. 33210/07 and 41866/08, 15 October 2009

—E—

[E.H. v. France](#), no. 39126/17, 22 July 2021

[El Ghatet v. Switzerland](#), no. 56971/10, 8 November 2016

[Eminbeyli v. Russia](#), no. 42443/02, 26 February 2009

—F—

[F.B. v. Belgium](#), no. 47836/21, 6 March 2025

[F.G. v. Sweden](#) [GC], no. 43611/11, 23 March 2016

[F.M. and Others v. Greece](#), no. 17622/21, 14 October 2025

[F.O. and G.H. v. Belgium](#) (dec.), no. 9568/22, 16 April 2024

—G—

[G.B. and Others v. Turkey](#), no. 4633/15, 17 October 2019

[G.J. v. Spain](#) (dec.), no. 59172/12, 21 June 2016

[G.R. v. the Netherlands](#), no. 22251/07, 10 January 2012

[G.R.J. v. Greece](#) (dec.), no. 15067/21, 3 December 2024

[Gaygusuz v. Austria](#), 16 September 1996, Reports of Judgments and Decisions 1996-IV

[Gaspar v. Russia](#), no. 23038/15, 12 June 2018

[Gebremedhin \[Gaberamadhien\] v. France](#), no. 25389/05, ECHR 2007-II

[Genovese v. Malta](#), no. 53124/09, 11 October 2011

[Georgia v. Russia](#) (I) [GC], no. 13255/07, ECHR 2014 (extracts)

[Ghadamian v. Switzerland](#), no. 21768/19, 9 May 2023

—H—

[H.A. v. the United Kingdom](#), no. 30919/20, 5 December 2023

[H.A and Others v. Greece](#), no. 19951/16, 28 February 2019

[H.M. v. Sweden](#) (dec.), no. 10859/24, 9 December 2025

[H.M. and Others v. Hungary](#), no. 38967/17, 2 June 2022

[H.Q. and Others v. Hungary](#), nos. 46084/21 and 2 others, 24 June 2025

[H.T. v. Germany and Greece](#), no. 13337/19, 15 October 2024

[Harkins v. the United Kingdom](#) (dec.) [GC], no. 71537/14, 15 June 2017

[Hasanbasic v. Switzerland](#), no. 52166/09, 11 June 2013

[Hasani v. Sweden](#), no. 35950/20, 6 March 2025

[Hashemi and Others v. Azerbaijan](#), nos. 1480/16 and 6 others, 13 January 2022

[Hayes and Others v. the United Kingdom](#), nos. 56532/22 and 2 others, 1 July 2025

[Hirsi Jamaa and Others v. Italy](#) [GC], no. 27765/09, ECHR 2012

[Hode and Abdi v. the United Kingdom](#), no. 22341/09, 6 November 2012

[Hoti v. Croatia](#), no. 63311/14, 26 April 2018

[Hunde v. the Netherlands](#) (dec.), no. 17931/16, 5 July 2016

—I—

[I.K. v. Switzerland](#) (dec.), no. 21417/17, 19 December 2017

[I.M. v. France](#), no. 9152/09, 2 February 2012

[I.M. v. Switzerland](#), no. 23887/16, 9 April 2019

[Ilias and Ahmed v. Hungary](#) [GC], no. 47287/15, 21 November 2019

—J—

[J.A. and A.A. v. Türkiye](#), no. 80206/17, 6 February 2024

[J.A. and Others v. Italy](#), no. 21329/18, 30 March 2023

[J.H. v. the United Kingdom](#), no. 48839/09, 20 December 2011

[J.K. and Others v. Sweden](#) [GC], no. 59166/12, 23 August 2016

[J.N. v. the United Kingdom](#), no. 37289/12, 19 May 2016

[J.R. and Others v. Greece](#), no. 22696/16, 25 January 2018

[Jeunesse v. the Netherlands](#) [GC], no. 12738/10, 3 October 2014

[Johansen v. Denmark](#) (dec.), no. 27801/19, 1 February 2022

—K—

[K2 v. the United Kingdom](#) (dec.), no. 42387/13, 7 February 2017

[K.G. v. Belgium](#), no. 52548/15, 6 November 2018

[K.I. v. France](#), no. 5560/19, 15 April 2021

[Kanagaratnam and Others v. Belgium](#), no. 15297/09, 13 December 2011

[Khachaturov v. Armenia](#), no. 59687/17, 24 June 2021

[Khachatryan and Konovalova v. Russia](#), no. 28895/14, 13 July 2021

[Khan v. France](#), no. 12267/16, 28 February 2019

[Khan v. Germany](#) [GC], no. 38030/12, 21 September 2016

[Khasanov and Rakhmanov v. Russia](#) [GC], nos. 28492/15 and 49975/15, 29 April 2022

[Kaya v. Germany](#), no. 31753/02, 28 June 2007

[Kebe and Others v. Ukraine](#), no. 12552/12, 12 January 2017

[Khlaifia and Others v. Italy](#) [GC], no. 16483/12, 15 December 2016

[Khudyakova v. Russia](#), no. 13476/04, 8 January 2009

[Kim v. Russia](#), no. 44260/13, 17 July 2014

[Kiyutin v. Russia](#), no. 2700/10, ECHR 2011

[Komissarov v. the Czech Republic](#), no. 20611/17, 3 February 2022

[Koua Poirrez v. France](#), no. 40892/98, ECHR 2003-X

[Kumari v. the Netherlands](#) (dec.), no. 44051/20, 19 November 2024

—L—

[L.B. v. Lithuania](#), no. 38121/20, 14 June 2022

[L.M. and Others v. Russia](#), nos. 40081/14 and 2 others, 15 October 2015

[L.O. v. France](#) (dec.), no. 4455/14, 26 May 2015

[Lazăr v. Romania](#), no. 20183/21, 9 April 2024

[Levakovic v. Denmark](#), no. 7841/14, 23 October 2018

[Ljatifi v. the former Yugoslav Republic of Macedonia](#), no. 19017/16, 17 May 2018

[Liu v. Poland](#), no. 37610/18, 6 October 2022

[Longa Yonkeu v. Latvia](#), no. 57229/09, 15 November 2011

[Louled Massoud v. Malta](#), no. 24340/08, 27 July 2010

[Luczak v. Poland](#), no. 77782/01, 27 November 2007

[M and Others v. Bulgaria](#), no. 41416/08, 26 July 2011

[M.A. v. Belgium](#), no. 19656/18, 27 October 2020

[M.A. v. Cyprus](#), no. no. 41872/10, ECHR 2013

[M.A. v. Denmark](#) [GC], no. 6697/18, 9 July 2021

[M.A. v. France](#), no. 9373/15, 1 February 2018

[M.A. v. Italy](#), no. 70583/17, 31 August 2023

[M.A. v. Switzerland](#), no. 52589/13, 18 November 2014

[M.A. and Others v. Latvia](#) (dec.), no. 25564/18, 29 March 2022

[M.A. and Others v. Lithuania](#), no. 59793/17, 11 December 2018

[M.A. and Z.R. v. Cyprus](#), no. 39090/20, 8 October 2024

[M.A.M. v. Switzerland](#), no. 29836/20, 26 April 2022

[M.B. v. the Netherlands](#), no. 71008/16, 23 April 2024

[M.D. v. France](#), no. 50376/13, 10 October 2019

[M.D. and A.D. v. France](#), no. 57035/18, 22 July 2021

[M.D. and M.A. v. Belgium](#), no. 58689/12, 19 January 2016

[M.D. and Others v. Hungary](#), no. 60778/19, 19 September 2024

[M.D. and Others v. Russia](#), nos. 71321/17 and 8 others, 14 September 2021

[M.G. v. Bulgaria](#), no. 59297/12, 25 March 2014

[M.H. and Others v. Croatia](#), nos. 15670/18 and 43115/18, 18 November 2021

[M.H. and S.B. v. Hungary](#), nos. 10940/17 and 15977/17, 22 February 2024

[M.K. and Others v. France](#), nos. 34349/18 and 2 others, 8 December 2022

[M.K. and Others v. Poland](#), nos. 40503/17 and 2 others, 23 July 2020

[M.M. v. Bulgaria](#), no. 75832/13, 8 June 2017

[M.M. v. Switzerland](#), no. 59006/18, 8 December 2020

[M.M.R. v. the Netherlands](#) (dec.), no. 64047/10, 24 May 2016

[M.N. and Others v. Belgium](#) (dec.) [GC], no. 3599/18, 5 May 2020

[M.N. and Others v. Turkey](#), no. 40462/16, 21 June 2022

[M.O. v. Switzerland](#), no. 41282/16, 20 June 2017

[M.S.S. v. Belgium and Greece](#) [GC], no. 30696/09, ECHR 2011

[M.T. and Others v. Sweden](#), no. 22105/18, 20 October 2022

[M.Y.H. and Others v. Sweden](#), no. 50859/10, 27 June 2013

[Maaouia v. France](#) [GC], no. 39652/98, ECHR 2000-X

[Mahmundi and Others v. Greece](#), no. 14902/10, 31 July 2012

[Makdoudi v. Belgium](#), no. 12848/15, 18 February 2020

[Mamatkulov and Askarov v. Turkey](#) [GC], nos. 46827/99 and 46951/99, ECHR 2005-I

[Mamazhonov v. Russia](#), no. 17239/13, 23 October 2014

[Mansouri v. Italy](#) (dec.) [GC], no. 63386/16, 29 April 2025

[Martinez Alvarado v. the Netherlands](#), no. 4470/21, 10 December 2024

[Maslov v. Austria](#) [GC], no. 1638/03, ECHR 2008

[Matthews and Johnson v. Romania](#), nos. 19124/21 and 20085/21, 9 April 2024

[McCallum v. Italy](#) (dec.) [GC], no. 20863/21, 21 September 2022

[Mikolenko v. Estonia](#), no. 10664/05, 8 October 2009

[Minasian and Others v. the Republic of Moldova](#), no. 26879/17, 17 January 2023

[Mir Isfahani v. the Netherlands](#) (dec.), no. 31252/03, 31 August 2008

[Mirzoyan v. the Czech Republic](#), nos. 15117/21 and 15689/21, 16 May 2024

[Moustahi v. France](#), no. 9347/14, 25 June 2020

[Mubilanzila Mayeka and Kaniki Mitunga v. Belgium](#), no. 13178/03, ECHR 2006-XI

[Mugenzi v. France](#), no. 52701/09, 10 July 2014

[Muhammad and Muhammad v. Romania](#) [GC], no. 80982/12, 15 October 2020

[Muhammad Saqawat v. Belgium](#), no. 54962/18, 30 June 2020

[Muskhadzhiyeva and Others v. Belgium](#), 41442/07, 19 January 2010

—N—

[N. and M. v. Russia](#) (dec.), nos. 39496/14 and 39727/14, 26 April 2016

[N. v. Finland](#), no. 38885/02, 26 July 2005

[N. v. Sweden](#), no. 23505/09, 20 July 2010

[N. v. the United Kingdom](#) [GC], no. 26565/05, ECHR 2008

[N.A. v. Finland](#) (revision), no. 25244/18, 13 July 2021

[N.B. and Others v. France](#), no. 49775/20, 31 March 2022

[N.D. and N.T. v. Spain](#) [GC], nos. 8675/15 and 8697/15, 13 February 2020

[N.H. and Others v. France](#), nos. 28820/13 and 2 others, 2 July 2020

[N.T.P. and Others v. France](#), no. 68862/13, 24 May 2018

[NA. v. the United Kingdom](#), no. 25904/07, 17 July 2008

[Nada v. Switzerland](#) [GC], no. 10593/08, ECHR 2012

[Ndidi v. the United Kingdom](#), no. 41215/14, 14 September 2017

[Niedzwiecki v. Germany](#), no. 58453/00, 25 October 2005

[Nikoghosyan and Others v. Poland](#), no. 14743/17, 3 March 2022

[Novruk and Others v. Russia](#), nos. 31039/11 and 4 others, 15 March 2016

[Nowak v. Ukraine](#), no. 60846/10, 31 March 2011

—O—

[O.D. v. Bulgaria](#), no. 34016/18, 10 October 2019

[O.H. and Others v. Serbia](#), no. 57185/17, 3 February 2026

[O.M. v. Hungary](#), no. 9912/15, 5 July 2016

[O.M. and D.S. v. Ukraine](#), no. 18603/12, 15 September 2022

[O.R. v. Greece](#), no. 24650/19, 23 January 2024

[O'Donoghue and Others v. the United Kingdom](#), no. 34848/07, ECHR 2010 (extracts)

[Ojei v. the Netherlands](#) (dec.), no. 64724/10, 14 March 2017

[Okubamichael Debru v. Sweden](#), no. 49755/18, 25 July 2024

[Omwenyeke v. Germany](#) (dec.), no. 44294/04, 20 November 2007

[Onyejekwe v. Austria](#) (dec.), no. 20203/11, 9 October 2012

[Othman \(Abu Qatada\) v. the United Kingdom](#), no. 8139/09, ECHR 2012 (extracts)

—P—

[P.J. and R.J. v. Switzerland](#), no. 52232/20, 17 September 2024

[Panjeheighalehei v. Denmark](#) (dec.), no. 11230/07, 13 October 2009

[Paposhvili v. Belgium](#) [GC], no. 41738/10, 13 December 2016

[Piermont v. France](#), 27 April 1995, Series A no. 314

[Ponomaryovi v. Bulgaria](#), no. 5335/05, ECHR 2011

[Popov v. France](#), nos. 39472/07 and 39474/07, 19 January 2012

[Pormes v. the Netherlands](#), no. 25402/14, 28 July 2020

—R—

[R v. France](#), no. 49857/20, 30 August 2022

[R.B.A.B. v. the Netherlands](#), no. 7211/06, 7 June 2016

[R.C. and V.C. v. France](#), no. 76491/14, 12 July 2016

[R.D. v. France](#), no. 34648/14, 16 June 2016

[R.H. v. Sweden](#), no. 4601/14, 10 September 2015

[R.K. and Others v. France](#), no. 68264/14, 12 July 2016

[R.M. and Others v. France](#), no. 33201/11, 12 July 2016

[R.R. and Others v. Hungary](#), no. 36037/17, 2 March 2021

[R.U. v. Greece](#), no. 2237/08, 7 June 2011

[Rahimi v. Greece](#), no. 8687/08, 5 April 2011

[Ramadan v. Malta](#), no. 76136/12, 21 June 2016

[Rantsev v. Cyprus and Russia](#), no. 25965/04, ECHR 2010 (extracts)

[Riad and Idiab v. Belgium](#), nos. 29787/03 and 29810/03, 24 January 2008

[Rodrigues da Silva and Hoogkamer v. the Netherlands](#), no. 50435/99, ECHR 2006-I

—S—

[S.D. v. Greece](#), no. 53541/07, 11 June 2009

[S.E. v. Serbia](#), no. 61365/16, 11 July 2023

[S.F. v. Finland](#), no. 35276/20, 8 October 2024

[S.F. and Others v. Bulgaria](#), no. 8138/16, 7 December 2017

[S.H. v. Malta](#), no. 37241/21, 20 December 2022

[Sh.D. and Others v. Greece](#), Austria, Croatia, Hungary, North Macedonia, Serbia and Slovenia,
no. 14165/16, 13 June 2019

[S.L. v. Romania](#) (dec.), no. 52693/12, 29 November 2022

[S.S. and Others v. Hungary](#), nos. 56417/19 and 44245/20, 12 October 2023

[S.S. and Others v. Italy](#) (dec.), no. 21660/18, 20 May 2025

[S.Z. v. Greece](#), no. 66702/13, 21 June 2018

[Saadi v. Italy](#) [GC], no. 37201/06, ECHR 2008

[Saadi v. the United Kingdom](#) [GC], no. 13229/03, ECHR 2008

[Saakashvili v. Georgia](#) (dec.), nos. 6232/20 and 22394/20, 1 March 2022

[Safi and Others v. Greece](#), no. 5418/15, 7 July 2022

[Sahiti v. Belgium](#), no. 24421/20, 9 October 2025

[Sanchez-Sanchez v. the United Kingdom](#) [GC], no. 22854/20, 3 November 2022

[Saidoun v. Greece](#), no. 40083/07, 28 October 2010

[Sakkal and Fares v. Turkey](#) (dec.), no. 52902/15, 7 June 2016

[Sakir v. Greece](#), no. 48475/09, 24 March 2016

[Salah Sheekh v. the Netherlands](#), no. 1948/04, 11 January 2007

[Savran v. Denmark](#) [GC], no. 57467/15, 7 December 2021

[Savridin Dzhurayev v. Russia](#), no. 71386/10, ECHR 2013 (extracts)

[Schembri v. Malta](#) (dec.), no. 66297/13, 19 September 2017

[Senigo Longue and Others v. France](#), no. 19113/09, 10 July 2014

[Sergey Smirnov v. Russia](#) (dec.), no. 14085/04, 6 July 2006

[Shahzad v. Hungary](#), no. 12625/17, 8 July 2021

[Shahzad v. Hungary](#) (no. 2), no. 37967/18, 5 October 2023

[Shamayev and Others v. Georgia and Russia](#), no. 36378/02, ECHR 2005-III

[Sharafane v. Denmark](#), no. 5199/23, 12 November 2024

[Sharifi and Others v. Italy and Greece](#), no. 16643/09, 21 October 2014

[Shenturk and Others v. Azerbaijan](#), nos. 41326/17 and 3 others, 10 March 2022

[Sherov and Others v. Poland](#), nos. 54029/17 and 3 others, 4 April 2024

[Shiksaitov v. Slovakia](#), nos. 56751/16 and 33762/17, 10 December 2020

[Shioshvili and Others v. Russia](#), no. 19356/07, 20 December 2016

[Siles Cabrera v. Spain](#), no. 5212/23, 17 July 2025

[Singh v. the Czech Republic](#), no. 60538/00, 25 January 2005

[Singh and Others v. Belgium](#), no. 33210/11, 2 October 2012

[Slivenko and Others v. Latvia](#) (dec.) [GC], no. 48321/99, ECHR 2002-II (extracts)

[Soering v. the United Kingdom](#), 7 July 1989, Series A no. 161

[Sow v. Belgium](#), no. 27081/13, 19 January 2016

[Stamose v. Bulgaria](#), no. 29713/05, ECHR 2012

[Sudita Keita v. Hungary](#), no. 42321/15, 12 May 2020

[Sufi and Elmi v. the United Kingdom](#), nos. 8319/07 and 11449/07, 28 June 2011

[Sultani v. France](#), no. 45223/05, ECHR 2007-IV (extracts)

[Sumbayev v. Georgia](#) (dec.), no. 45240/22, 24 June 2025

[Suso Musa v. Malta](#), no. 42337/12, 23 July 2013

—T—

[T.C.E. v. Germany](#), no. 58681/12, 1 March 2018
[T.I. and Others v. Greece](#), 40311/10, 18 July 2019
[T.K. and Others v. Lithuania](#), no. 55978/20, 22 March 2022
[Taddeucci and McCall v. Italy](#), no. 51362/09, 30 June 2016
[Tanda-Muzinga v. France](#), no. 2260/10, 10 July 2014
[Tarakhel v. Switzerland](#) [GC], no. 29217/12, ECHR 2014 (extracts)
[Tehrani and Others v. Turkey](#), nos. 32940/08 and 2 others, 13 April 2010
[Thiam v. Italy](#) (dec.), no. 21329/16, 30 August 2022
[Thimothawes v. Belgium](#), no. 39061/11, 4 April 2017
[Thuo v. Cyprus](#), no. 3869/07, 4 April 2017

—U—

[Üner v. the Netherlands](#) [GC], no. 46410/99, ECHR 2006-XII
[Unuane v. the United Kingdom](#), no. 80343/17, 24 November 2020
[Usmanov v. Russia](#), no. 43936/18, 22 December 2020

—V—

[V.F. v. France](#) (dec.), no. 7196/10, 29 November 2011

—W—

[W v. France](#), no. 1348/21, 30 August 2022
[W.A. and Others v. Italy](#), no. 18787/17, 16 November 2023
[Weller v. Hungary](#), no. 44399/05, 31 March 2009
[Winther v. Denmark](#), no. 9588/21, 12 November 2024

—X—

[X v. Sweden](#), no. 36417/16, 9 January 2018

[X v. Switzerland](#), no. 16744/14, 26 January 2017

—Y—

[Yoh-Ekale Mwanje v. Belgium](#), no. 10486/10, 20 December 2011

—Z—

[Z and T v. the United Kingdom](#) (dec.), no. 27034/05, 28 February 2006

[Z.A. and Others v. Russia](#) [GC], no. 61411/15 and 3 others, 21 November 2019